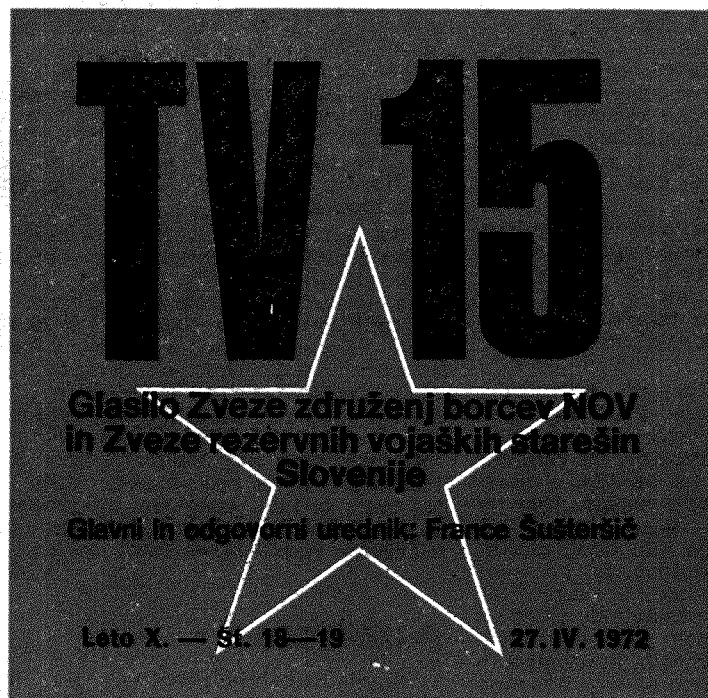

Predsednik republike Josip Broz-Tito je v temelje spominskega doma v Kumrovcu zabetoniral spominsko listino

Praznik dela in svetlih nad

Spet je pred nami prvi maj, mednarodni praznik dela, borbeni dan solidarnosti proletariata in delovnih ljudi vsega sveta, praznik svetlih nad milijonov ljudi na vseh kontinentih.

Od njegovega začetka — leta 1886 v Cikagu — so ga brezpravne armade proletarcev praznovali leto za letom, desetletje za desetletjem v spopadu z aparatom vladajočega, kapitalističnega razreda, ki jih je razganjal s surovimi ukrepi in z oboroženo silo. Niso še daleč za nami časi, ko so bili tudi pri nas ob prvem maju na nogah vsi žandarji in policaji, hoteč na zapoved kraljevske oblasti zatreti vsakršno znamenje praznovanja. Toda kakor se vrača pomlad, tako se je vsako leto ponovilo ob prvem maju praznično, borbeno razpoloženje, ki so ga kljub policijskim grožnjam izražale množice z zelenjem, petjem internacionalne in rdečimi zastavami. Pomladi ne moreš zatreti, revolucionarnega vrenja ne moreš zadušiti!

Med vojno smo ga praznovali kot bojni odred na položajih velikanske fronte proti fašizmu, najhujšemu sovražniku delavskega razreda, svobode in demokracije. S ponosom lahko zapišemo, da je ta naš odred pod vodstvom Komunistične partije častno izpolnil svojo nalogo v srcu okupirane Evrope in veliko pripomogel k skupni zmagi svobodoljubnega sveta nad silami najtemnejšega zla.

Po vojni pa ga praznujemo kot zmagovalci nad zasužnjevalci, kot svobodni ljudje, ki se pred preizkušeno revolucijarno vodstvom trgamo iz zaostalosti, gradimo z lastnimi močmi svojo lepšo prihodnost in si družno z demokratičnimi silami vsega sveta prizadevamo, da bi zastava resnične svobode in enakopravnosti čimprej zaplapolala v vseh deželah sveta.

Če primerjamo današnje mednarodno stanje s stanjem pred 40 leti, vidimo velikansko razliko: utrip svobode je danes neprimerno močnejši kot takrat, ideje velikega oktobra prodirajo celotno tja, kjer si jih takrat še omeniti niso upali. Medtem pa še vedno kazijo naš svet temne pege zakrnjenosti, ki hoče kolo zgodovine obrniti nazaj. Najtemnejša od teh peg je vojna v Vietnamu, odpor vietnamskega ljudstva pa je najzgovornejši dokaz, da pravične stvari ne morejo zatreti niti milijarde dolarjev niti milijoni ton najstrehovitejših bomb.

Nobena noč ni tako temna, da je ne bi nekoč pregnal dan — tudi v Vietnamu in drugod po svetu jo bo!

Prav tako lahko zaupamo v zmagovitost ideje socialističnega internacionalizma pravega kova, internacionalizma brez superiornosti in vsiljevanja metode, ki mu je utrla pot Jugoslavija s tovarišem Titom na čelu.

F. ŠUSTERSIČ

Misli s srečanja v Kumrovcu

Mnogi, ki so v petek hiteli v Kumrovec, so si želeli sonca. Zeleli so, da bi deževje vsaj malo prenehalo, zakaj le tako bi bili polno doživeli Tita in njegov rojstni kraj. Žal je bilo kar naprej. Zastave in prapori so bili zmočeni, blata je bilo čez gležnje in marsikom se je obetal prehlad, a želja, da bi Tita videli, čutili njegovo navzočnost in slišali njegov blagi glas, ni bila zaradi tega nič manjša. Tito je za nas tisto, kar čutimo v sebi dobrega, Tito je naš ponos in naša volja za premagovanje vseh mogočih težav, Tito je naš spomin na boj za svobodo in naša svetla predstava o socialistični revoluciji. Zaradi tega smo prišli kljub dežju in blatu. Hoteli smo pokazati, da smo z njim pripravljeni preživeti ne samo svetle, ampak tudi žalostne in težavne trenutke, da hočemo zvesto slediti njegovemu boju za socialno pravičnost in njegovim prizadevanjem za lepši jutrišnji dan. Tako mislimo nekdanji partizani in tako misli mladi rod, ki v junjski preteklosti išče zgledov za osvajanje znanja in za jutrišnje delovne napore, zgledov za pravičnost in samoupravno demokracijo. Mladi in borci se nismo zaman našli na isti poti, ne združujemo se zaman ob Titu. In ta »spo-

minski dom borcev NOV in mladine SFRJ«, ki ga bodo zgradili v Kumrovcu, je le simbol doseženega v čustvih, zavesti in volji med mladimi in med borci. Kako srečni smo, da ta občutja z nami deli tudi tovariš Tito!

Nekoč se je v Hrvatskem Zagorju, na Kozjanskem in na Krškem polju zbirala uporna vojska hrvaških in slovenskih tlačanov v boj proti fevdalni in cerkveni gosposki. Na svoje ščite so izpisali geslo: »V boj za staro pravdo!« Mislili so tedaj na pravice svojih davnih dedov, ki so bili še svobodni, ki so še prosto ustvarjali in izmenjavali človeške dobrine, ki jih vera in tujstvo še nista podjarmila. Tlačani so si takrat izbrali svojega velikega voditelja — Matijo Gubca, zagorskega kmeta. Z njim so hiteli v boj, a so propadli. Po več kot štiristo letih se je tod dvignila nova vojska upornih kmetov in delavcev, ne samo Slovencev in Hrvatov, ampak tudi Srbov, Makedoncev in Črnogorcev. Spet si je izbrala voditelja iz teh upornih zagorskih krajev, iz Kumrovcu, z meje ločnice med dvema narodoma, kakor da bi s tem hotela izraziti neovrgljivo misel, da je pravica samo ena in svoboda prav tako. Tito je veliki nasled-

nik Matije Gubca. Gubec je veliki boj za pravice zatiranih in izkoriščanih začel, Tito ga je privedel do uspešnega konca. V tem je veliki simbolični pomen Kumrovcu ne samo za slovenski in hrvaški narod, ampak za vse jugoslovanske narode.

Dosegli smo svobodo in možnosti za vsestransko sprostitev ljudskih ustvarjalnih sil, dosegli smo tudi precejšnjo splošno blaginjo, vseh intelektualnih in gmotnih osnov za še srečnejši jutrišnji dan pa še nismo ustvarili. Čakajo nas še veliki napor, odpovedi in žrtvovanja. Izpričati moramo tisto, kar je v človeku najplemenitejšega in kar je vedno oplajalo človeški rod pri stremljenju za lepšim in pravičnejšim. Izpričati moramo tovarištvo in bratstvo, ljubezen do rodne grude in do tistega, kar smo ustvarili z bojem in poštenim delom. Ljubezen do tistega, kar smo odkrili kot veliko vrednost naše jugoslovanske poti v socializem — do samoupravljanja kot prave ljudske demokracije. Tito je kljub visoki starosti še vedno vojak revolucije, ki kaže pot naprej, zakaj revolucija še ni popolnoma končana in njene pridobitve še niso do konca zavarovane. Videli smo ga v Kumrovcu, kako zna prijeti za lopato in z njo delati, kakor da jo ima še vedno vsak dan v rokah. Zato Tito in Kumrovec nista samo naš simbol, sta naša resničnost in spričevalo, kako živa je naša revolucija in kakšna neizmerna moč je v njej. To pa je veliko spoznanje, spoznanje, ki ga ne moreta omajati ne blato ne dež, to je naša velika in cvetoča majjska radost.

FRANCI STRLE

Vsem naročnikom in bralcem iskreno čestitamo za praznik OF, 27. april, in za praznik dela, 1. MAJ, ter jim želimo, da bi preživeli praznične dni v sreči in zadovoljstvu.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije
Republiški odbor ZRVS Slovenije
»TV 15« — uredništvo in uprava

OBVESTILO

Zaradi praznikov, ko tiskarna ne bo obratovala, izide naslednja številka »TV 15« šele v četrtek, 11. maja. Prosimo, da sprejmete to obvestilo z razumevanjem.

Uredništvo in uprava »TV 15«

besede in dejanja

NAJVAŽNEJŠI DEJAVNIK

Razredni sovražnik je v naši državi oživel. Razredni sovražnik in nacionalizem sta dva elementa, ki sta zelo tesno povezana in ki bi lahko ogrožala našo socialistično skupnost. Toda v Jugoslaviji obstaja en dejavnik in to je najvažnejši — Zveza komunistov Jugoslavije.

To je ta dejavnik, ki je z maloštevilnim članstvom vodil revolucijo, vodil vojno in uspel zbrati okoli sebe vse, kar je pošteno in rodoljubno. Zbral je vse tisto, kar je bilo zavedno, vse, ki so se borili in prispevali, da imamo sedaj to, kar imamo, to je, že zares razvito državo, ki jo spoštujejo vsi narodi sveta in vedo, kaj pomenijo žrtve, ki smo jih dali.

Iz Titovega govora v Pulju

NAJMRACNEJŠE ZUNANJE SILE VEDNO PRIPRAVLJENE NA NAPAD

Zadnji dogodki pri nas so nov in zelo močan znak, da so najmočnejše zunanje sile vedno pripravljene naskočiti nas, če doma nismo sposobni sami urejati svojih problemov. To je predvsem opozorilo za vse, ne samo za SR Hrvatsko. Če ne bomo dosledno razčiščevali situacije na širokem območju, bi se to lahko ponovilo, ne več morda tam, marveč na drugem kraju. Kompromise, ki jih kdo sklepa s sovražnikom, navadno drago plača.

VUS — 19. IV. 1972

KAJ JE IN KAJ NI POTREBNO

Če je nesmrtni Dositej Obradović nekoč lahko pozdignil glas in dejal: »Sole,

bratje moji, Sole, a ne zvonov in kraguljkov«, je naša dolžnost, da rečemo: »Nismo tako bogati, da bi se bahali z nekakšnim napovedanim institutom za seks. Imamo prioritete in važnejše potrebe, kot so kongres samcev, nudistov in institut za seks«.

Treba bi že bilo enkrat reči, kaj nam je od vsega tistega, kar nas bremeni, potrebno in kaj ne.

BORBA — 19. IV. 1972

DOMAČE IN UVOŽENO MASLO

Domača proizvodnja masla je še vedno majhna, saj zadovoljuje komaj 25 % potreb trga. V letošnjem januarju je bilo v državi proizvedenih 362 ton masla, kar je na ravni prejšnjih mesecev, vendar ne-

katere mlekarne zadržujejo prodajo, ker pričakujejo zvišanje prodajnih cen.

Za dopolnitev potreb na domačem trgu je zvezna direkcija za rezerve živilskih proizvodov in februarja uvozila 1200 ton masla, razpisala pa je licitacijo za uvoz še 600 ton surovega masla v letošnjem letu.

GOSPODARSKI VESTNIK — 21. IV. 1972

TUDI BOLEZEN . . .

V Nišu so lani izplačali za tiste, ki so bili bolni, 1,2 milijarde starih dinarjev, kar je za 41 odstotkov več kot predlanskim.

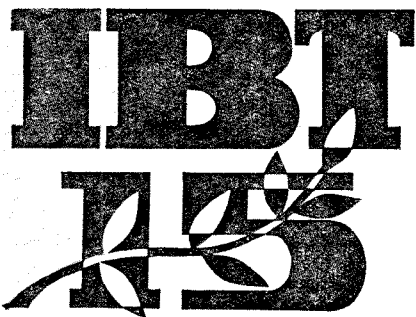
To pomeni, da ni samo zdravje največje bogastvo.

POLITIKA EKSPRES — 22. IV. 1972

Predsedstvo SFRJ je na svoji seji proučilo med drugim izvajanje gospodarske politike v tekočem letu. Predsedstvo je ugotovilo, da so na področju politike stabilizacije gospodarstva zabeležili določene pozitivne tendence (zbojisanje plačilne bilance, hitrejša rast industrijske proizvodnje, hitrejši razvoj industrijske proizvodnje v nerazvitih področjih), istočasno pa se pojavljajo tudi tendence, ki niso v skladu s postavkami resolucije o osnovah družbeno gospodarskega razvoja v tekočem letu (med drugim nesorazmerno večanje osebnih dohodkov, večja splošna in proračunska potrošnja od predvidene, nespoštovanje predpisov). Predsedstvo SFRJ je mišljenja, da izvajanje dolgoročne politike in hitrejšega reševanja sedanjih problemov zahteva čim večje napore delovnih ljudi Jugoslavije v razvijanju proizvodnje na osnovah večje racionalnosti in produktivnosti in večje učinkovitosti v gospodarjenju.

Odbora zbora narodov in družbeno-političnega zbora zvezne skupščine za narodno obrambo sta na skupni seji obravnavala predlog družbenega načrta o razvoju Jugoslavije do leta 1975. Povod za razpravo je dala zahteva zveznega sekretariata za obrambo, da je treba v načrtu zagotoviti zanesljivo financiranje sprejetega programa razvoja obojestranih sil oziroma določiti odstotek, ki bo iz narodnega dohodka za potrebe razvoja JLA.

Zvezni odbor Zveze borcev Jugoslavije je organizacijam bivših borcev ZDA poslal naslednjo brzojavko: »Zaradi bombardiranja DR Vietnam, kjer je izgubilo življenje veliko državljanov, pozivamo v imenu borcev NOV vse bivše borce ZDA, ki so se v drugi svetovni vojni pogumno bojevali proti fašizmu, naj pri vladi ZDA zastavijo svojo besedo za obhranjanje sil, ki si prizadevajo z orožjem streti neomajni odpor naroda, željnega, da bi živel in delal v miru.«

Koroški Slovenci so se na enotnem zborovanju v Celovcu spomnili 30-letnice nacističnega izseljevanja iz domačih krajev. V govorih so ponovno zahtevali izpolnjevanje 7. člena avstrijske državne pogodbe in ogorčeno protestirali zaradi poskusov omejevanja pravice do dvojje državljanosti. V ozadju razpoloženja koroških Slovencev pa je odločnejši nastop koroške mladine, ki ima določen vpliv na celotno politično življenje.

V Celovcu se bo 15. maja začel proces proti esesovskemu zločincu Ernstu Lerchu, ki je obtožen, da je kriv za umor tisočih Židov na Poljskem. Bil pa je tudi namestnik višjega esesovskega in policijskega generala Globočnika v Trstu in je kriv številnih umorov na Tržaškem, zlasti v Rižarni.

Z indokitajskih bojišč poročajo o silovitih napadih osvobodilnih sil na 103 ameriško-sajgonske postojanke. Partizanske enote so obkrožile mesto Lai Ke, komaj 37 kilometrov od Sajgona. Močno ofenzivo je začela tudi kambojska vojska »domovinske fronte«. Sajgonski najemniki in vladne čete se pod pritiskom partizanov umikajo preko reke Mekong in prepuščajo osvobodilnim

20-LETNICA ZRVS JUGOSLAVIJE

Pred 20 leti je bila ustanovljena Zveza rezervnih oficirjev in podoficirjev Jugoslavije, katere naslednica je sedanja Zveza rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Ob tej pomembni obletnici je bila danes, 27. aprila, v Beogradu v domu JLA svečana seja, na kateri je govoril predsednik ZRVS Jugoslavije Milutin Morača.

O seji oziroma govoru predsednika Morače bomo obširneje poročali v prihodnji številki.

PODELITEV SREBRNIH PRIZNANJ OF

Republiška priznanja OF, ki so jih podelili dne 26. aprila na svečani prireditvi v viteški dvorani Križank, so prejeli:

Anton Bric, Silva Jereb, France Kimovec — Žiga, Ciril Klanjšček, Lipej Kolenik, Vinko Kramar, Anica Kuhar, Alojz Lešnik, Miha Marinko, Sonja dr. Mašera, Rudolf dr. Obračunč, Janez Oven, Jože Plavec, Jože Pratengraser, Lidija Sentjunc, Jože Volfand, Pavle inž. Zaucer, Krajevna organizacija SZDL Solčava, Zveza tabornikov Slovenije, Zveza pionirjev Slovenije.

enotam nadzorstvo nad državno cesto št. 1, ki povezuje Pnom Penh s Sajgonom. Zavzeto je bilo mesto Kompong Trabek. Iz Tonkinškega zaliva pa poročajo, da so severovietnamski miki napadli bojne ladje ZDA, ki obstreljujejo obalo. Križarko Worden so poškodovale ameriške letala, ki so jo po pomoči bombardirale. — Ameriški predsednik Nixon je spregovoril po televiziji o položaju v Vietnamu. Domnevajo, da bo ukazal blokado Severnega Vietnama, kar pa bi izpostavljalo ameriške ladje neposrednemu spopadu s sovjetskim brodom.

Sovjetska vlada je protestirala zaradi ameriškega bombardiranja pristanišča Haifong. Med bombardiranjem je bilo poškodovanih tudi nekaj sovjetskih ladij v tem pristanišču. Ameriški veleposlanik je sovjetskemu zunanjemu ministru že izročil odgovor svoje vlade, v katerem je rečeno, da so bombniki merili vojaške cilje in so sovjetske ladje zadeli »po naključju«. Verjetno se bo incident s tem končal, saj se bliža srečanje Brežnjev — Nixon.

Z Dunaja poročajo, da se bo predsednik Nixon na poti v Moskvo ustavil tudi v Salzburgu. Menijo, da bi ta Nixonov obisk pomenil »novo in posebno priznanje avstrijski politiki«. Nixon pa se ne bi sešel samo s Kreiskim, temveč tudi z zahodnonemškim kanclerjem Brandtom. — Iz Varšave pa so sporočili, da bo Nixon obiskal Poljsko od 31. maja do 1. junija. Do Nixonovega obiska bo prišlo po njegovem enotedenskem bivanju v Sovjetski zvezi.

Iz Egipta se je vrnil zvezni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac, kjer se je mudil na večdnevnem uradnem obisku. Tepavac je ob vrnitvi izrazil zaskrbljenost zaradi dogodkov v Sredozemlju in na Bližnjem vzhodu.

V skladu z doseženim dogovorom se bosta sredi maja na Djerdapu srečala predsednik SFRJ in predsednik ZKJ Josip Broz Tito ter generalni sekretar romunske KP in predsednik državnega sveta Nicolae Ceausescu. Ob tej priložnosti bodo slovesno odprli hidroenergetski in plovni sistem Djerdap.

Po najnovejšem poročilu tokijske mestne uprave je japonska prestolnica nedvomno največje mesto na svetu, saj ima že 11.500.000 prebivalcev.

Odbor za nagrado AVNOJ je pozval jugoslovansko javnost, naj sodeluje pri predlaganju kandidatov za letošnjo nagrado AVNOJ. Rok za dostavo predlogov je konec maja. Kakor je znano, podeljujejo nagrado AVNOJ za objavljene dela in druge največje dosežke v znanosti in drugih področjih ustvarjanja dela, ki so splošnega pomena za razvoj SFRJ.

Član predsedstva ZKJ Edvard Kardelj je prejel v Sarajevu diplomu častnega člana Akademije znanosti Bosne in Hercegovine kot priznanje za njegov prispevek k sodobni socialistični in marksistični misli.

Zvezni sekretariat za zunanjo trgovino je za uvoz nekaterih pomembnejših živilskih artiklov izločil okrog 160 milijonov dolarjev. Dovolil je zvezni direkciji za rezerve prehranbenih proizvodov, da lahko letos uvozi 205.000 ton rži, ječmena in koruze, 2000 ton mleka, 5000 ton svežega masla, 30.000 ton kave, 500.000 ton pšenice, 15.000 ton riža in 200.000 ton sladkorja. Vse te živilske potrebe bo zvezna direkcija za rezerve uvažala postopoma, glede na potrebe, ki bodo nastajale na trgu. Računajo, da bo nekaterih pridelkov treba uvoziti celo več, drugih manj. Vse je odvisno od letošnje letine in pridelka živil.

V Podljubelju — naš memento

Kako urediti spominski prostor v Podljubelju — na kraju, kjer je bilo med okupacijo nacistično koncentracijsko taborišče? To je bila glavna točka dnevnega reda na razširjeni seji komisije za bivanje zapornike internirance in deportirance pri republiškem odboru ZZZ NOV Slovenije, 21. t. m. Načrt za ureditev tega kraja je izdelal ing. Boris Kobe.

Potem ko je predsednik komisije Lojze Bukovac pojasnil uspehe dosedanjega dela odbora za ureditev spominskega kraja v Podljubelju, je ing. Vlasto Kopač prisotnim pojasnil predloženo kopijo načrta. Iz njegove obrazložitve posnemamo:

Okoli že postavljenega spomenika naj bi zasadili rušje. Pred nasadom pa bodo parkirni prostori za avtomobile in druga vozila. Prostor, na katerem je stalo taborišče, bo ograjen z nasadom rušja, a na tistih mestih, kjer so stali stražni stolpi, bodo zasadili po štiri macesne. Ker je bilo okoli taborišča osem stražnih stolpov, jih bo torej označevalo 32 macesnov. V notranjosti tega prostora bodo postavljene plošče z vklesanimi imeni vseh najzloglasnejših nacističnih in fašističnih koncentracijskih taborišč, v katerih so trpeli in umirali jugoslovanski interniranci. Tja bodo vzdali tudi žare s pepelom žrtev iz teh taborišč ter uredili poseben prostor za zemljo z grobišči na katerih so pokopani umrli interniranci iz vseh krajev Evrope.

Urejeni spominski prostor v Podljubelju naj bi predstavljal simbol mednarodne solidarnosti internirancev iz vseh evropskih dežel. Ker ga bodo zato obiskovali ne samo nekdanji interniranci iz vse Evrope, marveč tudi turisti od drugod, so na seji predlagali še marsikaj, na kar ob ureditvi tega kraja ne gre pozabiti.

Nacistična zločinca pred sodiščem

Po večtedenskih razpravah pred porotnim sodiščem na Dunaju so obsodili na sedem let zapore nekdanjega visokega esesovskega oficirja Franza Novaka. Leto je bil med drugo svetovno vojno strokovnjak v referatu za žide pri glavnem uradu državne varnostne službe. V tej funkciji je organiziral za Eichmanna židovske Transporte v uničevalna taborišča.

Novak je več let živel v Avstriji pod tujim imenom kot vodilni uslužbenec v neki tiskarni. Ko so ga pred šestimi leti aretirali, je avstrijsko sodstvo le s težavo pripravilo proces. Po obstoječih predpisih bi ga lahko klicali na odgovornost le zaradi umora. Toda Novak je bil tipični »morilec za pisalno mizo«, ki je izvajanje navodil prepuščal svojim podrejenim. Zato so ga na dveh procesih oprstili krivde. Toda državni tožilec se je pritožil, zato so skušali Novaku dokazati, da ni poskrbel za varnost prevozov ob organiziranju transportov internirancev. V prenapolnjenih živinskih vagonih so namreč že med vožnjo v koncentracijsko taborišče pomrli mnogi otroci, žene in bolniki. To je bilo dokazno in zato Novaku niso več koristili izgovori, da ni vedel za uničevalna taborišča. Izdeloval je namreč vozne reče za deportacijo stotisočev Židov iz raznih evropskih dežel. Zato je takrat nastal nenavaden primer. Vojnega zločinca so obsodili po tako imenovanih »železniških paragrafihi«, s katerimi je poskrbljeno za varen prevoz potnikov po železnici.

Pred sodiščem v Linzu pa se je hkrati

Ob otvoritvi spominskega prostora v Podljubelju, ki je predvidena letos jeseni, bo tam množično zborovanje, ki se ga bodo udeležili tudi nekdanji interniranci. Do takrat pa mora biti načrt izveden v celoti.

Spričo tega, ker za dokončno ureditev spominskega prostora še ni na voljo dovolj sredstev, so sklenili poživiti nabiralno akcijo.

Na seji so se nato pogovorili še o vlaku bratstva in enotnosti, ki v juniju letos pripelje iz Srbije nekdanje gostitelje slovenskih izgnancev. Pogovorili so se tudi opriznanju posebne delovne dobe nekdanjim zapornikom. Internirancem in deportirancem, o odškodnini, o ureditvi grobišč v Italiji, o perspektivi taborišča na Rabu ter priporočili vsem nekdanjim internirancem in internirankam, naj kupijo knjigo Ravensbrück, ki je pred kratkim izšla. V tej zvezi je bilo omenjeno, da bi kazalo razmisliti, če bi izdali knjigo »Otpor u žicama« tudi v slovenskem prevodu.

V. M.

POIZVEDBA

Iščemo kurirja Jožeta, menda se je pisal Petrič ali Petrovič. Zelo mlad se je udeležil pohoda 14. divizije na Stajersko in je bil kurir Vinka Simončiča-Gašperja, po njegovi smrti pri napadu na Blagovico pa je bil kurir pri Ivanu Kovačiču-Efenki in se je v njegovem spremstvu udeležil ključnih bojev 14. divizije na Koroškem. Po vojni je bil v neki kmetijski zadrugi, menda se je tudi izučil mizarske obrti.

Prav tako iščemo Efenkovega šoferja ob vda-ji ustašev v Pliberku na Koroškem. Vozil je osebni avto znamke Ford osmak (osemcilindrski). Ivana Kovačiča-Efenko, komandanta 14. divizije, je vozil le nekaj dni. Kasneje sta Ivan Kovačič-Efenka in Ivan Majnik-Džems avtomobila zamenjala in poslej je ta prvi Efenkov šofer vozil Džemsa.

Prosimo oba tovariša, ali kogarkoli od naših bralcev, ki bi o njiju kaj vedel, da sporoči njuna naslova in vse, kar ve o njuni usodi, na naše uredništvo (Franci Strle, uredništvo TV-15 Ljubljana, Beethovnova 10, 61000).

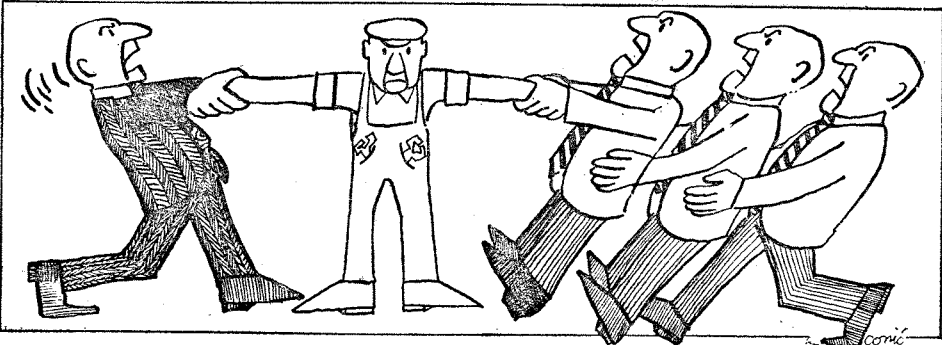
Ti s tem odvijal proces proti nekdanjemu esesovskemu podoficirju Johannu Goglu, ki je spadal med stražne osebe koncentracijskega taborišča Mauthausen in Ebensee. V obtožnici, ki je obsegala 103 strani je navedeno, da je osebno mučil in pomoril številne internirance iz navedenih taborišč. Na tem procesu so zaslišali 24 prič iz ZRN, ČSSR, Sovjetske zveze, Jugoslavije in Avstrije. Gogl je sodeloval tudi pri zverinskem umoru zavezniških padalcev v taborišču Mauthausen. Nekateri prič so opisale posamezne primere do vseh podrobnosti. V mauthausnu so namreč imeli »mrtvaško stopnišče« s 106 stopnicami, po katerih so morali popolnoma izčrpani interniranci dnevno tudi po štirikrat nositi 50 kg težke kamne. Gogl je ob tem stopnišču pobijal jetnike, jih streljal ali pa jih nagnal v bodočo žico z visoko električno napetostjo.

Ta proces je pomemben zato, ker je avstrijska javnost ob njem zvedela za strahotne nacistične zločine, pa čeprav samo delno.

JOHANN MÜLLER,
Dunaj

Namesto »Političnih razgledov« berite tokrat članek o nasilju nad vietnamskim ljudstvom, objavljen na 8. strani današnje številke.

VSAK TEDEN ENA...

BREZ BESED (karikatura iz Ekonomske politike)

Kljub slabemu vremenu je iz Ljubljane s posebnim vlakom v Kumrovec prispelo več kot 500 borcev. Na naši fotografiji vidimo pred izhodom iz vlaka v sredi pod dežnikom generala Jako Avšiča, nekdanjega namestnika komandanta glavnega štaba NOV in PO Slovenije.

Nepozabno srečanje s Titom

Združenje borcev NOV Posavje iz Ljubljane, ki je skupaj z združenjem borcev NOV iz pobratenege Kumrova dalo pobudo za zgraditev »spominskega doma borcev NOV in mladine SFRJ« v Kumrovcu, je organiziralo obisk Kumrova s posebnim vlakom. Prijavilo se je 467 ljubljanskih borcev in mladine, vendar jih je kljub zanesljivim obetom slabega vremena na pot v Kumrovec krenilo mnogo več kot 500. Vlak je na železniško postajo v Kumrovec pripešal v petek ob 9. uri in 30 minut. Še pred deseto uro so se borci in mladina zvrstili v spreved z zastavami na čelu ter odšli na trg sredi Kumrova, kjer so čakali na prihod tovariša Tita. Tu se jim je pridružil še nekaj tisoč domačinov: borcev, pripadnikov teritorialnih enot in civilne zaštite, predvsem pa mladine. Malo pred enajsto uro so skupaj odšli na prireditveni prostor, na kraj, ki je predviden za gradnjo spominskega doma. Ves čas je hudo deževalo, kar pa množice ni oviralo v hrepenenju, da vidi in sliši svojega maršala.

Predsednik Josip Broz-Tito z ženo Jovanko je na prireditveni prostor prišel ob enajstih. V imenu gostiteljev je visokega gosta pozdravil predsednik

napisano na pergament. To listino, spravljeno v posebno, neprodušno zaprto medeninasto cev, so nato položili na temeljni kamen, Tito pa je prijel za lopato in listino zabetoniral. Pri tem je pokazal veliko spretnosti in gibkost, pa so mu vsi navdušeno ploskali in vzklikali.

Množica se je po slovesnosti začela razhajati. Tedaj šele smo videli, koliko ljudstva se je bilo nabralo. Gotovo blizu pet tisoč ali pa morda še več. Tito s spremstvom je nato odšel v kumroško osnovno šolo. Tamkaj je visokemu gostu Marijan Cvetković izročil listino in odličje udeležencev lanskega sestanka evropskih bojnikov iz 19 držav v Rimu, ki so jo leti podelili ZZZB NOV Jugoslavije, predsednik Avto-moto zveze Jugoslavije Čedo Kapor pa odličje z avto-moto rallyja »Sutjeska 72«.

V nadaljevanju pogovora s predstavniki borcev iz vse države je tovariš Tito razložil nekatera svoja opažanja o aktualni politični situaciji, posebej glede na naloge, ki stojijo pred borčevskimi organizacijami.

Ob koncu bivanja maršala Tita v Kumrovcu smo bili priča prisrčnemu doživljanju. Priredili so ga naši ljubljani-

Kako mladi iz Celja negujejo revolucionarno izročilo

Prejšnjo sredo je bila v Celju skupna seja občinskega odbora ZZZB NOV Celje, predsedstva občinske konference zveze mladine Slovenije Celje, članov izvršnega odbora občinske zveze prijateljev mladine Celje, predstavnikov tabornikov, zavoda za šolstvo in Muzeja revolucije v Celju. Na seji so obravnavali vprašanja s področja negovanja revolucionarnih tradicij.

Že pred nedavnim se je začel pozitivni razvoj, ki kaže, da mladinska organizacija vse bolj prevzema v svoje roke negovanje revolucionarnih tradicij oziroma vodilno vlogo na tem področju družbene in politične aktivnosti. To je prišlo posebej do izraza na skupni seji predsedstev Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze mladine Slovenije 25. februarja letos, kjer so mladi prispevali velik delež pri idejnem vrednotenju revolucionarnih tradicij. Tudi v Celju so mladi z analitičnim in kritičnim pristopom v obravnavanju negovanja revolucionarnih tradicij prispevali vodilne misli, velika škoda pa je, da mladi na tej skupni seji niso bili številnejše zastopani. Gre namreč za to, da je treba od besed preiti k širši in konkretni politični dejavnosti, kar pa je ravno naloge mladih, ki so sveži po močeh in miselnosti, ne pa ostajati na dosežkih partizanskega rodu.

Mladinec Milan Bratec je ugotovil, da je delo za razvijanje revolucionarnih tradicij precej razdrobljeno in neusklajeno. Dalje je pouk zgodovine NOB na šolah mnogokrat preveč faktografski z navajanjem ofenziv in zgodovinskih ločnic, premalo pa se govori o etičnih vrednotah, ki so vodile naše borce. Velike in še neizrabljene možnosti so pri sodelovanju mladine z domicilnimi enotami. Kot četrta silnica in možnost se ponuja negovanje revolucionarnih tradicij v povezavi s pripravljenostjo na splošni ljudski odpor. Na vseh teh področjih je treba preiti od zunanjih manifestacij in formalnosti k vsebinski poglobljenosti, pa tudi na vsebinsko razširitev od negovanja partizanskih tradicij na negovanje vseh revolucionarnih tradicij od kmečkih puntov, predvsem pa od oktobrske revolucije dalje pa vse do današnjih dni.

Milan Bratec je našel nekatere oblike dela mladinske organizacije, ki so se doslej uveljavile v smislu negovanja revolucionarnih tradicij. To so predvsem spominski mladinski pohodi. Za leto ima celjska mladina v načrtu štiri-dnevni pohod po poteh savinjskih partizanov, druge grupe odredov in 14. divizije. Velika oblika v negovanju revolucionarnih tradicij je tudi politična šola za učence 7. in 8. razreda osemletke, kjer pa še niso izrabljene vse možnosti. Končno so tu še sprejemni v pionirsko organizacijo.

V nadaljevanju je bilo precej govora o pomanjkanju denarja za izvajanje takih in podobnih akcij, saj ga ni niti toliko, da bi kupili knjige kot spominska darila za višinske kmete, ki so bili bor-

ci NOV ali pa zvesti sodelavci osvobodilnega gibanja. Stane Mavrič je ugotovil, da so knjige s partizansko tematiko predrage in tudi ni mogoče dobiti ustreznih knjig, bodisi da so razprodane ali pa obravnavajo tako ozko krajevno tematiko, da so za ljudi na štajerskem kot darilo neprimerne. Nasprotno pa je najcenejša ravno plaža. Družba bi vsekakor morala najti sredstva, da bi se dobra predvsem pa partizanska knjiga pocenila in da bi prišle duhovne vrednote bolj do veljave kot doslej.

Evica Višar je povedala, da je negovanje revolucionarnih tradicij še najbolj organizirano in ustaljeno pri delu s pionirji. Tu se je uveljavilo nekaj zelo uspešnih oblik kot npr. kurirčkova pošta, tekmovalne za bralne značke, ki jih v Celju podeljujejo po Karlu Destovniku-Kajuhu in partizansko-zgodovinski krožki, nekakšni seminarji, kjer s pridom uporabljajo tudi magnetofonske trakove iz Muzeja revolucije v Celju. So pa tudi tu težave. Ni namreč denarja za nabavo novih magnetofonskih trakov in za obogatitev fonoteke z novimi zapisi.

Kaže, da so doslej na področju negovanja revolucionarnih tradicij največ storili celjski taborniki, ki jih vodi Jože Krebs. Ti so načelo, da morajo taborniki negovati revolucionarne tradicije in se pripravljati na splošni ljudski odpor, izmed dvanajstih načel v društvenih pravilih postavili na prvo mesto. Na drugem mestu stoji načelo, da morajo taborniki razvijati bratske odnose s taborniki iz drugih republik in pokrajin, na tretjem pa načelo, da morajo taborniki obiskovati nekdanje borce in sodelavce NOV na višinskih kmetijah. To so vsekakor posnemanja vredne določila. Ni pa to samo na papirju, ampak to tudi redno izvajajo. Tako je pohod po poti 14. divizije na Paški Kozjak postal že tradicionalen, dalje je tu obisk zadnjega bojišča Pohorskega bataljona, pravkar pa imajo v načrtu tridnevni pohod po poteh štajerskih in koroških partizanov. Organizirali so posebno anketo med mladino in pri tem postavili tudi vprašanje, katera dva narodna heroja živita v Celju, to sta namreč Franc Rojšek-Jaka in Karlo Maslo-Drago. Ugotovili so, da mladina tega ne ve, čeprav bi morala vedeti že v osnovni šoli. Celjski taborniki čutijo tudi pomanjkanje vodnikov za delo z mladino. Zelo žalostno je, da med celjskimi taborniki ne deluje niti en prosvetni delavec.

Precej kritičnih pripomb je bilo izrečenih na račun športnih organizacij, ki imajo največ možnosti za zbiranje mladine. Viki Kranjec je poudaril, da doslej z vsemi akcijami v smislu negovanja revolucionarnih tradicij zajemajo razmeroma majhen del mladine, problem predstavlja pa ravno tista mladina, ki stoji ob strani, zato bi bilo treba iskati nove oblike za zbiranje mladine, za to pa je najprimernejši šport. S tem priporočilom se je seja tudi končala.

S. F.

Dokončna ocena lanskih manevrov

Lanski veliki jesenski manevri »Svoboda 71« so trajali s pripravi vred razmeroma kratek čas. Pomenili so prvo praktično preizkušnjo našega načela o splošni ljudski obrambi in o kombiniranem boju enot operativne vojske in partizanskih enot.

Ko so se manevri končali in se je vojska vrnila v vojašnice, vsi drugi udeleženci pa na svoja delovna mesta in domove, se je začelo raziskovalno delo, ki naj bi po znanstvenih načelih razčlenilo manevre na dobre in uspešne ter slabe in neuspešne prvine. Tega razčlenjevanja so se udeležili mnogi vojaški strokovnjaki ter družbenopolitični delavci. Dne 20. aprila pa je zvezni sekretar za narodno obrambo armadni general Nikola Ljubičić sporočil javnosti uspehe te velike raziskovalne akcije. Dejal je: »Manevri so pokazali pripravljenost in sposobnost naše družbe ter njenih oboroženih sil, da se v oboroženem boju pomerijo s sodobno oboroženim napadalcem.« Omenimo naj še nekatere ugotovitve: Manevri so prispevali k nadaljnjemu uveljavljanju načela splošne ljudske obrambe. Enote operativne vojske pa so pokazale svojo usposobljenost za samostojno bojevanje ali skupne akcije s partizanskimi enotami, oziroma enotami teritorialne obrambe. Manevri so pokazali morebitnim bodočim napadalcem, kaj bodo doživeli v Jugoslaviji, če jo bodo napadli. Prav tako so manevri tudi pokazali, da kriza nekaterih vodstev ni kriza socialistične zavesti pri ljudstvu.

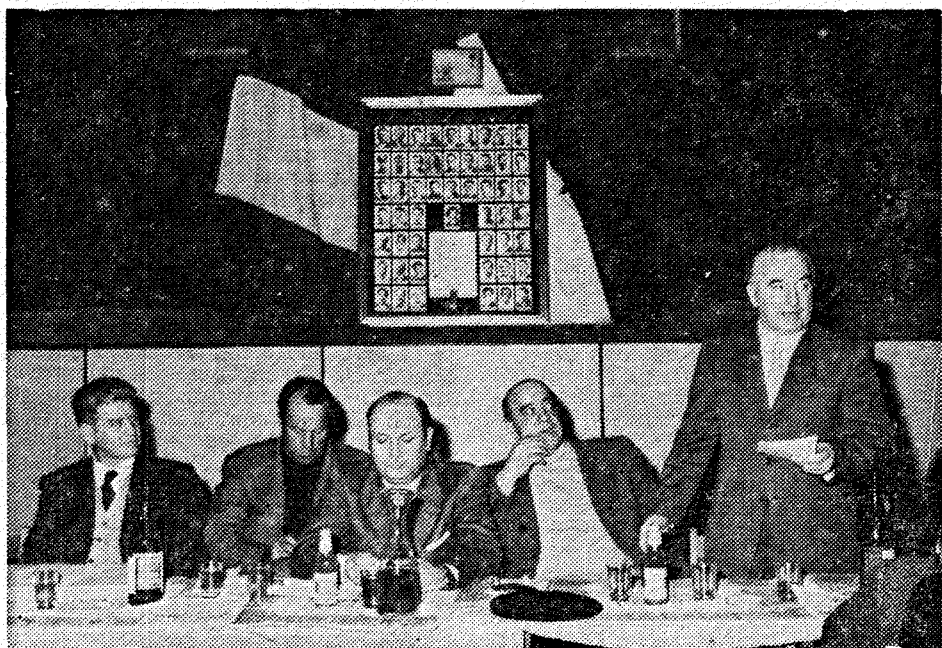
S. F.

Predsednik Tito med govorom predsednika zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije Marijana Cvetkovića, z leve Jovanka Broz, v ozadju pa drugi visoki gostje nekaj trenutkov pred vzdavo temeljnega kamna za »spominski dom borcev NOV in mladine SFRJ« v Kumrovcu.

iniciativnega odbora za zgraditev spominskega doma in predsednik združenja borcev iz Kumrova Branko Vidović, v imenu zveznega odbora ZZZB Jugoslavije pa predsednik Marijan Cvetković, ki je v kratkem govoru orisal pomen zamisli o zgraditvi »spominskega doma borcev NOV in mladine SFRJ« v Kumrovcu kot tudi razloge, ki borce in mladino Jugoslavije vodijo v želji, da bi temeljni kamen za ta dom položil maršal Tito. Po govoru Marijana Cvetkovića so prebrali spominsko listino,

ski otroci, učence in učenci iz osnovnih šol Danile Kumar in Franceta Bevka iz ljubljanskega Posavja, ki so Josipu Brozu-Titu izročili album o življenju tabornikov in šopek rož, pozdrave ljubljanske mladine in ljubljanskih borcev pa mu je v sočnem nagovoru izrekela mlada Irena Kopčaver. Tito je bil darila in tolikšne pozornosti zelo vesel, pa se je v družbi svojih mladih častiteljev dal tudi fotografirati.

Na partizanskem srečanju v Križu pri Trstu — Fotografija je posneta na podelitvi spominskih listin in častnih izkaznic ANPI svojem padlim ob priložnosti govora, ki ga je imel nekdanji partizan in edini Slovenec na kandidadni listi socialistične stranke za tržaško okrožje Dušan Košuta. Na fotografiji od leve proti desni: Generalni konzul SFRJ v Trstu Boris Trampuž, predsednik kriške sekcije ANPI Ferdinand Bogatec-Gigi, predsednik pokrajinskega odbora ANPI iz Trsta Calabria, podpredsednik De Gavardo in tajnik iste organizacije Dušan Košuta.

KRIŽ PRI TRSTU

PRVA PODELITEV SPOMINSKIH LISTIN NA TRŽAŠKEM

Ni še dolgo tega, ko so v Križu pri Trstu imeli uspelo partizansko srečanje. Na njem je generalni konzul SFR Jugoslavije Boris Trampuž podelil »spominske listine« svojem padlim v NOB. Hkrati so na tem srečanju podelili svojem padlim tudi »častne izkaznice« narodnega združenja partizanov Italije — ANPI, ki jih je razdelil predsednik ANPI za Trst tov. Calabria.

Na svečanosti sta nastopila tudi domači pevske zbor in godba na pihala iz Križa.

Ob začetku svečanosti je prisotne nagovoril Dušan Košuta, ki je v svojem govoru naglasil predvsem tole:

Prav gotovo vsi sledite italijanskemu tisku, radiju in televiziji, ki med drugim obveščajo javnost tudi o reakcionarnih, rasističnih in fašističnih početjih, ki pomenijo veliko nevarnost za vso demokratično javnost. Ta nevarnost je povsem realna, zato je ne smemo podcenjevati. Od nas samih je odvisno, ali ji bomo kos, ali se je bomo enkrat za vselej rešili, odvisno pa bo tudi od naše sposobnosti strniti svoje vrste, da čim bolj razširimo duha antifašistične fronte, s katero se strinjajo vse demokratične stranke, ki se še danes borijo za uresničitev republiške ustave v Italiji in se sklicujejo na ideale odporniškega gibanja.

Nam nasproti se postavljajo konservativci, šovinisti, odkriti in prikriti fašisti, ki bi želeli potepati oziroma zatreti s krvjo priborjene pravice delavskega razreda. Vsa ta reakcija — pod okriljem desnice krščanske demokracije — se je hitro znašla in zedinila v borbi proti demokratičnim naprednim silam, ki hočejo uveljaviti najosnovnejše socialne, človeške in za nas nacionalne pravice ter enakopravnost.

Mi vsi vemo, da so te mračne stare in nove fašistične sile usidrane vsepovsod in imajo še danes — na žalost in v sramoto demokratičnega gibanja — komandne položaje v državnem aparatu, tj. v vojski, v sodstvu, v ministrstvih in drugih državnih upravnih ustanovah. Znaní so primeri generala De Lorenza, admiral Marindellija ter komandanta letalstva, ki bodo te dni kandidirali na fašističnih listah. Takim sramotnim pojavom smo se dolžni upreti, boriti se moramo vsak dan, da bi se te sile ne okrepile in nam skušale po svoje krojiti usodo.

Ko je nato navedel še primere zatiranja svobode v mnogih državah širom po svetu, je pozval vse napredne sile v boj proti italijanski in mednarodni reakciji, v boj za demokratičen razvoj in obstanek.

KOČEVJE

POČASTILI SO SPOMIN NA JOŽETA ŠEŠKA

Letošnja osrednja proslava obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte je bila v Kočevju na predvečer praznika, 26. aprila. Praznovanje so povežali s 30-letnico smrti narodnega heroja Jožeta Šeška.

Jože Šeško je bil rojen 4. decembra 1908 v Stari cerkvi. Po končani osnovni šoli je dovršil gimnazijo in se vpisal na ljubljansko univerzo. Postal je profesor na kla-

sični gimnaziji v Mariboru, toda po treh mesecih je bil odpuščen, ker je delal in se boril za delavske pravice. Leta 1933 je bil zaprt in obsojen na 6 mesecev zapor. Po vrnitvi iz zapora ni dobil službe, zato se je preživljal s priložnostnimi deli. Pisal je članke, v katerih je odločno napadal tedanji režim. Spoznal je življenje Slovencev na Kočevskem in zato je vodil razredni boj proti sovražnikom delavcev in Slovencev. Postal je partijski voditelj, deloval je med delavci, krepil in množil je vrste Komunistične partije. Organiziral je stavke rudarjev in drugih delavcev, ustanovil je DPD »Svoboda« in kasneje »Vzajemnost«. Z vsemi močmi je v prvih dneh okupacije naše domovine deloval v organizaciji oboroženega odpora. Ustanavljanje prvih partizanskih enot in akcije partizanov so bile njegovo delo. Neumorno je širil OF. Bil je sekretar okrožnega komiteja KP Slovenije za Kočevsko. V noči od 27. na 28. april 1942 so ga italijanski fašisti ujeli in aretirali v Konci vasi pri Stari cerkvi. Ob aretaciji so pri njem našli ponarejeno izkaznico, pa so ga kljub temu prepoznali in ugotovili, da je organizator oborožene vstaje na Kočevskem in v Ribniški dolini. Odpeljali so ga v Ljubljano, kjer je bil 11. maja 1942 ustrelen z desetimi drugimi talci.

Praznovanje se je začelo s kulturnim programom, v katerem je sodelovala šolska mladina tega kraja, učenci kočevske glasbene šole in drugi. Po končani proslavi so priredili množičen pohod v Konco vas, na kraj, kjer je bil pred 30 leti ujet Jože Šeško.

Vodstva krajevnih družbeno političnih organizacij so na slavo povabila vse okoliške prebivalce, posebno pa mladino.

VIKTOR DRAGOŠ

STARI TRG PRI LOŽU

NOVA ŠOLA IN SPOMENIK JANEZU HRIBARJU

V okviru praznovanja 31. obletnice Osvobodilne fronte so v Starem trgu pri Ložu danes slovesno odkrili doprski kip notranjskemu prvoborc in narodnemu heroju Janezu Hribarju. Odkritje je bilo združeno z otvoritvijo nove osnovne šole in varstvene ustanove.

Doprski kip Janezu Hribarju je odkril predsednik skupščine občine Cerknica ing. Zorman, novo šolo in varstveno ustanovo pa podpredsednik izvršnega sveta SRS dr. France Hočevvar. Svečanosti so prisostvovali mnogi vidni predstavniki političnega in kulturnega življenja.

Odkritje spomenika Janezu Hribarju je zelo pomemben dogodek, saj s' ga je pokojnik zaslužil ne samo s svojim velikim deležem v revoluciji, temveč tudi s svojimi naporji v povojni izgradnji in kot odlični dejavnik pri gospodarskem oz. industrijskem razvoju Loške doline. Prav tako pomembna je otvoritev nove šole, ki je za kulturni napredek tega območja več kot potrebna.

TURJAK

UMESTNE POBUDE NA DELOVNI KONFERENCI ZB

Dne 16 t. m. je bila delovna konferenca ZB Turjak, ki sta ji prisostvovala pred-

stavnika SZDL in mladine, predstavnik krajevne skupnosti pa se vabilu ni odzval.

V poročilu tajnika Jožeta Pečnika so bile navedene v glavnem tekoče naloge, reševanje vlog za štipendije in enkratno pomoč borcem ter pošiljanje na zdravljenje pa tudi razne krajevne proslave ter udeležba na pogrebih umrlih članov. Območje te organizacije je obširno, na njem pa živijo tudi stari in onemogli člani, ki jih je treba obiskati na domu. Kljub temu so članarino v celoti pobrali. Še nekaj je spodbudno. Hkrati s članarino pobirajo tudi prispevek za vence umrlim članom.

Iz plodne razprave na tej konferenci posnemamo nekaj misli: Prav nosilci revolucije so bili pobudniki 21. seje CK ZKJ na kateri so razkrinkali tiste elemente, ki so hoteli razvrednotiti našo revolucijo in njen pomen. Predstavnik mladine je dejal, da mladina rada sodeluje z vsemi organizacijami, želi pa pri tem več moralne in strokovne pomoči. Predsednik SZDL je govoril, kako se ta organizacija vključuje v akcije pri krajevnih proslavah, posebno aktivna je bila pri akciji za krajevni samoprisevek. Turjak je turistični kraj, k temu sodi tudi ureditev okolja, za kar pa nima posluha osebje v gostilni Alpe Adria. Čeprav je bilo o tem v javnosti že govora, se ni stvar nikamor premaknila.

Najbolj spodbudno so razpravljali člani ZK, ki čutijo, da je njihovo delo potrebno prav na področju in v organizacijah, ki so navajale težave pri svojem delu. Njihovih pobud v razpravi pa ne gre prezreti, marveč se je treba o tem pogovoriti na občinskem komiteju ZK Vič Rudnik. Na podlagi te razprave so sklenili sklicati sestanek predstavnikov vseh družbenopolitičnih organizacij, na katerem se bodo pogovorili o nadaljnjem delu in organizacijski medsebojni povezavi. Ta sklep bodo izvedli v kratkem.

EDVARD PODLOGAR

GRAHOVO PRI CERKNICI

PRIPRAVE NA PRAZNOVANJE 30-LETNICE UPORA POD SLIVNICO

Dne 11. maja letos bo minilo trideset let, odkar je Rakovška četa napadla italijansko avtokolono v Grahovem pri Cerknici in z njo temeljito obračunala: okupatorji so se morali vrniti v postojanko z velikim številom mrtvih in ranjenih. Ta dogodek pa je še posebno pomemben zato, ker je razgibal vso dolino, vse vasi ob Cerkniškem jezeru, da so se dvignile v splošen upor. Pri napadu je sodelovala precej domačinov, članov narodne zaščite z orožjem v rokah, drugi so rušili prometne naprave, zasekavali ceste itd. Veliko fantov iz teh vasi se je takrat pripravilo na odhod k partizanom. Okupator se ni od takrat nikoli več brezskrbno sprehal v vozil po Cerkniški dolini. Ljudski upor pod Slivnico je bil začetek nepretrganih spopadov in borb v teh krajih.

Zato je povsem razumljivo, da želijo prebivalci vasi ob jezeru dostojno praznovati tridesetletnico tega dogodka. O tem je razpravljalo združenje borcev Grahovo na svoji seji 16. t. m. Sklenili so, da bo proslava v nedeljo, 14. maja. Pred spomenikom padlim v Grahovem bo zbor s slavnostnim govorom in kulturnim nastopom šolske mladine. Sodelovala naj bi tudi godba na pihala iz Cerknice. Po slavnostnem delu bo pogostitev zaslužnih starejših aktivistov, partizanskih mater in očetov, nato pa ljudsko rajanje, ki ga organizira mladina.

Na proslavo so vabljeni vsa sosednja združenja borcev, preživeli pripadniki nekdanje Rakovške čete, borci in aktivisti, ki so se tod bojevali, in vsi drugi, ki želijo skupaj z bivšimi partizani obhajati tridesetletnico revolucionarnih dni v tem delu Notranjske.

F. Š.

TEHNIKI, POZOR!

Obveščamo vse tovariše in tovaršice, ki so med vojno delali v Centralni tehniki v Ljubljani in širom po Sloveniji, da bo tokrat zaradi prvomajskih praznikov tovariški pomenek v TOREK, 9. MAJA, v restavraciji SLAVJA na Gosposvetski cesti v posebni sobi v I. nadstropju (prek verande) od 17. ure dalje.

Vabljeni
ODBOR CENTRALNE TEHNIKE
PRI CK KP SLOVENIJE

KOPER

V PROSLAVO 27. APRILA

V proslavo dneva OF je bil namenjen koncert pevskega zbora iz Postojne in Koper (27. t. m. v koprskem gledališču) hkrati s tovariškim srečanjem nekdanjih članov pevskega zbora primorskih Slovencev »Simon Gregorčič«; ta pevski zbor je med vojno od 1943 do 1945 deloval kot zbor tako imenovanih slovanskih čet — partizanski zbor, ki je nastopal na Sardiniji, Korziki in nazadnje v južni Franciji. Sedanji koprski pevski zbor je prevzel njegovo ime in bo gajil revolucionarne tradicije. — Pokrovitelj zboru nekdanjih pevcev so: Ciril Cvetko, predsednik komisije za glasbeno umetnost pri republiškem odboru ZBZ NOVS, Rado Simoniti, dirigent opernega orkestra in Oskar Kjuder, dirigent Slovenske glasbene matice iz Trsta. — Zbor je ob tej priložnosti dobil prenovljene prostore v Gregorčičevi ulici 4, kjer bodo odslej lahko nastopili orkestrov, pevske zbore in mladinski klubov.

A. K.

KRANJ

PRIPRAVE NA SREČANJE PREŠERNOVE BRIGADE IN JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA

Sredi aprila so imeli v Kranju sejo odbora Prešernove brigade, ki so se je udeležili tudi zastopniki občinskih odborov ZBZ NOV Jesenice in Radovljica ter odbora Jeseniško-bohinjskega odreda. Razpravljali so o srečanju borcev Prešernove brigade in Jeseniško-bohinjskega odreda.

Srečanje naj bi bilo v nedeljo, 16. julija, v Stari Fužini v Bohinju. Posebna komisija naj bi prve dni maja pregledala okolico te vasi in izbrala pripraven kraj. Izbrali naj bi tudi govornika ter se dogovorili s kakim pevskim zborom, godbo in dramskimi umetniki zaradi recitacij. Na srečanju naj bi sodelovala tudi enota JLA, ki nadaljuje tradicije Prešernove brigade. Zato naj bi nastopila na srečanju skupina vojakov z recitalom, na zabavnem delu srečanja pa naj bi igral plesni orkester, sestavljen iz vojakov. Na srečanje naj bi tudi prišle delegacije vseh garnizij v okolici, vojska naj bi tudi uredila ozvočenje, vojaška kuhinja pa naj bi pripravila enolončnico za vse borce, ki se bodo udeležili srečanja.

Vabila za borce, udeležence srečanja, bodo enotna, ZBZ NOV Kranj naj bi jih poslala gostom in pripadnikom Prešernove brigade, ZBZ NOV Jesenice pripadnikom Jeseniško-bohinjskega odreda, vojaškim osebam pa štab enote. Vojski bodo prejeli ponatis pesniške zbirke »Previharimo viharje«. Stroške proslave naj bi plačala odbora Prešernove brigade in Jeseniško-bohinjskega odreda v razmerju 60 proti 40 odstotkov.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomišičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- Štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

„bien-être“
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNIK - DIPARCO PARIS

SLIKAR IN GRAFIK JOŽE SREBRNIČ — SEDEMDESETLETNIK

Nedavno (20. aprila) je v rodnem Solkanu praznoval sedemdeset svojih pomladi slikar in grafik Jože Srebrnič. Tiho in neopazno, kot vse njegovo življenje, je šel mimo slovenske kulturne javnosti tudi ta njegov jubilej. Vendar ima Jože za seboj, kot hlapec Jernej, štirideset let marljivega dela in kar pet let in devet mesecev dvojnega štetja med zadnjo vojno. Od leta 1924 je kot komunist posvetil vse svoje organizacijske sposobnosti in svoje umetniško ustvarjanje osvojitvi in lepšemu življenju delovnih ljudi.

Zivljenjska pot Jožeta Srebrniča se je začela v revni solkanski delavski družini. Oče je bil mizar, mati šivilja, služkinja in tovarniška delavka. Živeli so nekako iz rok v usta vse do prezgodnje očetove smrti in vse breme skrbi za dveletnega Jožeta in starejšo sestro, je padlo na materina ramena. In ko sta leta nekoliko odrasla, da bi kakorkoli razbremenila mater, je prišlo najhujše: v neposredni bližini, ob Soči, je zaročneca prva svetovna vojna. Kraji na levi strani Soče so bili že od prvega dne izpostavljeni italijanskemu topništvu. Petnajst mesecev so Srebrničevi vztrajali v ognjenem peklu in v večni smrtni nevarnosti, naposled so se morali podati v begunstvo. Preživljali so ga najdlje v Notranjih Goricah pri Ljubljani. S tem se je za Srebrničeve nakopičilo vse gorje, ki ga je že k prejšnji revščini prispevala vojna. Mati, ki je bila izčrpana od dela in rahlega zdravja, temu bremenu ni bila več kos. Omagala je in umrla leta 1918. Jože in sestra sta ostala osirotela, sama. Toda včasih se v najhujši stiski nenadoma nasmehne sreča. Sestra se je v Notranjih Goricah omožila, Jože pa se je s pomočjo neke znanke iz Solkana vpisal na kiparski oddelk srednje tehnične šole v Ljubljani. S tem se je vsaj s prvim korakom približal svoji intimni želji — postati slikar. To šolo je obiskoval v letih 1918–1922, poleg tega pa je obiskoval še privatno risarsko šolo »Probuda«, kjer so poučevali Franjo Sterle (akt in portret), Sasa Santel (grafiko) in Maksim Gaspari (narodno ornamentiko). Jože je v svojem solanju kazal tolikšno nadarjenost, da so mu za nagrado opustili vse šolske pristojbine.

Ko je leta 1922 uspešno dovršil solanje v Ljubljani, se je preden postavilo dvoje poti: nadaljevati solanje na zagrebški akademiji ali se zaradi bednih razmer vrniti nazaj v Solkan. Ker mu je v tistem času v Notranjih Goricah umrla še sestra, se je potri in obupan odločil za drugo. Vrnil se je v domači kraj, kjer se je spoprijel z razmerami, ki niso bile naklonjene ne njemu ne njegovemu hotenju po umetniškem usvarjanju. Žu je brez vsega, zvočaril je in se prebijal, poprijel je za vsako delo za skromen kosček vsakdanjega kruha. Le redko kdo ga je znal razumeti, toda znali so ga poniževati in izkoriščati. To je bilo morda eno izmed najbolj žalostnih poglavij v njegovem življenju. Z mladimi silami bi se bil rad povzpeli in razmahnil, toda s spopredanosti peruti je ostal pri tleh, vendar je tudi v tem času ustvaril nekaj lepših grafičnih del.

Več razumevanja in svoj svet si je Jože našel med sovrstniki, solkanskimi mladinci, ki so stremeli k naprednim komunističnim idejam. Kot tak je že leta 1924 postal komunist, sodeloval je pri legalnih in pozneje pri ilegalnih »Delux«, organiziral številne akcije proti porajajočemu se fašizmu, poudarjal narodno zavest in moč delavskega razreda. Iz njegove delavnice v skromni baraki je izšlo na stotine letakov, ki so jih trosili po vsej Primorski. V svoji oskrbi je imel nekaj časa celo ilegalno tehniko, kjer so tiskali ilegalno »Delo« in celo eno številko italijanske »Unitas«.

Leta 1932 se je pridružil esperantskemu gibanju, ki ni bilo zgolj jezikovne narave, temveč je skrivalo v sebi kralj mednarodnega komunističnega gibanja. In takega, v vsem ognju za to gibanje, s pomočjo katerega je seznanjal svet o fašističnem zatiranju slovenske manjšine v Italiji, sem ga v jeseni 1934 spoznal pri Francetu Bevku na Solkanski cesti. Zdel se mi je ves skromen in droben, nenavadna dobričina z veliko, mehko, umetniško dušo. Tudi mene je navdušil za esperanto in najini stiki so trajali vse do jeseni 1936, ko sem dobil njegovo obvestilo, da so ga zaprli zaradi danskega esperantista Tageja Laua, ki mu je Jože, namenjenemu v Spanijo, teden dni gostoljubno in po esperantskih pravilih, nudil streho in stanovanje. Tedaj so ga v kvesturi mučili mesec dni, ko pa iz njega niso mogli iztisniti nobenega priznanja, so ga izpustili z obsodbo za dveletno policijsko nadzorstvo. Za esperantsko gibanje je izdelal številne umetniško izdelane pisemske nalepke in portret pionirja esperanta dr. L. L. Zamenhova.

Jože Srebrnič je dolga leta marljivo sodeloval z grafikami in lesorezi pri mnogih knjižnih izdajah tedanjih založb. Mnoga njegova umetniška dela so izšla v raznih slovenskih, italijanskih in francoskih revijah. Kritika se je pohvalno izražala o izvirnosti njegovega stila, o preprostosti, neposrednosti in učinkovitosti njegovih upodobitev. In njegova umetniška dela (olja, akvareli, grafike, lesorezi) so do današnjih dni ohranila svežino ter

prepričevalno govore o življenju umetnika, o ljudeh, in domači pokrajini.

Prav posebno poglavje v Srebrničevem življenju se začne sredi poletja 1942, ko mu je France Bevk, ki sta si bila sicer prijatelja, zaupal izdelavo zemljevida zahodne slovenske etnične skupine za potrebe Osvobodilne fronte. To je bil začetek, poln pripravljenosti in požrtvovalnosti, čemur je sledil situacijski načrt vseh sovražnikovih postojank in utrd. Poslej so iz raznih partizanskih štabov in ustanov kar deževala naročila za razne pečate, kil-

»PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«

Obvestilo borcem brigad: Tone-
ta Tomšiča, Matija Gubca, Ivana
Cankarja, Frana Levstika, Ljube
Sercerja, Mirka Bračiča, IX., XI.,
in XII. brigade, X. ljubljanske,
Istrskega, Dolenjskega in Briško-
beneškega odreda, udarnega bata-
ljona XVIII. divizije, varnostne
obveščevalne službe mesta Ljubljane,
II. grupe odredov ter kurirjev
in vezistov.

Vse borce navedenih brigad, od-
redov in drugih enot NOV in POS
pozivamo, da se zberejo v soboto,
6. maja, ob 10. uri, na Trgu fran-
coske revolucije (pred Križankami)
v Ljubljani. Tu bo formiran ešalon
enot NOV in POS, ki bo skupno
z ešalomom JLA odšel po Vegovi
ulici na zaključno svečanost poho-
da Po poteh partizanske Ljubljane
za leto 1972, ki bo ob 11. uri na
Trgu revolucije. Odbor pohoda Po
poteh partizanske Ljubljane pa va-
bi nato vse udeležence te manife-
stacije na tovariško srečanje v do-
mu Jugoslovanske ljudske armade.

Udeležite se te velike manifesta-
cije tovarištva in enotnosti v čim
večjem številu!

Odbor pohoda

seje, portrete, opreme platnic in vzglavij za razne
partizanske tiske. Ponaredil je celo pečat goriškega
magistrata in posebni reliefni žig, ki so ju rabili
za ponarejanje osebnih izkaznic. Vse je delal z
veseljem, nikoli ni vprašal za plačilo. Vedno je bil
skromen in prav naivno nesebičen. Bil je človek,
ki dela in živi za svobodo svojega ljudstva.

Po osvoboditvi in priključitvi se je tovrstna
Srebrničeva dejavnost nadaljevala. Številne nove
politične organizacije in ustanove so potrebovale
njegove pridne umetniške roke, da so izdelovale
plakete in letake, umetniško izdelane poslanice,
slike voditeljev in herojev. Čeprav skromno plačilo
za vse to, pa je često ostalo le pri obljubah. Delal
je in pozabil nase, na svoje umetniško poslanstvo.
Kot umetnik ni mogel nikoli razmahniti kril, vedno
ga je spremljala zla usoda. In nikoli ni mogel
do kraja uresničiti svoje nadarjenosti.

Dolga leta je živel v leseni baraki, ki se
stoji in je komaj 30 metrov oddaljena od groba
prijatelja Franceta Bevka in njegove žene Davori-
ne. Ko si je ustvaril družino, so ga utesnjevali v
popolnoma nemogočem stanovanju, podoben jazbin
z enim samim okencem s križem, ki je bilo mrač-
no, vlažno in mrzlo in vrh vsega tako majhno, da
ni bilo prostora niti za mizo. V tem stanovanju
se je navlekel revmatizma in usodno obol el na
očeh. Naposled je na posredovanje Davorine Bev-
kove le prišel na prioriteto listo in je dobil pri-
mernejše stanovanje v stari občinski hiši, kjer
stanuje 38 družin. Tu živi za slikarja v dokaj
nezavidljivem okolju — z bolnimi očmi. Za prejšnjo
aktivnost mu je bila leta 1963 dodeljena priznava-
lina v znesku šestih starih tisočakov s postopnim
zviševanjem do sedanjih 250 dinarjev. In s to pri-
znavalnino živita dva, on in žena na stara, one-
mogla leta. Toda Srebrniči ima za seboj dolgo
delovno dobo, vendar ne ve, kako priti do nekakš-
ne pokojnine. Mnogi so jo deležni, od pa je kot
hlapec Jernej ostal praznih rok, ko so iz njega
iztisnili vse moči. Za marsikaj je kriv tudi sam.
Dobričina, neboljten in plah, ni nikoli znal misliti
nase, na redno zaposlitev, na pokojnino. Težko
je takim, kot je Srebrniči tudi v današnjem času.
Razdal se je tako rekoč za svoje ideale, pozabil
nase, nikoli mislil na svoje koristi, naposled pa
je pozabljen in zavržen od vseh, od nekdanjih tova-
rišev, ki so ga nekoč krvavo potrebovali in tudi
tisto ljudstvo, za katerega je živel, ga ne pozna
več. Sam pa že leta zbira nekakšne dokumente,
dokazuje o svojem delu, ki naj mu ga štejejo v
pokojninska leta, toda zanj ne velja »posebni čle-

ni«, pa tudi nima vplivnih stricov, pravica pa je
vključena v birokratizem in paragrafe. Preostaja mu
še samo upanje na pokojnino in spomini na več
kot štiridesetletno revolucionarjenje. Mar je to pre-
malo za pokojnino, vsaj skromno pokojnino, da
bi mu bil vsaj na stara leta prihranjen kruh najbolj
bolečega razočaranja?

Jožetu Srebrniču za sedemdesetletnico
številni prijatelji želimo najprimernejšo na-
grado v obliki zaslužene pokojnine in še
vrsto let trdnjega zdravja in uspešnega
umetniškega ustvarjanja!

Č. Š.

PONOSNI SMO NA ROJAKA MAŠERO

Letos, ko slavimo 30-letnico ustanovitve
jugoslovanske vojne mornarice, se tudi z
globokim spoštovanjem spominjamo mla-
dega junaka, mornariškega poročnika Ser-
geja Mašera, ki je pred 31 leti, 17. aprila
1941 — ko mu je bilo 29 let — šel skupaj
s svojim tovarišem Milanom Spasičem po-
nosno v prostovoljno smrt; potopila sta se
z rušilcem »Zagreb«. Junaka sta minirala
ladjo, da bi ne prišla v roke sovražniku.

Sergej Mašera se je rodil leta 1912 v Go-
rici. Njegov oče je bil profesor, njegova
mati pa učiteljica, doma iz Tolmina. Ser-
gej je študiral na mornariški akademiji v
Dubrovniku. Bil je med prvimi gojenci po
učnih uspehih. Pozneje se je šest mesecev
izpopolnjeval na Švedskem v ladjedelnici na
jugoslovanskem rušilcu »Beograda«. S to
ladjo se je vrnil v domovino. Tik pred za-
četkom vojne je bil poročnik mornariškega
topništva na rušilcu »Zagreb«.

Sergejevi starši so do prve svetovne voj-
ne živeli v Gorici, potem pa kot begunci na
Koroškem. Po vojni so se naselili v Ljub-
ljani. Živita še Sergejev brat Marjan in
njegova sestra Vida. Mati je umrla leta
1956, oče pa je dočkal izredno starost in
je umrl leta 1969.

Sergej Mašera in Milan Spasič, ki sta
umrla kot prava junaka, sta uživala celo pri
sovražniku spoštovanje. Italijani so ju po-
kopali z vsemi vojaškimi častmi.

Po Mašeri so imenovali več ulic v raz-
nih krajih, po njem se imenujejo nekate-
re vojašnice, muzeji itd. Zdi pa se, da sa-
mi Slovenci preveč pozabljamo na slavno

ime in smo menda pozabili na 60-letnico
rojstva Sergeja Mašera. Ali se bomo temu
junaku vsaj malo oddolžili, ko bomo pra-
znovali 30-letnico množične vstaje na Pri-
morskem?

IVAN KURINČIČ

RADI BI STRELIŠČE

Združenje borcev NOV Senovo je že lani
dalo pobudo, da bi obnovili strelstvo in
ustanovili strelsko družino v Senovem. Po-
budo hoče uresničiti ZRVS in za svoje
člane prirediti vaje. Strelska družina je
prenehala delovati že pred skoraj desetimi
let. Imela je dve strelišči, ki ju bo treba
zdaj obnoviti, da ju bodo mogli uporabljati.
V ta namen pa bodo morali znova dobiti
lokacijsko dovoljenje, za kar so zaprosili že
lani. Pomlad je že tu in kljub drezanju se
zadeva še ni premaknila. ZRVS ima v svo-
jem programu obvezne strelske vaje, zato
ne more kdo ve kako mirno čakati, kdaj se
bodo na pristojnem mestu zganili.

R. K.

imeli smo ljudi

Andrej Kozorog

Pokopali smo ga 1. aprila na tolmin-
skem pokopališču. Doma je bil v Polju-
binju. — Ze kot otroka, ko mu je bilo
9 let, ga je doletela huda nesreča, da
je trpel vse življenje. Postal je žrtev
granate iz prve svetovne vojne; bil je
70-odstotni invalid. Zato ni bil vojak in
še toliko bolj je bil sovražnik vojne in
nasilja. Odrasel je v revni kmečki dru-
žini. Kmalu se je pridružil osvobodilne-
mu gibanju, ko je bil ustanovljen od-
bor OF v Poljubinju. Ves čas je delo-
val kot aktivist OF. Bil je tudi referent
za socialno skrbstvo pri NOO v Polju-
binju. Delaven je bil tudi po vojni. Vsa
družina je delala v kmetijski obdeloval-
ni zadrugi. Andrej je bil nazadnje zapo-
slen pri tolminskem komunalnem podje-
tju. Pri odprtem grobu mu je spre-
govoril v slovo član občinskega odbora
ZZB NOV Tolmin. V imenu tolminskega
komunalnega podjetja pa se je poslo-
vil od njega njegov sodelavec. Pred po-
kojnikovo rojstno hišo mu je izrekel
priznanje prvoborec Anton Kramar-Zvone.

Aleksander
Raičević

Za vedno smo se poslovili od njega
18. marca na ljubljanskih Zalah. — Ro-
dil se je leta 1920 v Ivangradu v Crni
gori. Izhajal je iz delavske družine. —
Leta 1943 se je uvrstil med borce 7. mla-
dinske črnogorske brigade. Kot mehanika
so ga leta 1944 poslali na otok Vis, kjer
so se tedaj zbirali šoferji in mehaniki,
da so potem odpotovali v Gravino v Ita-

Alojz Vesel

Umrl je v ljubljanski bolnišnici 12. mar-
ca. Osemčlansko družino je preživljal kot
gozdni delavec. — Rodil se je leta 1904 v
družini s štirinajstimi otroki na Hribu
pri Loškem potoku. — Med okupacijo je
sodeloval v OF. Leta 1942 so ga belo-
gardisti odgnali na postojanko in ga nago-
varjali, naj bi delal za okupatorja. Ostal
je zvest osvobodilnemu gibanju. Leta 1943
je sodeloval v terenskem odboru OF. Ostal
Nekdo ga je izdal in Nemci so ga prijeli
ter edgnali v tržaške zapore, potem pa
so ga poslali na prisilno delo. — Po
vojni je bil delaven član gasilskega dru-
štva, kakor že pred vojno dolga leta. Na-
predoval je za poveljnika in je prejel
pomembno gasilsko odlikovanje. Sodeloval
je tudi kot dober pevec pri pevskem dru-
štvu. Na zadnji poti ga je spremljala velika
množica prijateljev in znancev in trije
govorniki so mu izrekli slovo.

Tudi pri nas lahko kupite vezana okna. Vgrajeno najboljše uvoženo okovje omogoča odpiranje po horizontalni in vertikalni osi.

Sprejemamo narocila! Zahtevajte prospekte!

Informacije: »INLES« Ribnica, maloprodaja, tel. 87-212

Nasledniki partizanskih godbenikov

Mnogo govorimo o negovanju revolucionarnih tradicij. Pri tem mislimo na tiste prvine vzgojnega, izobraževalnega in kulturnega dela, ki naj na pozitivnih dosežkih naše preteklosti soustvarjajo socialistično domovinsko zavest. Ta nam je potrebna, da bomo lažje premagovali težave pri ustvarjanju socialističnih družbenih odnosov in gmotnih osnov za še večjo splošno blaginjo, da bomo tudi za naprej družbeno nasprotja razreševali po revolucionarni poti in da bomo čustveno, zavestno in vojaško pripravljeni braniti revolucionarne pridobitve pred sovražniki samoupravnega socializma in demokracije sploh.

Kdo naj neguje revolucionarne tradicije? Poklicanih je mnogo — vsa naša družba. Zal nekateri to delo slabo ali površno opravljajo, ponekod skuša kdo porušiti še tisto, kar smo že ustvarili. Zaradi tega moramo biti budni, še toliko bolj pa je treba spregovoriti o tistih kulturnih delavcih in tistih kolektivih, ki vztrajno in brez posebnega hrupa delujejo v nakazani smeri, in jim izreči priznanje za dosežene uspehe, da jih spodbudimo za nadaljnje delo. Tokrat vam predstavljamo Pihalni orkester milice iz Ljubljane.

Pihalni orkester milice je najboljši orkester te vrste v državi, znan in priznan pa je tudi na tujem. Razvil se je iz godbe ljudske milice, ki je bila ustanovljena leta 1948. Vanjo so takrat stopili mnogi partizanski godbeniki. Kajpak se je od takrat moštvo mnogo menjalo, tako da jih je iz prvotnega sestava do danes ostalo samo še 16, med temi šestnajstimi pa se je osvobodilnega boja udeležilo 11 tovarišev. Danes šteje Pihalni orkester milice 56 godbenikov. Svoje prostore imajo v nekdanjem Galetovem gradu v Šiški, kjer vadijo in se pripravljajo za nastope, srečujemo pa jih na vseh važnejših proslavah, partizanskih srečanjih in na pogrebih znanih borcev in revolucionarjev. Prvi je godbo ljudske milice vodil Vinko Štručl, potem pa je vodstvo godbe prevzel glasbeni pedagog in dirigent Rudolf Starič, od leta 1965 pa je za kapelnika Jože Hriberšek. Njega smo zaprosili, da bi za naše bralce povedal kaj več o delu, uspehih in načrtih orkestra.

Tovariš Hriberšek, naše bralce bo zanimalo, katere partizanske skladbe igrate. Ali bi lahko s tega vidika razložili repertoar vašega orkestra?

Teh skladb je precej. Vendar moram reči, da nekaterih v zadnjem času ne igramo več tako pogosto. S tem mislim predvsem venčke. Nekatere še igramo, namreč tiste venčke partizanskih pesmi, ki so strokovno zelo dobro narejeni. Pač pa v zadnjem času igramo na to tematiko rajši zaokrožene samostojne skladbe: uverture, suite, simfonične pesnitve in kantate. Recimo: od Viljema Markovića Dramatično uverturo in Jubilarno uverturo, potem več uvertur Gvida Učakarja Sutjeska, Partizanka, Konjuh planino in druge. Zadnje, kar smo izvajali, je bila Bojana Adamiča uvertura 4. julij, ki je bila ustvarjena prav za počastitev dneva borca. Iz simfonične pesnitve Marijana Kozine izvajamo Belo krajino, ker je ta

obšli kakih deset vasi. Povsod smo koračili skozi vas in igrali partizanske koračnice: Na juriš, Hej brigade, Himno 14. divizije in tako dalje. Takrat so imeli ti zamejci, naši rojaki, starejše žene in možje solzne oči, ko so nas slišali.

Tudi v Holandiji smo izvajali partizanske skladbe. Na primer Belo krajino iz simfonične pesnitve Marijana Kozine, potem pa Blaža Arniča Kladivarje novega sveta. Ta sicer ni partizanska, a je tudi napisana v revolucionarnem duhu. Povsod na tujem smo bili deležni polnega priznanja in povsod smo dosegli velik uspeh. — Največji uspeh pa smo želi v Holandiji, kjer je bila dvorana vedno polna in proti koncu je bila vsa dvorana na nogah, tako da smo morali skladbe dodajati.

Ob tem moram omeniti še eno posebnost. Mi imamo dobre stike s holandskim pevskim zborom Inter nos iz Shin op Geula, ki je bil tudi naš gostitelj v Holandiji. Ta zbor se je za lansko gostovanje v Jugoslaviji naučil kantato Radovana Gobca Svobodna zemlja in jo pel v slovenskem jeziku.

Doma igrate na partizanskih srečanjih in raznih proslavah. Kje in ob kakšnih priložnostih še igrate?

Igramo na vseh drugih prireditvah ali so športnega značaja ali kaki drugi jubileji. Poleg tega — jaz pojmem to kot našo poglavito dejavnost — pa prirejamo koncerte in promenade koncerte. Na leto priredimo kakšnih 45 do 50 koncertov. Našel bom kraje, kjer smo gostovali zadnja leta: predvsem Koper, Piran, Portorož in vsa slovenska obala, potem Celje, seveda Ljubljana, letos pa bomo imeli vrsto koncertov v Rogaški Slatini. Gostujemo pač tam, kamor nas povabijo. Hodimo tudi v manjše kraje, ne samo velike.

Kakšni ljudje vas pretežno poslušajo? So to pretežno delavci ali je bolj mladina in kako sprejemajo ta vaš partizanski del sporeda?

Mislím, da nas bolj poslušajo delavstvo. Več je starejših ljudi in srednje generacije. Od mladine prihajajo le tisti, ki se za to glasbeno zvrst posebej zanimajo.

Kako nas sprejemajo? Če izvajamo borbe in ljudi iz partizanskih krajev, ne opažamo posebnega navdušenja. Namreč jaz primerjam razpoloženje naših ljudi s tistim, kar smo doživeli med našimi rojaki v tujini. Naši rojaki na tujem partizansko glasbo bolj čustveno doživljajo, veliko močnejše, kakor pri nas, kjer imamo svobodo, demokracijo in kjer nas nihče ne zatira. Saj ne morem reči, da smo slabo sprejeti, ampak takšnega navdušenja kot v Italiji nismo bili doma deležni.

Zanima me sedaj, koliko vi in vaši kolegi še ustvarjate, se pravi komponirate?

Jaz sam ne komponiram. Je pa tu moj pomočnik Vinko Štručl, to je sin našega prvega kapelnika, ki komponira in aranžira. Iz svojega ustvarjalnega dela ima nekaj koračnic, njegov aranžerski del pa obsega ravno spremljavo k partizanskim pesmim. Največ teh pesmi je on aranžiral.

Ali pogrešate primernih skladb za pihalni orkester?

Godbeniki pihalnega orkestra milice nastopajo na partizanskih srečanjih brezplačno. Prireditelj mora poskrbeti le za prevoz in za prehrano. Naša fotografija kaže godbenike pri partizanskem golažu na enem izmed takšnih srečanj. V sredini je dirigent Jože Hriberšek.

Da. Velika vrzel je nastala s smrtjo skladatelja Blaža Arniča, ki je veliko ustvarjal za nas, in to skladbe revolucionarnega in vrhunskega značaja. Zdaj se komponiranju za pihalne orkestre nekoliko bolj posveča Bojan Adamič, vendar še vedno čutimo veliko pomanjkanje primernih skladb za naš orkester. Upamo, da se bo temu žanru posvetil Dane Škerl, ki kot skladatelj veliko obeta.

Kaj ste doslej že posneli na plošče?

Na plošče smo doslej posneli: na prvi plošči so bile posnete štiri koračnice, plošča pa je bila posvečena svetovnemu prvenstvu v hokeju na ledu, naslednja je plošča partizanskih koračnic, te partizanske koračnice pa so izšle tudi v Holandiji. — Zdaj je pred izidom tretja plošča, kjer bodo tudi zastopane partizanske koračnice in pa pesmi, ki jih izvajamo skupaj s Partizanskim invalidskim pevskim zborom.

Imate kake probleme, da bi jih bilo treba urediti, zato da bi lahko še boljše delali in dosegali še lepše uspehe?

Problemov imamo veliko. Na prvem mestu so neprimerni delovni prostori. Tukaj smo že petnajsto leto. Namreč zakaj pravim slabi delovni prostori? Dvorano imamo premajhno, orkester pa je velik in zelo bučen, kar se že pozna na zdravju godbenikov zaradi presilnega hrupa. Na zadnjem zdravniškem pregledu se je pokazalo, da so skoraj vsi godbeniki bolni na ušesih, da jim je upadla slušnost. Tisto kritično mejo so že prekorčili. Pa tudi tako. Ker je dvorana majhna, vaje dolge, godbenikov je veliko, vedno čez petdeset, se zrak prehitro iztroši in potem deluje utrujajoče. To je prvi problem. Drugi problem pa so premajhne plače, kar nam

povzroča tudi kadrovske težave. Tisti, ki jih potrebujemo, to je najboljši godbeniki, ne pridejo k nam, a prav to je za napredek orkestra bistveno. Moram reči, da zadnje čase kaže na boljše. S Partizansko knjigo smo v dogovoru, da bodo te prostore prevzeli oni, nam pa zgradili primerno dvorano, se pravi prostore, kakršne potrebujemo. Tudi glede kadrov se svetlika. Plače se bodo povečale, vsaj taka zagotova smo dobili, po drugi strani pa imamo možnost, da v orkester jemljemo tudi študente srednje glasbene šole in akademije za glasbo honorarno, tako da izpolnimo tiste vrzeli, ki jih imamo pri zasedbi v orkestru.

Ali bi morda kaj povedali o vaših nadaljnjih načrtih in novostih?

Mi zdaj že drugo leto delamo nekaj, kar je pri nas novo. Poleg našega orkestra oziroma godbe imamo še en ansambel. To je ansambel tolkal, bobnarjev. Letos jih je 30. To so kadeti iz šole za miličnike. To bo za naše razmere nekaj novega. To-rej pred godbo bo korakala ta skupina bobnarjev in igrala skladbe, ki se jih bodo naučili. Igrali bodo naizmenično z godbo.

Za prihodnje leto pa se nameravamo izuriti za izvajanje showa. To pomeni, da bomo med igranjem izvajali razne figure z razmikanjem, korakanjem in sestopanjem, kot je to v navadi recimo v Franciji in še drugod po svetu.

Godbenikom pihalnega orkestra milice, ki s tolikim žarom izvajajo partizanske in revolucionarne skladbe, želimo, da bi našli polno razumevanja in vso podporo za rešitev svojih problemov in da bi še naprej želi vse priznanje in uspehe za svojo glasbo.

Vodja pihalnega orkestra in dirigent Jože Hriberšek se je rodil 20. marca 1933 v Ljutomeru v glasbeno nadarjeni družini. H godbi ljudske milice je prišel leta 1952, ob tem končal Akademijo za glasbo v Ljubljani, nato pa leta 1965 prevzel vodstvo orkestra.

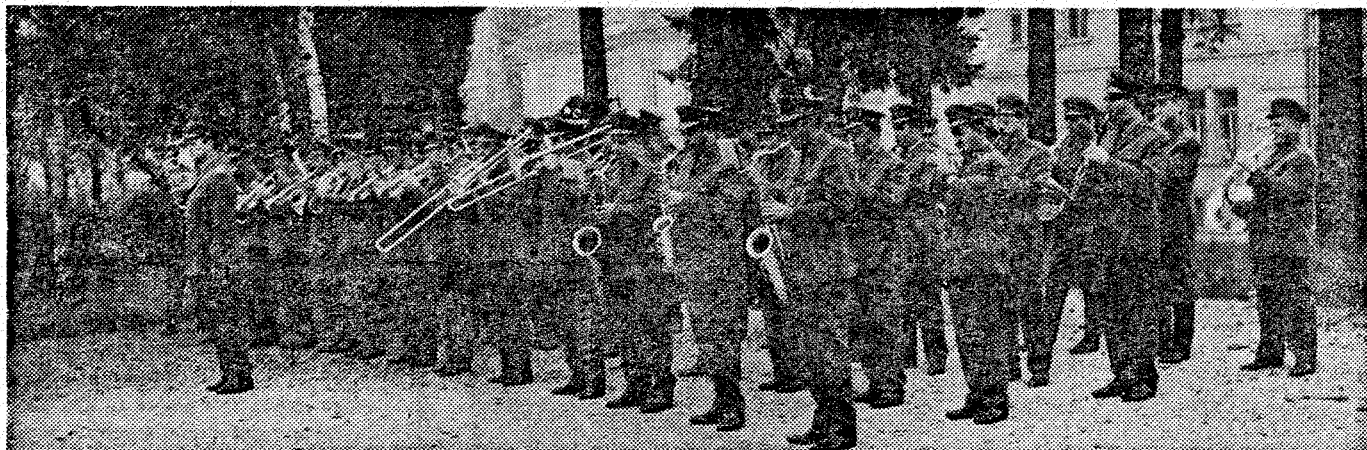
stavek edini prirejen za pihalni orkester. Poleg teh samostojnih skladb za pihalni orkester pa izvajamo razne skladbe v sodelovanju z zbori kot spremljava Partizanskemu invalidskemu pevskemu zboru, mešanim zborom in otroškim zborom. Tu gre za spremljavo k partizanskim borbenim pesmim, pa tudi za kantate. Omeniti moram Blaža Arniča kantato Moja pesem, ni le moja pesem, ki je narejena za otroški in mešani pevski zbor, tri soliste in pihalni orkester. Ta kantata spada po vsebini in zahtevnosti ter dolžini med največja dela za pihalni orkester, napisana pa je na izbrane verzje Karla Destovnika-Kajuha. Potem je tu še Radovan Gobec. On je napisal več kantat, ena od teh je prirejena tudi za pihalni orkester. To je kantata Svobodna zemlja.

Katere skladbe igrate še poleg tega? Mislim na tiste, ki niso bile navdahnjene s spominom na osvobodilni boj.

Poleg tega posegamo v svetovno glasbeno literaturo, tujo ali domačo, tako, ki je čisto glasbenega značaja. Našel bi recimo ta zadnja dela, ki smo jih izvajali na našem gostovanju v Švici: Suita Ukrajina nemškega skladatelja Schillinga, ki je narejena na ukrajinske glasbene motive, Kroatische Impresionen avstrijskega skladatelja Königa, ki je narejena na dalmatinske motive. Ta skladatelj namreč prihaja k nam na dopust in tako je nastala ta skladba za pihalni orkester. Če gremo malo dlje, smo imeli na repertoarju skladbo japonskega skladatelja Masaru Kawasakija. To je Fantazija za pihalni orkester. Poleg tega pa na primer še delo Francoza Sergeja Lancena Kape Kennedy. Ta nekako opisuje polet vesoljcev z raketo na Luno.

Kje vse ste doslej že gostovali zunaj države?

Štirikrat smo gostovali v Italiji med našimi zamejskimi rojaki, v Holandiji in v Švici. Če začnemo z Italijo — tam je bil celoten naš spored posvečen partizanskim motiviki. Pri dveh naših gostovanjih smo

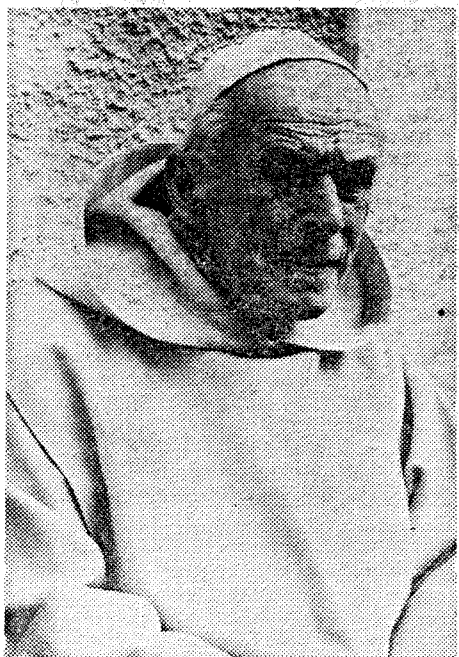
Pihalni orkester milice priredi letno blizu 50 promenadnih koncertov, zlasti v delavskih in turističnih središčih. Naša fotografija kaže godbenike milice ob nastopu v ljubljanskem Tivoliju (spraveval in zapisal Franci Strle).

Bežno srečanje s slovenskim kratkim filmom

Milan Ljubić, portret meniha in še kaj

— Zadnja vojna je šla mimo našega samostana?

Ne, ni šla, saj vojna ne spoštuje ničesar... Kot prior sem moral samostanske stvari urejati tudi zunaj kartuzije v stiku s civilno oblastjo. Ob neki takšni priložnosti sem bil v začetku vojne v Novem mestu. Videl sem, kako fašisti ženejo osem naših ljudi. Mar ni bil že tak pogled dovolj, da veš, kje je tvoje mesto? Tedaj sem si rekel: »Dokler bom živel, kartuzija Pleterje ne bo šla nikdar z okupatorjem, marveč bo vedno podpirala tiste in sodelovala s tistimi, ki se bodo borili proti njemu!«

Dr. Edgar Leopold-Lavov, iz filma Milana Ljubića »Portret meniha«.

Sprašujete, ali je imela ta naša odločitev kakšne posledice za nas?

O, seveda, pa še hude. Samostanskih ruševin iz vojnih dni še nismo utegnili v celoti odstraniti in popraviti. Pogled nanje nam narava sama zakrije s cvetjem vsako pomlad, a vsaka jesen nam jih znova odkrije kot boleče rane... Sicer pa moja osebna usoda pri tem ni važna. Partizanom smo še najprej pomagali. Toda okupator se je menjal. Prišla je nemška ofenziva. Bili smo še pod strožno kontrolo kot prej. Seveda so me zaprli. Gonili so me iz zapora v zapor. Povsod so me zasliševali in po dveh mesecih so me na posredovanje Vatikana spustili in konfinirali v Italijo, kjer sem v kartuziji Vedana pri Bellunu preživel pol-drugo leto v izgnanstvu.

Pravite, da ste slišali, da sem komaj ušel smrtni kazni?

Nekaj je res moralo biti na tem. Ko sem pozneje prošil za pomilostitev, je nemški esesovski general Roesner odločno odklonil prošnjo za vrnitev v domovino z utemeljitvijo, »da so bila dejanja priorja doktorja Leopolda v korist partizanov takšna in izvršena v tolikšnem obsegu, da ga je smrtne obsodbe rešilo samo njegovo visoko cerkveno dostojanstvo...«

Tako nekako se v kratkem filmu Milana Ljubića »Portret meniha« iz leta 1970 spominja vojnih dni bivši pleterski prior doktor Edgar Leopold-Lavov, ki preživlja jesen svojega življenja v tem kartuzijanskem samostanu pod Gorjanci. Film je lani prejel srebrno medaljo na osemnajstem festivalu kratkometražnega filma v Beogradu, priznanje kritike na mednarodnem filmskem festivalu v Krakovu in nagrado filmskega sklada Slovenije ter je prav gotovo eno najboljših del tega filmskega ustvarjalca.

»Zakaj je vojna prisotna v večini vaših del?«

— Morda zato, ker je bila živo prisotna skoraj v vseh delih filmskih ustvarjalcev v

PETNAJST LET KOMUNISTA

Te dni je časnik »Komunist« — slovenska izdaja — praznoval petnajsto obletnico svojega obstoja. Stevilnim čestitkam, ki jih je prejel ob svojem prazniku, se z najlepšimi željami pridružuje tudi naše uredništvo.

času, ko sem doraščal... V tistih dneh sta se mi neizbrisno vtisnili v spomin tudi bogato ilustriran prispevek o partizanski grafiki v »Mladih potih« in zborna recitacija Aladina Lance »Vojna poema«. Tako je leta 1965 nastalo moje prvo samostojno filmsko delo, delo z navedenim naslovom.

Leta 1968 je Milan Ljubić posnel za poljsko filmsko podjetje »Czołowka« dokumentarni film o Poljaki v narodnoosvobodilnem boju »Po stezah partizanske Jugoslavije«. Scenarij je napisal sam, kamero je zaupal Miletu de Glerii, organizacijo Ljubu Struni, snemali pa so film v Trzicu, Prnjavoru, Srbcu, Jajcu, Warszawi, Lodzu, Wroclawu, Krakovu, Boleslawcu in na Ljubelju. Film je dobil na Poljskem najvišjo oceno in s tem odprto pot oziroma priporočilo za najširše distributersko omrežje, nam je povedal režiser Milan Ljubić.

»Se vam ne zdi, da je letošnje leto za kratki film še posebno uspešno?«

— Upal bi si trditi, da pomeni letošnji festival jugoslovanskega dokumentarnega in kratkometražnega filma preokretnico v zgodovini te doslej zapostavljene zvrsti filmskega ustvarjanja. Prvič je bila jasno in glasno postavljena zahteva po vključevanju dokumentarnega filma v vsakodnevni program naših kinematografov. Kolikor distributerji oziroma tisti, od katerih je odvisna usoda prikazovanja kratkih filmov, ne bi izpolnili te zahteve, bodo kinematografska podjetja zahtevala pooblastila, s katerimi bodo le-te kupovali direktno od producentov, brez posredovanja distributerjev. Kma-

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Maj 1941

*Spet domovina je odeta v cvetje,
dišave majske niso manj opojne,
ne dnevi sončni manj — zaradi vojne;
v gozdovih še glasi se ptičje petje.*

*Kako pa vam godi se, naši kmetje?
Komu zorali njive ste prisojne?
Imate li moči še dvojne, trojne,
ki terjalo od vas jih bo poletje?*

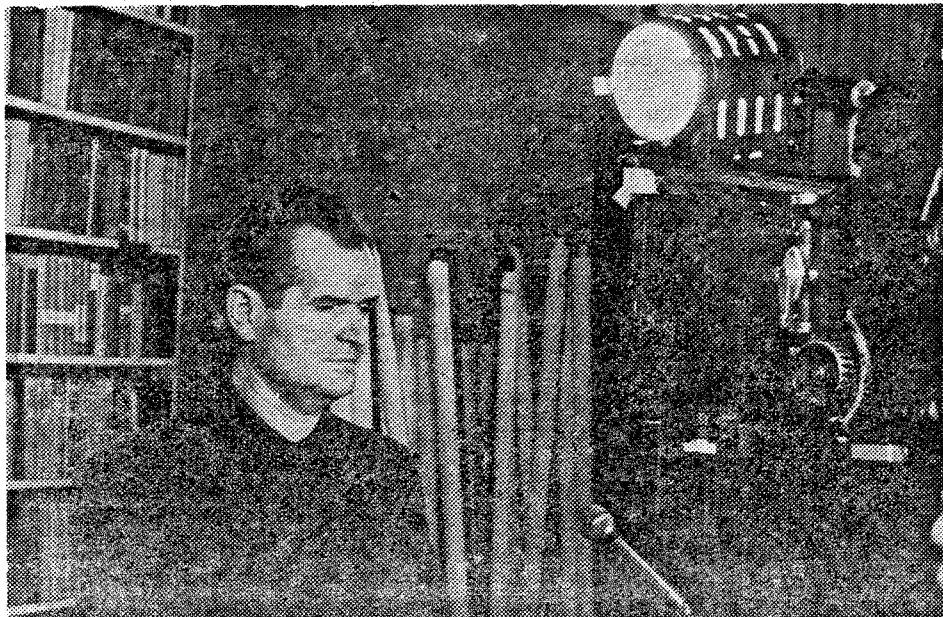
*Nas za zamrežena so okna dali,
ker svojo domovino smo ljubili.
A upov naših niso pokopali!*

*Iz težkih sanj se bomo prebudili,
ko se osvobodimo Star'ga piskra.
Takrat vzplamtela bo zdaj tleča*

iskra...

META RAJNER

Opomba: Pesem je bila napisana v Star'em piskru 1. maja 1941.

Eden najbolj zanimivih intervjuvancev v filmu Milana Ljubića »Po stezah partizanske Jugoslavije«, gradbeni tehnik Josef Kunecki iz Wroclawa, ki je bil med vojno v spremnem bataljonu vrhovnega štaba, v času II. zasedanja AVNOJ v Jajcu in udeleženec desanta na Drvar.

Iz filma »Pomlad ob žici« scenarista in režiserja Milana Ljubića, ki je prejšnji teden doživel krstno predstavitev v Ljubljani, te dni pa začel svojo pot po vseh večjih krajih Slovenije.

lu zatem nas je razveselil program slovenskih filmov v palači Chaillot v Parizu, kjer je bila poleg predstavitve del Franceta Stiglica tudi retrospektiva slovenskega kratkega filma, v kinematografu Komuna pa ponovitev devetnajstega festivala jugoslovanskega dokumentarnega in kratkega filma ob povsem zasedeni dvorani. Če temu dodamo še večer slovenskih kratkih filmov, ki ga je ljubljansko podjetje Viba-film pripravilo v Novem mestu ter vanj vključilo najkvalitetnejše filme zadnjih dveh let, med njimi tudi »Portret meniha« in dokumentarni film o Božidarju Jakcu, smo lahko več kot zadovoljni. Kaže torej, da bo dokumentarni film slej kot prej postal gledalcu trajno dostopen tudi zunaj festivalskih manifestacij, kar prav gotovo zasluži, saj je naša dokumentarna produkcija ena najboljših na svetu.

Od filmov Milana Ljubića bi omenila še risani film »Odlivanje«, za katerega je leta 1969 prejel nagrado mednarodnega komiteja za širjenje kulture potem filma v Parizu in nagrado filmskega sklada Slovenije. Leto kasneje je posnel prav tako risani film »Brodolomci«, ki se je s prikazovanjem v enajstih državah uvrstil med najboljše prodane slovenske kratkometražne filme, in film »Revolucija še traja« iz leta 1971, ki ga je Milan Ljubić posnel po naročilu zveznega sekretariata za informacije, predvajali pa so ga v 110 državah.

»Kakšni so vaši načrti?«

Pred kratkim sem končal film o petnajstem jubilejnim pohodu po poteh partizanske Ljubljane z naslovom »Pomlad ob žici«, v realizaciji sta »Veseli vetera« po znamenem eseju Filipa Kumbatovića-Kalana in srednjemetražni film »V objemu podzemlja«, naše kamere pa bodo v prihodnjih dneh zopet spremljale pohod po poteh partizanske Ljubljane, tokrat samo naše najmlajše.

Morda bi ob koncu tega kratkega srečanja z režiserjem Milanom Ljubićem omenila, da mi skopo odmerjen prostor ni dopuščal, da bi v zapis uvrstila vse, o čemer sva se pogovarjala. Med drugim je stekla beseda tudi o Zvonetu Sintiču in njegovih filmih »Partizanske bolnišnice«, »Partizanski kurirji«, »Pesem borbe in zmaga«, »Partizani in tiska«, »Ljubljana-mesto heroja«, »Prebrisani Jurček«, »Jurček stražar« in »Jurček v ječi«, pa o »Partizanskih dokumentih« Jožeta Galeta ter o filmih »Prekomorci« in »Zgodba o dveh letih« Ernesta Adamiča... O njih, ki so orali ledino slovenskega kratkometražnega filma pa kdaj drugič!

MILENA STRAJNAR

beležke

»LOV NA JELENE«

Prejšnji teden je bila v ljubljanskem kinematografu »Komuna« slovesna premiera domačega filma »Lov na jeline« scenarista in režiserja Fadila Hadžića, v katerem je eno osrednjih vlog odigral član celjskega gledališča Sandi Krošl. Film o političnem beguncu, ki se je vrnil v domovino, si je doslej v Zagrebu ogledalo več kot 150.000 obiskovalcev, kar je za domači film prav gotovo rekorden obisk.

IZŠLO V CANKARJEVI ZALOŽBI

»Borba za mir in mednarodno sodelovanje« je naslov pred kratkim izdane knjige iz zbirke zbranih del Josipa Broza-Tita, s katero se je Cankarjeva založba na poseben način vključila v praznovanje osemdesete obletnice predsednika republike. Doslej je v tej zanimivi in zajetni knjižni zbirki izšlo 17 knjig v 27.500 izvodih in na 7.994 straneh, kar je spriči težav, s kakršnimi se borijo založbe pri izdaji družboslovne literature, pozornostni vreden uspeh.

MEDNARODNI SKLAD ZA ZAŠČITO SPOMENIKOV

Pod pokroviteljstvom UNESCO nameravajo ustanoviti mednarodni sklad za pomoč in zaščito spomeniške kulture. Odločitev o tem je sprejelo osemdeset strokovnjakov iz petdesetih dežel. Imenovani dogovor naj bi v mirnodopskih razmerah imel vlogo haaške konvencije o zaščiti zgodovinskih spomenikov v vojni.

KNJIGA IZBRANIH

V počastitev rojstnega dne maršala Tita je »Književna mladina Beograda« razpisala velik književni natečaj. Najboljše pesmi, eseje in zgodbe mladih piscev na temo »Tito — nesmrtna mladost in svežina dela« namerava izdati v posebni knjigi, ki bo izšla 25. maja letos. Deset najboljših del mladih piscev bo dobilo nagrade »Književne mladine Beograda«, Odbora za proslavo osemdesetletnice Tita in Mestne konference SZDL.

NOČEJO OPORIŠČ NA INDIJSKEM OCEANU

Komandant sovjetske vojne mornarice admiral Sergej Gorškov se je pred kratkim mudil v Indiji. Ob tej priložnosti je na neki vojni ladji, zasidrani v bombajskem pristanišču, priredil tiskovno konferenco, na kateri je izjavil, da sovjetske ladje plovejo po Indijskem oceanu sicer v težavnih okoliščinah, »vendar nimamo in tudi ne želimo imeti v tej coni nobenega oporišča.«

Sovjetski admiral je dejal, da njihove vojne ladje obiskujejo pristanišča prijateljskih držav, kjer se njihove posadke lahko odpočijejo. Pojasnil je, da se sovjetske ladje zadržujejo na območju Indijskega oceana predvsem zaradi oceanografskih raziskav in izdelave geografskih kart. »Toda ladje zahodnih sil so na tem območju iz povsem drugačnih razlogov,« je še dodal.

AMERIŠKI ADMIRAL O SOVJETSKIH PODMORNICAH

Predsednik združenih načelnikov generalštaba ZDA admiral Thomas Murer je pred kratkim izjavil, da

zanimivosti

bo Sovjetska zveza že do prihodnjega leta imela enako število jedrskih podmornic, oboroženih z raketami, kot ZDA, čeprav tega še pred letom dni ni nihče pričakoval. Sovjetska zveza ima 25 jedrskih podmornic že sedaj, druge pa po splešeno gradi. Admiral Murer je še dejal, da je skupna sovjetska jedrska moč, izražena v megatonah, večja od ameriške, toda glede števila jedrskih bojnih glav so Američani še vedno na boljšem.

Zanimiv je tudi podatek, ki se nanaša na sovjetske protiletalske rakete v Vietnamu in v Egiptu. Ameriški admiral je povedal, da je sedaj v jugovzhodni Aziji več kot pet tisoč sovjetskih protiletalskih raket SA-2, mnogo raket te vrste pa je od Sovjetske zveze dobil tudi Egipt.

AMERIŠKI VOJAŠKI SVETOVALCI NA TAJSKEM

Iz ameriških virov je znano, da je na Tajskem 245 ameriških vojaških, letalskih, pomorskih in mornariških svetovalcev poleg 280 pripadnikov ameriških posebnih sil. Kar zadeva druge oborožene sile, imajo te na Tajskem 32.000 mož, od česar jih 26.000 spada v vojno letalstvo. Ameriška vojna letala imajo namreč svoja oporišča tudi na Tajskem, odkoder odhajajo napadat cilje v Vietnamu.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Tehnološko nasilje ne more zlomiti vietnamskega ljudstva

Enota ljudske armade Severnega Vietnama na pohodu

Odkar se je ameriško vojaštvo na vietnamskem bojišču začelo umikati, se zatekati v obkoljena mesta ter zapuščati Vietnam, imajo letalstvo, tehnologija, elektronični in stroj poglavito besedo — prvič v zgodovini vojn — pri uničevanju ljudi, rastlinstva in živalstva. S kakšnim namenom? Zato, da bi onemogočili življenje na osvobojenem ozemlju in da bi s tehnološkim nasiljem pregnali ljudi v mestna središča, ko bi ne mogli več živeti na podeželju, tako da bi jim bilo množično izseljevanje edina rešitev. Nadalje bi naj s tem vojaško silo upornikov odrezali od zaledja, od prebivalstva: »Spustiti je treba vodo, da riba ne bo imela v čem plavati!«

S tem se je začela »tretja« vietnamska vojna ali vsekakor popolnoma novo obdobje vojne; vojna pa traja že od leta 1946. Vojna se je tako potuhnila pred javnostjo s tem, da so prenesli poglavito breme na elektronično in stroje (letalstvo).

Oglejmo si vsaj nekatere »mehanizme« elektronskega uničevanja, ki je po svojem obsegu že genocid (množični umor, uničenje vsega naroda)!

Iz letal spuščajo po gozdovih, vaseh na ozemlju, kjer so partizani ali kamor utegnejo priti — avtomatske izvidniške naprave, detektorje, senzorje. Ti sprejemniki začnejo oddajati signale, brž ko »začutijo« v bližini toploto človeškega telesa, živali ali koline. Detektor seveda ne razločuje otroka od starca, vojaka od pastirja ali ženske od moškega. Prav tako ne more signalizirati, ali je šla mimo čreda goved, četa partizanov ali pa truma beguncev. Detektor ni misleče bitje. Vse, kar sporoča, se prenaša na občutljiv filmski trak v laboratorije na letalih; to sporočilo pa so na traku le bele pike.

Slišne signale avtomata lovijo elektronska središča na Tajskem ali v Saigonu, pa tudi v premikajočih se, prevoznih laboratorijih. Na podlagi teh signalov pokličejo letalce na področje, odkoder se oglašajo detektorji. Potem pa se začne uničevanje na slepo, ne da bi pri tem sodelovale vojaške enote, in ne da bi jim bilo treba kaj tvegati, tako da prihodnji dan ni treba brzojavno sporočiti številnim družinam po Ameriki, da so padli njihovi očetje, sinovi, svojci...

Tako sejejo bombe in elektronske naprave po ozemlju, odkoder se oglašajo oddajniki — toda ne bombardirajo zato, da bi razdejali kakšen most, tovarno, hiše, železnico ali kaj podobnega, marveč da preganjajo brez vsake izbire ljudi in živali.

Borci južnovietnamske osvobodilne vojske med napadom

Bomba, ki jo imenujejo ananas, ker je tako majhna kot ananasov sad, vsebuje po 250.000 kovinskih, le po 2 do 4 mm tankih lističev. Ti lističi povzročajo posebne rane: zabijejo se v telo, tako da imajo kirurgi z enim samim ranjencem toliko dela kot pri najdaljši operaciji.

Bomba »BLU-26/B« pa je spet posebnost, tako da se razleti kakšen meter nad tlemi in njeni drobci kosijo vodoravno, tako da lahko zadevajo v odprtine zaklonišč. Kdor hoče ostati živ, se mora zakopati v zemljo bodisi pri hiši, bodisi na riževi nji-vi, v gozdu... Vse, kar je živega, se zateka v zavetišča pod zemljo. Vodje nove elektronske vojne so zato, da bi odkrivali, če se še kje skriva kaj živega pod zemljo, izumili bombe, ki so velike le kot manjša steklenica. Te bombe prodirajo globlje v tla, tako da eksplodirajo v zakloniščih. Iztrebljanje vsega živega je popolno...

Če tovornjak zapelje čez »zmajev zob«, bombo, ki ima obliko zverskega čekana, se nič ne zgodi — vozilo ne zleti v zrak in celo zračnica ostane cela. Toda če na bombo stopi otrok, ženska, partizan ali žival — »zmajev zob« raztrga nesrečni žrtvi stopalo. Ali: bomba »metulj«, ki pristane na kakšni vejici, na grmu, eksplodira in resno rani človeka, brž ko se je dotakne. Zdaj pa pomislite, koliko takšnih »zmajevih zob« ali »metuljev« lahko poseje že eno samo prevožno vojaško letalo!

Izumili so tudi »pajka«, prav tako zahrbtno orožje. Ko pade na zemljo, se odpre, iztegne dolge noge kot kakšna suha južina, in je podobno dračju. Če pastir ali vojak stopi na »pajka«, zahrbtno orožje eksplodira, tako da seka v krogu do 30 metrov. To so načini, ki jih strokovnjaki ime-

nujejo »negiranje (zanikanje) področja«. Na področjih »negiranja« je v elektronski vojni vse dovoljeno, saj je ta vojna dejansko genocid. Iz letal trosijo na milijone bombic, ki imajo premer le 4 cm. Trosijo tudi bombe, ki imajo obliko listja, kakor da pada listje jeseni z drevja. Takšno »listje« je raztreseno povsod med pravim listjem, a kdor stopi nanj, gorje! Eksplozije grozijo na vsakem koraku...

Izumitelji v službi elektronske vojne so se očitno navdihovali nad zasedami Indijancev v starih časih, ko so Indijanci svoje sovražnike presenečali s celo ploho pušic; izumili so namreč bombo, ki izstrelji po več sto ali celo na tisoče pušic. Te bombe imajo premer komaj 6 cm. Železne puščice imajo na koncu razširjen rep, tako da povzročajo toliko hujše rane. Ko torej z elektronskimi napravami pokličejo na osvobojeno ozemlje letalce, se iz letal vsuje strahotna ploha pušic, ki pred njimi ni več nič varno, kar je še živega.

Pri tem, sicer nepopolnem pregledu morilskih »igračk«, naperjenih proti premikajočim se ljudem in živalim, ne smemo spregledati še nečesa, kar imenujejo »prenosni krematorij«. Kako naj bi tudi drugače imenovali bombo, ki je majhna kot pest, a pri eksploziji razvije temperaturo nad 2000 stopinj Celzija!

Na vietnamskem bojišču je novost tudi 7,5 tone težka bomba, ki se po svoji razdiralni moči izmed vseh bomb najbolj približuje tisti strahotni bombi, ki so jo Američani leta 1945 uporabili nad Hirošimo. Imenovali so jo »božansko rezilo«. Bomba uniči v krogu skoraj kilometer daleč prav vse, utegne pa ubijati celo do 3 km daleč od središča eksplozije.

Samo v treh letih, odkar je v ZDA na krmilu sedanja vlada, so razmetali v Indokini, zlasti v Vietnamu, tri milijone ton ameriških bomb in granat. Uporabili so torej več »vročega« orožja v obliki bomb kakor pa med štiriletnim obdobjem prejšnje

RIBJI BRODET

Šestnajsti pohod kurirjev in vezistov

Tudi letos bo v proslavo praznika mesta Ljubljane, in sicer 6. maja, tradicionalni pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«. Pohoda se bodo med številnimi drugimi udeleženci udeležili tudi kurirji in vezisti NOV.

O partizanskih pohodih in o okupirani Ljubljani je bilo že mnogo napisanega, vendar še premalo, da bi zlasti naš mladi rod bolje spoznal in čutil, kako velikanski napor in žrtve so bili potrebni, da je bila Ljubljana z vso domovino vred osvobodjena. Mladina zlasti premalo pozna delovanje partizanskih kurirjev in vezistov. Ko letos praznujemo 30-letnico kurirskih zvez, je prav, da se spominjamo kurirjev, ki so na kakršenkoli način vzdrževali zveze v okupirani Ljubljani, na Stajerskem, Primorskem, Gorenjskem in Dolenjskem. Ob letošnjem jubileju je pokroviteljski odbor pri ZP PTT izdal knjigo, ki vsebuje najzanimivejše spomine kurirjev in vezistov z naslovom »Kliče glavni štab«.

Zbirališče vseh enot, ki se bodo udeležile pohoda, bo v soboto, 6. maja ob desetih pred Križankami ob spomeniku (obelisku) Ilirije (v spomin neznane junaku iz napoleonskih vojn). Od tam se bodo enote zvrstile in odšle ob določenem času na Trg revolucije (z godbo, prapori, z oddelkom vojakov in z zastopniki ZB NOV). Na Trgu revolucije bodo enote prejele spominski znak. Po proslavi na Trgu revolucije bo v domu JLA tovariško srečanje s kulturno-umetniško prireditvijo.

Odbor kurirjev in vezistov NOV vabi tovariše, da se srečanja udeležijo v kar največjem številu.

DELAMARIS IZOLA

vlade, čeprav so umaknili več deset tisoč vojakov neposredno z bojišča. Tega morilskega ognja so uporabili celo več kakor med vso drugo svetovno vojno in še med korejsko vojno povrh. Med letalskimi napadi na nacistično Nemčijo so ZDA med drugo vojno porabile 1,3 milijona ton bomb, medtem ko so jih v Indokini v letih od 1965 do 1971 »posejali«¹ okrog 7 milijonov ton. Na japonsko ozemlje so Američani med drugo vojno zmetali celo 43-krat manj bomb kakor pa zdaj na Indokino. Do lani je Indokina »dobila«² toliko eksploziva, kolikor znaša moč 650 takšnih atomskih bomb, s kakršno je bila razdejana Hirošima. Samo lani so zmetali na Indokino toliko bomb, kolikor bi imelo razdrilne moči 85 hirošimskih bomb. Če upoštevamo, da se indokinsko bojišče razprostira na 750.000 kvadratnih kilometrih (skupaj Vietnam, Kambodža in Laos), medtem ko so se med drugo svetovno vojno vojskovali na dobrih 4 milijonih kvadratnih kilometrih, šele prav spoznamo, kaj pomenijo milijoni toni bomb in granat na razmeroma majhnem indokinskem bojišču.

Ameriški strokovnjaki so lani raziskovali površje vietnamskega ozemlja in ugotovili, da je tam nad 10 milijonov lijakov, ki so jih povzročile eksplozije. V vseh treh indokitajskih deželah (skupaj s Kambodžo in Laosom) pa je nad 20 milijonov lijakov. Poprečno znaša premer lijaka po 9 metrov.

Vietnamci so nedavno na nekem mednarodnem zboru v Franciji povedali, da niti ne vedo, kaj pravzaprav pomeni doživeti eno samo bombardiranje, saj enega samega ni

so še doživeli, ker se bombardiranja na enem in istem kraju ponavljajo celo desetkrat ali neštetokrat. V Severnem Vietnamu in na severu Južnega Vietnama so kraji, ki so bili bombardirani po tisočkrat ali celo do tritisočkrat. Na jugu v Severnem Vietnamu je zdravstveno središče za gobavce, ki mora biti popolnoma na samem, ločeno od drugih naselij in od prometa. Ta kraj so nedavno bombardirali stotridesetkrat!

Takšna je torej »tretja«³ vietnamska vojna, ki so jo strokovnjaki v Vietnamu in Indokini nasploh delj časa vodili na daljavo, iz varnih zaklonišč, ne da bi bili v neposrednem stiku, fizično in psihično, z bojiščem: uporabljali so letala, elektroniko, aparate, detektorje, polprevodnike (transistorje), da bi zlomili osvojitveno gibanje ter uničili v ta namen njegovo zaledje, njegovo »živo«⁴ oporišče.

Izbruh vojaške moči te vstaje, ki, kot vidimo, traja že od konca marca, je pomenil prodor, izhod iz vietnamskega in indokinskega ozemlja, ki ga je ameriška strategija pred tremi leti obsodila, da bo taborišče brezimne, elektronske vojne.

Bombardiranje ni zlomilo Vietnamcev, Kambodžancev in Laošanov. Presegli so vse, kar so kdaj preizkusili ter doživeli njihovi predniki. Dokazujejo, da je človek močnejši od stroja, da je njegova moč neizmerna, ko je odločen doseči svobodo.

Prav to pravi Andre Malraux, ko se spominja besed Ho Ši Mina: »... Potprežljivi smo. Naše ljudstvo se je navadilo živeti pod bombami — to je vse.«⁵

BOZIDAR DJURICA (Narodna armija)

Zanimivosti iz ankete o vseljudski obrambi

Koncepcija vseljudske obrambe je določila bolj ali manj natančno dolžnosti družbenopolitičnih organizacij. Med temi organizacijami imajo Zveza mladine Jugoslavije in vse družbene organizacije, ki združujejo mladino, posebne naloge, lahko pa tudi nadalje razvijajo in uresničujejo zamisel vseljudske obrambe. Najpomembnejša naloga ZM je idejnopolitična dejavnost v duhu temeljnih načel in perečih nalog pri nadaljnjem podružbljanju vseljudske obrambe. Udeležbo mladine pri izpolnjevanju teh pomembnih nalog upravičuje ne le to, da je mladina, polna življenjskih sil, najsposobnejša za obrambo, marveč tudi, ker jo upoštevamo kot pomemben dejavnik v našem samoupravljanju. Mladina se pri tem ne le uči, marveč tudi razvija samoupravni socializem. Pravice in dolžnosti obrambe, neodvisnosti in svobode družbe zahtevajo nepretrgano dejavnost ZM v skupnosti z drugimi dejavniki vseljudske obrambe, tako da se mladina pripravlja na obrambo vsestransko.

Med številnimi pogovori z mladino in ko so mladi ljudje odgovarjali na zastavljena vprašanja, se je pokazalo, da je mladina pripravljena sodelovati pri obrambi domovine. Med zadnjo anketo, ki je zajela dva tisoč mladine, se je to potrdilo. Iz odgovorov na vprašanje, kakšna bi bila vojna, ko bi se morali bojevati ob napadu na našo državo, je mogoče ugotoviti, kako mladi ljudje poznajo pglavitne zamisli vseljudske obrambe.

Odgovori na to vprašanje jasno kažejo, da mladina ve, kakšna bi bila narava vojskovanja v naši državi. To je bilo treba pričakovati, saj so vse najbolj pripravljeni obvarovati svojo neodvisnost, ne da bi se vmešavali v notranje zadeve drugih držav, a da prav tako ne dovolimo nikomur, da bi se vmešaval v naše zadeve.

Večina mladine je popolnoma razumela to naše stališče in poudarila, da bi bi bila vojna naše države čisto obrambna in pravična. Nekateri mladi ljudje pa niso popolnoma razumeli zamisli o obrambni vojni, ki so si jo zamislili le kot gverilsko, proletarsko ali partizansko. Vendar je mogoče reči, da velika večina mladine pravilno razume pglavitno zamisel obrambe naše samoupravne socialistične družbe.

Iz mnogih časopisnih poročil in drugih sestavkov vidimo, da je naše prebivalstvo odločno upreti se vsakršni napadalnosti, ki bi ogrozala bratstvo in enotnost naših narodov in svobodo ter neodvisnost naše družbe. Toda ne gre le za formalne izjave v podporo naši politiki neuvrčenosti in prizadevanjem za svetovni mir; ljudje so tudi pripravljeni, da s svojimi samoodpovedmi, žrtvami pomagajo kar najbolj, da bi se domovina pripravila na obrambo pred napadom.

Vprašanje, ki je bilo zastavljeno, da bi nekoliko preskusili mnenje in pripravljenost mladine, da bi branila neodvisnost domovine, je zbudilo odgovore, ki kažejo, da je mladina prav tako odločno pripravljena upreti se vsakemu napadalcu. Čeprav se je vprašanje nanašalo na dva bloka držav, ki pomenita dejansko nevarnost za svetovni mir, v odgovorih ne delajo razlike med napadalci. Mladi ljudje, ki so odgovarjali na anketo, vprašanja, so izrazili svojo prepričanost, da bi bila naša država pripravljena upreti se napadu veliki skupini blokov-

skih držav. Omenjamo nekaj značilnih odgovorov:

— Ne mislim le, marveč sem o tem prepričan!

— Naša država vodi neodvisno politiko in ni v nobenem bloku.

— Verjetno bi vsi naši ljudje bratsko stopili v boj, da bi branili svojo domovino.

— Mi smo dežela hrabrih ljudi.

— Da, če bomo složni.

— To moremo, saj imamo sodobno vojsko.

— V vojni zmaga tisti, ki brani svoje, a ne tisti, ki osvaja.

— Da, saj se koncepcija naše vseljudske obrambe opira na trdne temelje.

— Če človek ve, za kaj se bojuje, bo podvojil svoje sile, da bo dosegel svoj smoter.

— Če bosta ostala naše bratstvo in enotnost nedotaknjena, menim, da to moremo.

Pripravljenost mladine, da brani našo samoupravno družbo, se izraža tudi v odgovorih na vprašanje, kako in kaj bi sami sodelovali v obrambi domovine v primeru napada nanjo. Večina mladine je izrazila željo, da bi najraje sodelovala kot diverzant, pa tudi neposredno v boju. Mnogo mladih ljudi bi rado sodelovalo kot obveščevalci ali kurirji. Manj jih je bilo, ki bi se želeli med vojno uvrstiti med tiste, ki bi naj prevzeli v zaledju naloge za varstvo prebivalstva. Mladina je pri tem vprašanju najbrž imela pred očmi zglede borce naše revolucije in iz drugih osvobodilnih vojn. Med njimi so vplivali na mlade ljudi zlasti zaradi svoje odločnosti, poguma, iznajdljivosti in hladnokrvnosti obveščevalci in kurirji, tako da so jim vzorniki in da bi radi šli po njihovi poti. Vidimo pa, da nekoliko podcenjujejo »dejavnost v zaledju«, zlasti naloge, ki nimajo izrazito borbene narave. To narekuje da bi morali mladino prepričevati o tem, da pri obrambi domovine ni postranskih, manj vrednih nalog in da je uspešna obramba odvisna od tega, ali opravljamo vse dolžnosti in naloge, ne pa le nekatere.

Dekleta so se večinoma odločala za kurirske in obveščevalne naloge, pa tudi za naloge pri varstvu prebivalstva in da bi bile diverzantke. Približno 12 odstotkov deklet bi rado sodelovalo neposredno v boju. Tudi deklet se je odločilo malo za naloge v zaledju.

V koncepciji vseljudske obrambe je zlasti poudarjen pomen, ki ga imajo družbenopolitične organizacije. Doslej so se s svojo dejavnostjo in pri pripravi na vseljudsko obrambo zlasti odlikovale posebne organizacije, ki združujejo mladino. Med njimi so to zlasti Zveza tabornikov, strelska zveza, zveza radioamaterjev, Ljudska tehnika in druge podobne. V anketi se je pokazalo, da se mladina zanima za stroke posebnih, specializiranih mladinskih organizacij. Ti podatki so lahko koristni za pospeševanje strok, ki se zanje mladina zlasti zanima.

Najbolj mladino pritegujejo streljanje, taborništvo, plavanje in radioamaterstvo. Nekaj mladine se je odločilo za letalstvo, padalstvo, fotoamaterstvo itd.

Medtem ko se kmečka in mestna mladina odloča predvsem za strelski šport, se šolarji bolj ogrevajo za taborništvo. Kmetje in zaposlena mladina se tudi zanimajo bolj za taborništvo, plavanje, radioamaterstvo, padalstvo in letalstvo.

PO »4. JULU«

MIROSLAV LUŠTEK:

Žrtve italijanskega okupatorja

Naslednji ukrep je bila tako imenovana »Okrožnica 3 C«. Izdalo jo je poveljstvo II. armade, njen dejanski avtor pa je poveljnik te armade general Mario Robotti. Dokument je izšel v dobi priprav na tretjo sovražno ofenzivo in odreja starešinskemu kadru armade, kako naj nastopa proti narodnoosvobodilnemu gibanju in ravna s prebivalstvom na zasedenem ozemlju. Tu nas zanima tisti del dokumenta, ki govori o represalijah proti civilnemu prebivalstvu. Drugo poglavje I. dela okrožnice pravi:

»Med sumljivim delom prebivalstva se začno zbirati talci, ki bodo odpeljani in pridržani v zaporu. Ti bodo odgovarjali s svojimi življenjem za zahrbtnje napade na vojske v tistih krajih, če ne bodo napadalci — v 48 urah — identificirani.«

Navedeni citat iz »Okrožnice 3 C« so bile sprva samo črke na papirju, toda general Mario Robotti se je z vsemi silami boril za to, da bi odredbo oživil. Dne 7. aprila 1942 je pisal podrejenim štabom:

»Z ozirom na okrožnico 3 C poveljstva armade prvi del, drugo poglavje, odstavek B: nujno mi za področje vsake podrejene posadke javite poimenski seznam talcev, ki bodo z življenjem plačali izdajalske napade na vojaštvo. Seznane je treba sestaviti tako, da so navedeni najprej tisti, za katere je trdno ugotovljena krivda uporniškega ali komunističnega delovanja, potem pa vse do navadnih osumljenцев.«

Naslednji dan pa se je z visokim komisarjem Emilom Grazioliem dogovoril, da bosta skupno izdelala letak in naznanila upornim Slovincem, da bo za vsakega ubitega Italijana ustreljenih nekaj upornikov kot talcev. Dne 17. aprila 1942 je Mario Robotti že pisal Grazioliju, da mu je uspelo dobiti v roke precejšnje število komunistov, med katerimi je nekaj zelo vidnih in katerih pripadnost OF je nesporna. S tem je mislil Robotti na februarške in marčne vojaške racije, ki so mu slovenski izdajalci iz množice v vojašnico pripeljanih Ljubljancev izločili 878 oseb, ki jih je razdelil v 57 voditeljev gibanja, 23 političnih komisarjev, 199 članov Kominterne itd. Kakšen kriterij je imel Robotti, ko je klasificiral prijete Ljubljance in kasneje tudi ljudi iz nekaterih krajev province, kjer je naredil podobne racije kot v Ljubljani, ne vemo. Danes moramo reči le to, da je število ljudi in njihova klasifikacija plod bujne domišljije ljudi okrog Robottija in končno njega samega, da bi se izkazal pred višjimi štabi.

L'Alto Commissario per la provincia di Lubiana
il Comandante dell' XI^a Corpo d'Armata

considerato che continuano a verificarsi, nel territorio della provincia, efferati delitti da parte di sicari al servizio del comunismo,

ritenuta l'assoluta necessità di stroncare con ogni mezzo tali manifestazioni criminose a tutela e a difesa dell'ordine pubblico e della tranquillità di vita della popolazione,

rendono noto:

A partire da oggi, qualora dovessero verificarsi altri omicidi o tentati omicidi a danno di appartenenti alle Forze Armate, al Corpo di Polizia, alle Amministrazioni dello Stato; di cittadini italiani, o di civili sloveni che in qualsiasi modo collaborano lealmente con le Autorità e sono ligi ai loro ordini, od anche di cittadini di altri Stati alleati od amici,

accertati i moventi di carattere politico, o comunque lesivi del prestigio dello Stato, dei crimini di cui sopra, e rimaste infruttuose le indagini per la scoperta dei colpevoli nelle 48 ore successive al verificatosi evento delittuoso, saranno fucilati, possibilmente sul posto ove il delitto è stato commesso, elementi di cui sia stata accertata l'appartenenza al comunismo oppure sicuri favoreggiatori di attività contraria all'Autorità dello Stato.

La misra della repressione sarà determinata in relazione alla gravità del crimine commesso e sarà resa pubblica mediante manifesto.

Lubiana, 24 aprile 1942-XX

Il Generale Comandante dell' XI^a Corpo d'Armata
Mario Robotti

L'Alto Commissario per la provincia di Lubiana
Emilio Grazioli

Italijanski odlok 24. 4. 1942 o streljanju talcev

Dne 24. aprila 1942 sta Mario Robotti in Emilio Grazioli izdala razglas, ki je bil objavljen na posebnih letakih in v dnevnikih, ki so izhajali v Ljubljanski pokrajini.

S tem razglasom je italijanska politična in vojaška oblast segla po zadnjem politično-upravnem sredstvu. Razglas ni bil samo zastrašitev. Že štiri dni kasneje sta visoki komisar in komandant XI. armadnega zbora izdala razglas o ustrelitvi prvih šestih talcev, ker je »krdelo upornikov komunistov v Radohovi vasi izdajalsko streljalo proti enemu našemu vojaškemu vlaku, ubilo dva vojaka in ranilo druge.«

Talci so bili ustreljeni v neposredni bližini partizanskega napada v Radohovi vasi.

Tri dni nato sta bila ustreljena prva Ljubljanska talca. Povod za njuno usmrnitev je bil, kakor je bilo navedeno v uradnem sporočilu visokega komisarja in komandanta XI. armadnega zbora, napad partizanske enote 28. aprila zvečer na italijanski vojaški vlak pri Radohovi vasi, pri čemer so bili ranjeni štirje vojaki.

Za talca so izbrali Ernesta Eyppra in Mirana Gašperlina in ju ustrelili 1. maja 1942 ob 8. uri zjutraj na vojaškem strelišču ob Dolenjski cesti.

Prvim talcem je sledila še dolga vrsta. Vsega skupaj so italijanske okupacijske oblasti ustrelile enaindvajset skupin talcev ali skupno 145 ljudi. Prvo streljanje je bilo 28. aprila 1942, zadnje pa 28. januarja 1943. Prvo skupino talcev so ustrelili v Radohovi vasi, naslednje tri na strelišču ob Dolenjski cesti, po eno skupino v Horjulu, v Borovnici in pred hišo justificiranega dr. Marka Natlačena v Ciril-Metodovi (današnji Ulici 24 talcev), enajst skupin v Gramozni jami, za tri skupine pa ni znan kraj ustrelitve.

Toda to so samo talci, žrtev pa je bilo tako v Ljubljani kakor v vsej Ljubljanski pokrajini mnogo, mnogo več. Namen tega članka ni, da bi ugotovili število žrtvej italijanskih okupacijskih civilnih in vojaških oblasti v Ljubljani od začetka okupacije do italijanske kapitulacije. Število teh žrtvej, ki so jih italijanski vojaki, karabinjerji in kvesturini pobili brez določene utemeljitve, to je mimo odloka »Ukrepov za zaščito javne varnosti«, brez obsodbe vojaškega vojnega sodišča ali brez utemeljitve na razglasih o streljanju talcev, ni znano.

(nadaljevanje)

Visoki Komisar za Ljubljansko pokrajino
Poveljnik XI. Armadnega Zbora

glede na to, da se na ozemlju pokrajine še vedno ponavljajo kruta zločinstva po morilcih v službi komunizma in

smatrajoča za neogibno potrebno, da se taki zločinski pojavi zatrejo z vsemi sredstvi v zaščiti in obrambo javnega reda ter življenjskega miru prebivalstva,

dajeta na znanje:

Če bi se od danes dalje dogodil še kak umor ali poskus umora zoper pripadnike oboroženih sil, policijskega zbora ali državnih oblastev, italijanske državljane ali slovenske civilne osebe, ki kakor koli zvesto sodelujejo z oblastvi in se pokoravajo njihovim ukazom, kakor tudi zoper državljane drugih, zavezniških ali prijateljskih držav,

bodo, če se ugotove glede zgoraj omenjenih zločinstev nagibl politične narave ali kakor koli škodljivi ugledu države, in se v 48 urah po zločinskem dejanju ne izsledijo krivci, **ustreljene** — po možnosti na kraju, kjer se je zločinstvo zgodilo — osebe; o katerih se je ugotovilo, da so pristaši komunizma ali je ugotovljeno, da podpirajo državnim oblastvom protivno delovanje.

Obseg represalij se določi v razmerju s težo izvršenega zločinstva in se objavi z lepakom.

Ljubljana dne 24. aprila 1942-XX.

General Poveljnik XI. Armadnega Zbora
Mario Robotti

Visoki Komisar za Ljubljansko pokrajino
Emilio Grazioli

Spomin je še vedno živ

V Spodnjih Grižah na položnem griču ob cesti, ki drži proti znani Zabukovici, stoji prijazna Krajnčeva domačija. Iz hiše je pravkar prišla Krajnčeva mama. Najprej sva govorila o lepem in sušnem vremenu ter še o čem. Počasi sva obirala leta, dokler se ni sva ustavila pri letu 1941. Mami so izza očal posijale modre oči, ko je nekam globoko zavzdihnila.

—Veste, vojna je mnogim prekrizala svetle načrte... Na začetku niti pomislili nismo, da bo tudi našo družino zajel ta vrvež, da bo tudi naša družina občutila zlo, ki ga je prinašal okupator. Bila sem kar močno začudena, ko je prihitela Cilenškova Betka in mi zaupala:

—Skrivamo se pred Nemci!

Pogledala sem jo, nečesa nisem mogla razumeti. Namreč to, da bi z nami začelo kaj hudega, da bomo začeli živeti v večnem strahu pred okupatorjem. Rekla sem ji:

—Misliš, da se bo kaj hudega začelo, da bodo začeli preganjati, da bodo zapirali?

—Saj boš videla, saj boš doživela. Ampak kloniti ne smemo! Mi že ne! Tudi vaša hiša nam bo pomagala. Mora. Zanesemo se, zaupanje imamo...

Po najkrajši poti je smuknila v drvarnico. Ona je že vedela. Bila je ena tistih, ki smo jim pravili: narodnjaki, komunisti.

Pri Krajnčevih je bilo že od prvih dni skrivališče vseh tistih domačinov, katerimena so bila na črni listi krajevnih nemških oblasti. Ko pa se je začela vojna z Rusijo, je postalo v uti še bolj tesno, živahno. Prišli so Rudi Cilenšek, Peter Šprajc in drugi. Govorili so o težkih dneh, o krvavem obračunu, o politiki po svetu. Tukaj v drvarnici se je sestajal nekakšen partizanski odbor, ki je imel svoj tajni naziv »LURD«. Prihajali so, se posvetovali, odhajali. Betka je Krajnčevim zaupala tudi parolo: »Imate kaj sladkih jabolk na prodaj?« so bile besede, ki so povedale, da je prišel človek, ki spada med tiste, ki se shajajo v uti.

Večkrat je prišla iz Maribora tudi Grčarjeva Marija, znana kurirka. Prihajal je Mravljak iz Velenja in neki mlad medicinec iz Maribora. Pa neki Martin, španski borec z Iga pri Ljubljani. Posedli so in tiho razpravljali o akcijah, ki jih bodo izvajali na terenu. Tudi Zidanšek se je često oglašil in celo Franc Rozman-Stane.

Zidanšek se je zadržal v hiši kar cele tri tedne. »To ti je bil človek!« se je nasmehnila Krajnčeva mama, obraz pa ji je vztrepetal v razburjenju. Vsi smo ga imeli radi. In vedno je potoval, se preoblačil in spet potoval. Seveda, mi nismo vedeli, da je eden izmed glavnih organizatorjev upora na Štajerskem. Devetnajstletno hčerko Marto je hitro vključil v delo, postala je kurirka.

Nekega dne sta se odpravila v Brežice. Spotoma je Zidanšek v Sevnici oddal zaupnemu človeku sporočilo; bil je neki študent. Med potjo je bil Zidanšek nekemu zelo na očeh. Menda sta se zadnji trenutek previdno umaknila, sicer bi bila že takrat padla v pripravljen zasled. Nosil je očetovo obleko in med potjo je govoril vse kaj drugega, samo o političnih dogodkih ne. Tako sta le prispela v Brežice; tu se je Zidanšek sestal z nekim Milerjem. Drugače pa je bil Zidanšek vendar človek, vedno na-

smejan in šegav. Otroke je učil šah igrati. Nekega večera pa reče:

—Mama, z vašo Marto morava v Celje!

Ustrašila sem se, zakaj hčerka Marta je bila kar naprej na poti in zares bi se ji lahko kaj hudega zgodilo. Takrat je medicinec iz Maribora prinesel sporočilo. In se je zgodilo, da Marta tokrat ni šla zraven. Iz hleva pa je Betka večkrat potihno vprašala: »Ali sta se že vrnili?« Malo kasneje je nekdo močno potrkal. To ni bilo pravo znamenje. Vsi smo obstali kot ukopani. Takrat smo že vedeli, da je na Zidanška razpisana visoka nagrada...

Zidanšek in tisti medicinec pa sta se ti-stega večera ustavila v slaščiarni pri Anici Brilž. Sedla sta za mizo. Potem je Zidanšek vstal in šel k pultu, kjer je stala Anica, da bi zmenjala važna sporočila. Vstopijo gestapovci in gredo naravnost k mizi, kjer je sedel študent. Eden je zakričal:

—Zidanšek, hände hoch!

Študent je dvignil roke in bolj tiho dejal:

—Jaz nisem Zidanšek...

Počil je strel in mladi študent se je zgrudil na tla. Zidanšek se je zgrozil, vendar pomagati ni mogel, ni smel, preveč je bilo gestapovcev. Brž je zapustil slaščiarno in se vrnil ves bled in prepaden. Dolgo ni spregovoril besede, potem je le povedal, kaj se je v Celju zgodilo. Še nekaj dni je bil pri nas in vedno nam je govoril:

—Boste videli, te svinjarije bo kmalu konec. Zbrale se bodo silne moči in udarile z vseh strani!

Jaz pa sem zavzdihnila:

—Bojim se, da nimate prav. Ta reč bo še dolgo trajala...

Pa so mu zažarele oči iz iztegnil je močno desnico:

—Krajnčeva mama, za koliko staviva?

—Za vso našo domačijo! sem odgovorila. Saj se še spominjam: na miklavževo je bilo. Da, prijeten človek je bil, verjel je v skorajšnjo zmago. Naši otroci so se ga vedno razveselili. Potem pa je šel in nikoli več ga nismo videli...

Nato se spominjam, kako smo nekega večera že vsi ležali. Jaz sem še nekaj brala. Kar se odpro naoknice in začujejo se stopinje. Otroci so dvignili glave in potihno govorili: »Mama, nekdo gleda skozi okno!« In res sem videla temno postavo, ki se je hitro umaknila in se čez nedaj časa spet prikazala. Potem rahle stopinje v noč... Še danes ne vemo, kdo bi to bil.

Obraz Krajnčeve mame se je za hip stemnil. Popravila si je očala in se nervozno presedla.

—Dvajsetega novembra pa so zaprli vse tri: očeta, Marto in mene. Mož je ležal, bil je nekaj bolan. Prišli so, ga vrgli iz postelje in ga začeli klofutati. Jaz sem bila v gozdu. Pa priteče sin Peter:

—Mama, hitro pojdi domov, ata so Nemci odpeljali!

Očeta in Marto so najprej odpeljali v Prebold. Tam so ju ločili. Še danes vidim, kakšno je bilo tisto slovo. Zase se ni bal, temveč za Marto, za otroka, ki ga je pripravil na svet, sedaj pa naj gre v smrt?

In Krajnčeva mama se potem še spominja:

—Prišla sem na zaslišanje. Soba je bila majhna. V kotu zagledam Martin plašč, na mizi je ležal. Kaj se je zgodilo? Kje je moja hči? Kaj so z njo počeli? Ubili so jo, ubili! Gestapovec je plašč previdno umaknil. Ničesar ni priznala, ničesar. In tudi jaz ne bom, pa če me na mestu pobijejo, zverine!

Tisto zaslišanje z Marto pa ni bilo tako preprosto. Neki gestapovec, bil je Slovenec, je vihtel žilavko in udarjal. Pravi Nemec mu je rekel: »Kamerađ, nicht so hart!«

Gestapovci so sedeli po mizah, jo gledali, kako počepa, kako se vse bolj utruja mlado in lepo telo, in se spraševali, koliko da je stara in če je ni škoda, da se je spustila v tako nizkotnost, v sodelovanje z banditi. Marta pa se je borila s poslednjimi močmi in se v duhu spraševala: »Kaj je sploh človek?« Človek je zver, je zapisal veliki pisatelj in filozof.

Prišel je tudi izdajalec Gril. Ujeli so ga bili kot partizana, po hudem mučenju pa je začel izdajati. Bil je ves v brazgotinah. Približal se je Marti in ji dejal: »Marta, se me še spominjaš? Povej, si bila na Brinarjevem kozolcu s partizani?«

Marta se mu je zazrla v obraz, iztegnila roko in mu zažugala:

—Reci še eno, pa ti primažem tako zaušnico, da boš pomnil, kdaj si me po krivem dolžil.

Gestapovca pri sosednji mizi sta se spogledala. Ne, iz Marte niso ničesar izlekli, čeprav so imeli v rokah precej otipljive dokaze. Ko je bilo zaslisevanja konec, so jo soočili z materjo: obe naj bi podpisali zapisnik. Gestapovec se je nekam prijazno sklonil k Marti in ji rekel: Zdaj ko me boš srečala na ulici, me verjetno niti pogledala ne boš. Rečem pa ti: bodi pametna. Če hočeš, lahko ostanesh v naši službi, v nemški službi. To je tudi nekaj!

Okupatorski poveljnik Balkana je zajokal...

Ze aprila 1945 smo bolj in bolj čutili, da se vendar bliža konec strašne vojne. Okupatorske orožniške postaje na Štajerskem so se vdajale druga za drugo. Po kurirskih poteh smo vodili dan za dnem več nemških orožnikov, namenjenih v avstrijski bataljon.

Nekega majskega dne smo prejeli iz Gornjega grada sporočilo, da se mislijo Nemci tudi tam predati. Štirinajsta divizija in še dve brigadi pa so imele nalogo zasedi Maribor in se nato pripraviti na boj za Velikovec in Celovec, zato smo ostali v Gornji Savinjski dolini skoraj sami borci treh kurirskih postaj, kurirji, bi se naj zbrali, da bi nas bilo kar največ, tako da bi mogli prevzeti Gornji grad.

Ko smo že bili namenjeni v to mestece ob Dreti, pa sem od IV. operativne cone prejel povelje, da moram vse borce s komandirji vojaške kurirske linije takoj povesti v Topolšico. Osoboditev Gornjega grada je bila zato prepuščena terencem, mi pa smo skoraj tekli, da bi kolikor mogoče hitri prispeli na določen kraj.

V Topolšici se nas je s štabom IV. operativne cone in z zaščitno četo vred zbralo približno 150 borcev, komandirjev, komandantov in komisarjev. Zvedeli smo, da je kapitulacija Nemcev podpisana in da pojdemo proti Šoštanju razorožiti Nemce, ki so se zgrnili od vzhoda, z vsega Balkana. Bilo jih je kot listja in trave, hoteli pa so kar najhitreje doseči Avstrijo.

Nismo se več skrivali po gozdovih. Na povelje smo jo z zastavami na čelu urezali po cesti proti Šoštanju. Peli smo in strumno korakali, čeprav so nizko nad nami hrumela številna letala. Z njimi so baje bili na begu ustaši...

Ze pri prvi hiši v Šoštanju smo na travnikih zagledali celo morje nemškega vojaštva. Večinoma so počivali. Puške so imeli zložene v piramidah. Desni rob glavne ceste je bil dobesedno zajezjen z vozili in tanki. Na železniški progi pa se je počasi proti Šoštanju premikal oklepni vlak. Nas je bilo sto petdeset, onih pa kot listja in trave... Kdo bi jih sploh mogel prešteti? Čeprav je bila že kapitulacija, so nas prevzeli čudni občutki. Nas peščica, onih pa velikanška truma, in še vsi so bili do zob oboroženi! Toda mi smo peli... »Pojte, da nas bo videti več!« je dejal komandant IV. operativne cone, preden je odšel s komisarjem in z načelnikom štaba v hišo, da bi Nemcem narekoval popolno kapitulacijo. Nemško vrhovno poveljstvo je bilo prav v tisti hiši. Tam je bil vrhovni poveljnik okupatorske vojske na Balkanu, generalpolkovnik Löhr. Blizu hiše pa je bilo toliko tankov, oklepnih vozil in vojaštva! Če bi general le mignil, bi bilo v trenutku po nas...

Minute so se nam zdele čedalje daljše. Le kaj še premišljujemo?! Če je kapitulacija, je vendar vsega konec! Odložiti morajo orožje, saj so premagani! Tako smo ugibali in nestrpnost čakali, a strahu nismo kazali, medtem ko se je pogajanje vlečlo. Neutrudno smo peli partizanske pesmi, drugo za drugo glasneje...

Končno so se odprla vrata in že bi bil

Mati in hči sta se spogledali in molčali. Krajnčeva mama si briše solzne oči in nadaljuje:

—Ko sem se vrnila v celico, sta prišli k meni pazniki, Lipovškova in Preložnikova, obe sta bili nekam srečni, bili sta pač v službi, in sta mi kar odkrito povedali: »Gospa, vi greste domov, Marta pa bo morala naprej.« Kam vendar? sem se spraševala, bila me je groza in strah pred nečim, česar nisem poznala. In sem zvedela, da so doma ponovno vse premetali, našli so neko zapupno pošto, ki je bila nov dokaz sodelovanja s partizani. V tistih usodnih pismih je po vsej verjetnosti pisalo o sporočilu Cilenšku in Šprajcu — oba sta bila stara komunisti — ali pa so si kaj drugega izmislili.

Marta je morala naprej v Maribor in od tam v taborišče Auschwitz. In tam je ostala vse do konca vojne...

—Jaz sem se vrnila domov in delala dalje. Ni bilo lahko, toda ustrašile me niso nobene grožnje. Tudi mož je bil v taborišču, moji sinovi pa so pozneje šli v hosto, postali partizani in se s puško v roki borili za to našo svobodo. Kadar je partizan potrkal na okno, sem videla v njem lastne otroke. Saj pravim, tega, kar sem med vojno prestala, ne bom nikoli pozabila: strah pred okupatorjem, skrb za otroke, za moža. In vendar nas sreča ni zapustila: počasi, drug za drugim so se vračali domov. Vsakega posebej sem sprejela s solzami v očeh vsakega posebej sem prižela na prsi, vsakemu sem v srce govorila:

—Dragi moj, samo da si ostal pri življenju. Koliko Grizanov, Migojčičanov, Zabukovčanov ni več in jih nikoli več ne bo. Pa tudi vojne ne sme biti več, preveč je za seboj pustila gorja, preveč je grenkih spominov, ki ne smejo zamreti, znananci naj jih ohranijo še dolgo dolgo...

dk

skoraj kriknili: konec! Toda zagledali smo resne obraze naših poveljnikov, da nas je spreletelo: ni še konec! Le kaj se dogaja? smo se vpraševali.

»Fantje, še glasneje zapojte!« se je glasilo povelje. »Dali smo jim petnajst minut za premislek!«

In smo zapeli iz vseh pljuč in srca. Peli smo bojevitost, ogorčenje in prsti na puškah so segali po petelinu.

Natančno po petnajstih minutah so naši zastopniki spet stopili v hišo in med nami je narasla napetost. Če bodo Nemci odgovorili: »Ne! — kaj bomo storili? Ali se bomo še utegnili zvrstiti v strelce? V mislih smo preštevali, koliko imamo nabojev in ročnih bomb.

Končno je stopil iz hiše nekdo izmed naših: »Vdali so se! Odložili bodo orožje,« je povedal. »Neoboroženi pa se bojijo ustašev, četnikov in Čerkezov, ki jih bodo zmerjali, češ da so izdajalci, ker so se vдали, zato bodo oficirji obdržali pištole, a eden izmed polkov bo ostal popolnoma oborožen, da se bodo lahko branili, če bi jih »zavezniki« res napadli!«

Potem so začeli prihajati tudi drugi naši poveljniki, za njimi pa nemški. In tedaj sem se videl solze v očeh človeka, ki je bil okupatorski poveljnik in najvišja glava na vsem Balkanu.

BRANKO BLENKUŠ

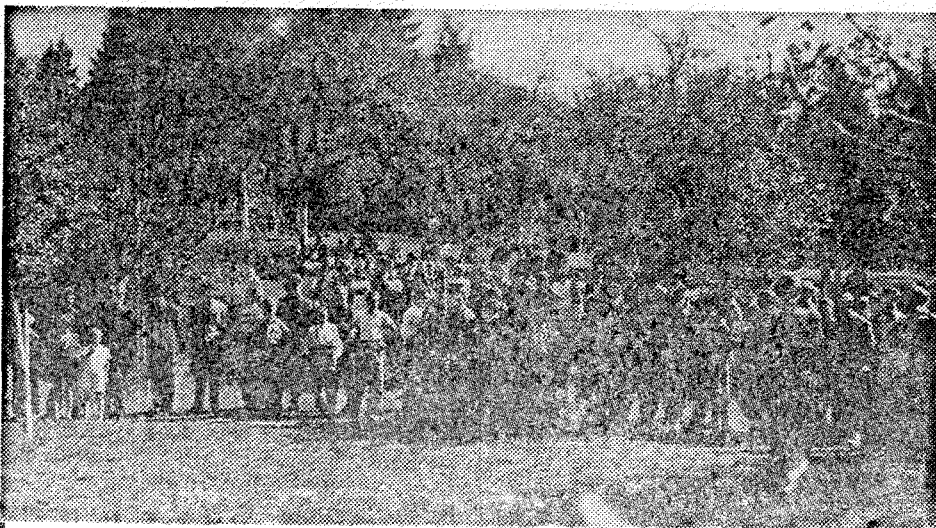
NAŠA OBRAMBA ŠTEVILKA 4 — 1972

Številka se začne z izveščkom iz govora Vinka Hafnerja, sekretarja mestne konference ZKS na mestni skupščini ŽRVS. O trenutnem političnem položaju pri nas pa piše stalni komentator Franc Setine. Ivo Tomžinc je zapisal pogovor s predsednikom ŽRVS Slovenije dipl. ing. Slavkom Korbarjem, Miroslav Ulčar pa je prispeval daljši opis šolanja v miličniški šoli v Tacnu. Brane Jakovljevič je orisal kviz o obrambni vzgoji v Škofiji Loki. Sledi opis načrtov za zrakoplov (cepelin) z jadrskim pogonom V tej številki so tudi ponatisnili gradivo ameriške agencije AP o sovjetskih pomorskih strateških načrtih. Tudi naslednji članek je posvečen mornarici. Kapetan fregate Branko Petrovič piše namreč o fregatah. Pri letalstvu je inž. Franci Stariha opisal švedsko vojno letalstvo. Nato pride na vrsto oris delovanja raket »zemlja-zrak«. Polkovnik Ahmed Hamzić piše o inženirskih ovirah v splošnem ljudskem odporu, Gorazd Tomič pa o avtomatskih pištolah. Vmes je slikovni prikaz zanimivosti iz vojaške tehnike in znanosti. Iz Narodne armije so ponatisnili prispevek generalmajorja Aleksandra Vukotića o psihološki vojni proti naši državi. Prof. Ferdinand Tancik piše o srednjeveških oklepih. Sledi nadaljevanje in konec opisa bitke za Midway in »nekaj« izmed skrivnosti druge svetovne vojne, namreč opis poskusa enega izmed atentatov na Hitlerja. Izmed herojev je v tej številki opisano življenje Vinka Padersiča-Batrje. Fotokronika je posvečena dogodkom aprila 1941 v Jugoslaviji. Kratkotrajni aprilski vojni in junastvu posameznih skupin jugoslovanskih vojakov je posvečen tudi opis boja monitorja »Drava«. O partizanski vzijaci, ko se je skupina v hrvaške domobranke preoblečenih borcev oktobra 1943 vtihtapila v Ljubito, piše Ante Bačinić in Ante Rosi Lado Ambrožič-Novljan piše o sovražnikovem neuspehu novembra 1944. ko so nemške in domobranske enote vdrle v Belo krajino, pri tem pa imele žrtve, ki niso odtehtale uspeha.

Inž. Vlado Ribarič piše o elektriki v oborožitvi, Matjaž Vizjak pa o svojih vtisih iz Jemena, kamor je spremljal ekipo, ki je iskala ostanke našega ponesrečenega letala. Zanimiva so tudi pisma bralcev, ki kažejo veliko zanimanje za obrambne zadeve.

MP

fotografija z vprašajem

Fotografija, ki jo objavljamo danes, je nastala v času cvetenja jablan, verjetno 1. maja 1945 ali morda ob vkorakanju partizanov v dolino. Kdaj natančno se je to zgodilo in kje je bila fotografija posneta, kdo je fotografiral in katera enota je na sliki — to pa lahko izvemo le z vašo pomočjo, dragi bralci.

Priprave notranjskih občin

NA 30-LETNICO PRVIH PARTIZANSKIH BRIGAD

Dne 20. aprila so se na občinski skupščini v Logatcu zbrali predstavniki občinskih odborov ZZZ NOV — Cerknice, Idrije, Vrhnike in Logatec — da bi se natančneje dogovorili o praznovanju 30-letnice ustanovitve prvih partizanskih brigad in odredov na območju teh občin. Posvetovali so se tudi o drugih praznovanjih in srečanjih, ki so letos na programu v štirih občinah.

Posvet je bil zelo uspešen; razprava je živo pokazala, kako nujno potrebno je sodelovanje teh štirih občin. Natančneje so se dogovorili o sodelovanju na osrednji, republiški proslavi, ki bo 4. julija na Zajčji Dobravi pri Zadobrovi. Tovarna Iskra ima namen prirediti v Horjulu 1. julija srečanje vsega kolektiva in sodeloval bi naj tudi dolomitski odred (borci z družinskimi člani, kakor tudi borci drugih enot). Dogovorili so se, da bodo na prireditvi v Horjulu udeleženi s prapori združenj borcev iz vseh štirih občin.

V razpravi so poudarili, naj bi borčevska organizacija kot celota bolj dejavno posegla v družbena dogajanja in se zavzemala skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami po občinah, da bodo bolj odločno ter vneto izpolnjevali sklepe 21. seje predsedstva ZKJ.

Zastopnik iz Idrije je med drugim povedal, da občina računa letos odpreti novo sodobno šolo v Cerknem, ki bo najlepši spomenik v Sloveniji. Pri slovesnosti bi naj sodelovali vsi borci enot IX. korpusa. Nalogo za zgraditev nove šole v Cerknem uspešno izpopolnjujejo, saj so zanjo pokazali veliko razumevanje po vsej Sloveniji.

Predsedniki občinskih odborov ZZZ NOV so se dogovorili, da bodo tesno sodelovali na vseh področjih. V ta namen bodo odbori menjavali med seboj svoje programe, tako da bodo vsi poznali posamezne in skupne naloge.

FRANC JERINA

30-letnica bitke na Ključu

Odbor za praznovanje krajevnega praznika na Dobrovi pri Ljubljani vabi vse borce in aktiviste, ki so sodelovali 7. maja 1942 v boju na Ključu, dalje člane vaše zaščite, ki so v Zirovnikovem grabnu dokončno obračunali z Italijani, kakor tudi vse druge, ki so sodelovali na dolomitskem območju, da se udeležijo proslave 7. maja v Hruševem pri Dobrovi. Proslava se bo začela ob devetih dopoldne.

Spored proslave krajevnega praznika je naslednji: proslava se je začela 23. t. m. s prireditvijo v zadružnem domu na Dobrovi; priredila jo je osnovna šola v Dobrovi s pobrateno šolo v Mahični na Hrvaškem. Dne 26. t. m. ob desetih je pohod pionirjev dobrovske šole k kurirčkovemu spomeniku v Podutiku. Sodelujejo člani združenj bor-

cev, ki bodo pionirjem opisovali dogodke iz NOV. Dne 6. maja se bodo dobrovski pionirji in mladinci udeležili pohoda po partizanskih poteh okupirane Ljubljane. Taborniki odreda »Fran Miklavc-Vinko« bodo pripravili na Ključu dvodnevno taborjenje skupaj s člani združenj borcev. Zvečer ob 20. uri 6. maja bo v zadružnem domu na Dobrovi razširjena slavnostna seja krajevnih skupnosti. Sledila bo kulturna prireditev. Po okoliških hribih pa bodo prižgali kresove. Končna prireditev bo 7. maja na Hruševem. O devetih bodo z vajami prikazali napad vaše zaščite v Zirovnikovem grabnu. Sodelovali bodo rezervne vojaške starešine, teritorialne enote in člani gasilskih društev. Ob enajstih bo na Hruševem partizanski miting. Po tej prireditvi bo tovariško srečanje na veseličnem prostoru.

Prireditveni odbor nima naslovov vseh borcev, aktivistov, udeležencev bitke na Ključu, zato prosi vse povablence, da upoštevajo to vabilo, kakor da so osebno vabljeni!

Odbor za proslavo krajevnega praznika Dobrova pri Ljubljani

GORJANA

podjetje za nakup in prodajo gozdnih sortimentov, žagarskih odpadkov in celuloze

LADJA — MEDVODE

PRISRČNO ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ!

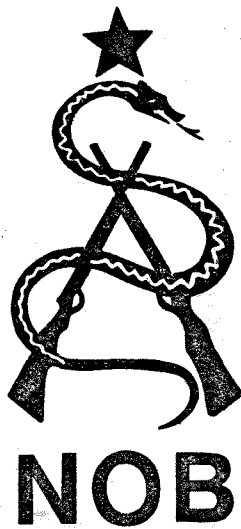
OSKRBUJE KOLIČEVO, VEVCE IN GORICANE S CELULOZNIM LESOM.

POIZVEDBA

Odbor za proslavo 30. obletnice 6. ličke proletarske divizije Nikola Tesla prosi svoje borce, da sporočijo te-le podatke: priimek in ime, očetovo ime, leto rojstva, datum vstopa v NOV, čas ko je bil v diviziji (brigadi ali bataljonu) in položaj, sedanji točen naslov, po možnosti tudi fotografijo. Za padle in umrle borce navedite tudi datum, kdaj in kje je padel ali umrl ter kje je pokopan.

Podatke pošljite na naslov: Odbor za proslavo 30. godišnjice 6. ličke proletarske divizije Nikola Tesla, Ulica JNA 12, 47000 Karlovac.

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Tine Zajec

Rojen je bil 17. julija 1905 v Trzinu. Promoviral je leta 1932 v Gradcu. Bil je banovinski zdravnik v Mengšu. Pri partizanih je vodil partizansko bolnišnico blizu vasi Komendska Dobrava. Bila je slabo zakonspirirana in še preden so jo utegnili preseliti na varnejši kraj, so jo Nemci izsledili. Doktor Zajec je moral gledati, kako so Nemci pobili njegovih 16 ranjencev in dve bolničarki. Bolnišnico, inventar in trupla so polili z bencinom in zažgali. Privezanega k drevesu so dr. Zajca od jutra do poldneva zasliševali in po zverinskem mučenju ustrelili ter ga vrgli v gorečo bolnišnico. To se je zgodilo 11. julija 1944.

KO STA BILA PADLA MEDICINCA?

Sekcija za partizansko zdravstvo pri slovenskem zdravniškem društvu je zbrala podatke in fotografije o petdesetih medicincih, ki so padli v NOV oziroma bili žrtve fašističnega terorja. V nekaterih doseda-

njih seznamih teh žrtev sta tudi imeni Franc Keh in Marjan Rakič, o katerih pa ni mogoče dobiti nobenih podatkov, ker nista bila študenta fakultete v Ljubljani. Zato nujno prosimo za kakršnekoli podatke o imenovanih dveh. Podatke pošljite na Slovensko zdravniško društvo, sekcija za partizansko zdravstvo, Komenskega 4, Ljubljana. Za sodelovanje se zahvaljujemo!

Bil sem v posebni skupini

V barako sili dež, nikoli ne moreš posušiti obleke. Hrana je neužitna. Najhuje pa je to, da ne moreta spati. Na njunem pogradu je prostora za sedem oseb, vendar se jih gnete na njem dvanaest. Ženske, ki so bile doma na razmeroma visoki družbeni ravni, se prerivajo in pehajo za nekaj centimetrov prostora, da bi se malo odpočile v škodo drugih. V takšnih okoliščinah vsak človek izgubi svojo prejšnjo osebnost...

Hčerka mi pripoveduje, da spi na betonskih tleh in da tam, kjer leži mama, ne more dobiti prostora. Zena me vpraša, kaj delam. Povem ji, da sem pomočnik dr. Mengeleja v krematoriju in kot tak pripadnik posebne skupine, Sonderkommando. Po treh mesecih taboriščnega življenja je tudi njima znano, da je to skupina živih mrličev. Gledata me z grozo v očeh. Tolažim ju, kakor vem in znam. Poslovim se z obljubo, da se jutri vrnem.

Vest, da sem našel svojo ženo in hčerko, se je razširila po krematoriju kakor blisk. V skladišču sem poiskal tople obleke, perilo, zobne ščetke, dišave, mila, škarjice za nohte, brisače... V lekarni sem si nabral vitaminskih tablet, nekaj škatic maza za rane in drugih reči, ki utegnejo biti koristne. Vsega sem vzel precej več, kot bi potrebovali moja žena in hčerka. Razen tega sem si naložil v torbo sladkorja v kockah, masla, marmelade in kruha, vsega dovolj, da bom lahko obdaroval tudi druge jetnike. Tako sem odšel v četrt C. In potem sem šel tja vsak dan s polno torbo. Toda vsaka pesem se izpóje...

87

Tri tedne sem vsak dan zahajal v četrt C. Nekega dne pa se je zgodilo tisto, česar sem se takoj bal. Že ob likvidaciji češke in ciganske četrti sem se zavedal, da je uničenje drugih četrti le vprašanje časovnega zaporedja. Zadnja ura odbije slej ko prej vsem, ki životarijo za žicami koncentracijskega taborišča Auschwitz...

Tisto popoldne sem sedel za pisalno mizo v laboratoriju. Navzoča sta bila dr. Mengele in dr. Thilo. Pogovarjala sta se o upravnih vprašanjih taborišča. Nenadoma je dr. Mengele vstal, kot da je nekaj sklenil, in dejal dr. Thilu:

»Ne morem več hraniti jetnic četrti C, ki ne delajo! V dveh naslednjih tednih jih bom likvidiral.« Tako prizor se tu večkrat odigravajo. Vpriči mene razpravljajo o najzapranejših rečeh, ko da me ne bi bilo. Saj sem vendar živi mrtvec, čigar navzočnost ni važna...

Sklep dr. Mengeleja, da bo likvidiral četrt C, me je strašno pretresel. Gre za življenje moje žene in kčerk in tisočev njunih sojetnic. Takoj moram kaj ukreniti!

Potem ko sta dr. Mengele in dr. Thilo zapustila krematorij, sem odšel tudi jaz — naravnost v četrt D. V tej četrti je bil namreč esesovski oddelek, ki je sestavljal transporte jetnic za prisilno delo. V pisarni tega oddelka so odbirali jetnike, ki naj bi delale v različnih krajih Tretjega rajha, v delovnih taboriščih in vojnih tovarnah. Šef oddelka je bil neki Oberscharführer. Ko sem prišel, je bil sam v pisarni. Predstavil sem se in mu pokazal prepustnico, na kateri je bil podpisan dr. Mengele.

Razložim mu, da sta moja žena in hčerka internirani v četrti C. Potem ko sem ju s pomočjo dr. Mengeleja poiskal, jima kar se da pomagam. Vendar menim, da bi ju nujno treba poslati kam dalje, ker poznam usodo tistih, ki ostanejo tukaj. Oberscharführer mi da prav in mi obljubi, da mi bo pomagal. Ta teden bosta odpotovala iz četrti C

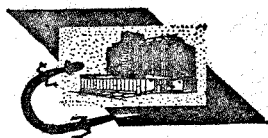
88

dva transporta po tri tisoč ljudi nekam v zahodno Nemčijo, v vojne tovarne. Te tovarne da so najboljše izbira. Prehrambene in stanovanjske razmere tam niso take, da bi ljudi zničile. Uprava teh tovarn hoče imeti dobre delavce, zato jim nudi znosno življenje.

Na Oberscharführerjevo mizo položim zavojček sto cigaret. Vzame jih in mi obljubi: če se bosta moja žena in hči ob selekciji javili, ju bo poslal v enega izmed transportov.

Tako sem dosegel, kar sem želel. Zdaj se podvizam v četrt C. Tam bom opravil težje. Ženo in hčerko moram namreč prepričati, da morata odtod. Ne smem jima povedati resnice, saj bi s tem povzročil preplah, kar bi bilo usodno za vse nas. Pokličem ju v načelnikovo sobico in ju začnem prepričevati — kar mi je jako mučno — da je položaj tak, da morata stran. Torej se morata odpovedati moji prepotrebni pomoči, prav tako se moram jaz sprijazniti s tem, da ju ne bo več videl in jima pomagal. Ta teden da jih bodo odbirali za transporte. Morata se javiti za enega izmed teh transportov, najbolje za prvega. Ženi skušam dopovedati, da ji to svetujem iz zelo resnih razlogov, in jo prosim, naj to svetuje vsem svojim znankam. Toda reče naj jima samo to, drugega nič. Treba je vedeti, da esesovska komisija ob sestavljanju transportov za delovna taborišča vzame najprej tiste, ki se javijo prostovoljno... Vendar je malo prostovoljcev in prostovoljk, ker nihče ne bi rad zamenjal sedanjih razmer — ko ni treba delati — za garanje... Kako ozko je obzorje teh nesrečnic! Če bi poznale mentaliteto šefov nacističnih taborišč, bi vedele, da tisti, ki ne dela, ne more dolgo živeti.

Naposled sta moja žena in hči razumeli, da mi takó ravnanje narekujejo hudo resni razlogi, in obljubili, da se bosta javili takoj ob prvi selekciji. Poslovil sem se in jima obljubil, da jima v teku dveh dni prinesem toplo obleko in popotnjo.

Hotelsko gostinsko podjetje

KRAS

POSTOJNA

P R I P O R O Č A

OBISK V SVOJIH OBRATHIH:

- HOTEL KRAS, TRZASKA C.
 - HOTEL SPORT, KOLODVORSKA 1
 - MOTEL PROTEUS, KOSOVELOVA 1
 - RIBJA RESTAVRACIJA, ZALOG
 - RESTAVRACIJA-KAVARNA JADRAN, TITOV TRG 1
 - GOSTIŠČE STARI GRAD, SENOZEČE
 - MOTEL ERAZEM, BELSKO
 - MOTEL VILA AMFORA, KOSTRENA PRI REKI
- PRENOČIŠČA, JEDAČA IN PLJAČA — DOBRO
POČUTJE — SKRB ZA NAŠEGA GOSTA.

DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM MNOGO PRIJETNIH
URIC Z VABILOM NA OBISK — ZA PRAZNIK DELA 1. MAJ.

TOVARNA VOLNENIH ODEJ

ŠKOFJA VAS

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ.

TRGOVSKO PODJETJE
NA VELIKO IN MALO

KRKA BREŽICE

s poslovalnicami: Izbira, Postrežba,
K Market priporoča naklonjenost
cenjenih potrošnikov s ponudbo in
izbiri najrazličnejšega trgovskega
blaga po zmernih cenah ob solidni
postrežbi.

ŠE PRED PRVOMAJSKIMI PRAZ-
NIKI POHITITE V NAŠE POSLO-
VALNICE, DA VAM BODO DNEVI
1. MAJA LEPSI IN PRIJETNEJSI.

DA VAS PRED ODHODOM NA DOPUST ČAS NE BI PREHITEL,

preglejte že sedaj, kar boste
letos morali spremeniti ali
obnoviti v vaši kopalni garderobi

Vse za kopanje in sončenje,
vse za vaš dopust,

VAM JE ŽE NA VOLJO
PRI
TRGOVSKEM PODJETJU

Nama

LJUBLJANA — KOČEVJE —
ŠKOFJA LOKA — VELENJE

OD KOPALK DO CAMP POTREBŠČIN,
PREPARATOV ZA SONČENJE
IN SONČNIH OČAL

POTUJOČA KNJIGARNA

PARTIZANSKE KNJIGE

Petek, 28. aprila — Vipava
Sobota, 29. aprila — Vrhpolje
Sreda, 3. maja — Kamnik
Četrtek, 4. maja — Mekinje
Petek, 5. maja — Šmartno
Sobota, 6. maja —
Podgorje — Duplica

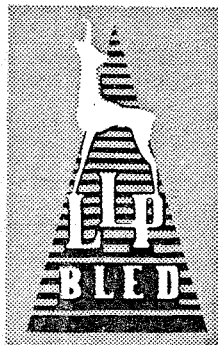
NAŠE GESLO: dobra knjiga v vsa-
ko vas!

KNJIZNI HRAM NA KOLESIH —
razstavlja, prodaja, sprejema naro-

čila in prednaročila za knjige, re-
vije in časopise VSEH SLOVEN-
SKIH ZALOŽB.

PARTIZANSKA KNJIGA organizira
literarno glasbene prireditve in po-
govore z literati, predvajanje barv-
nih 16-milimetrskih filmov o vse-
ljudski obrambi, o naši revoluciji
in o bojih za pravico drugih na-
rodov.

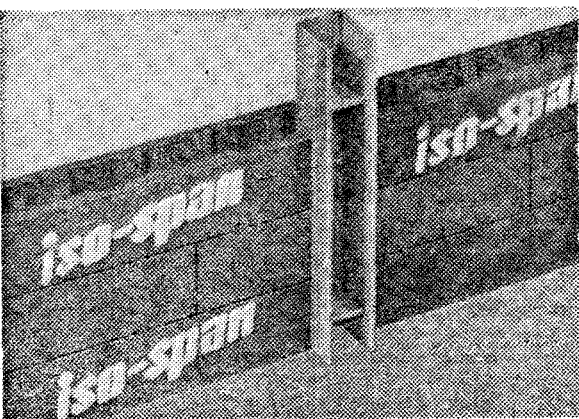
MEDNARODNO LETO KNJIGE
1972 je lepa priložnost, da vsi, ki
se ukvarjajo s knjigo, množično
sodelujejo in s tem pripomorejo
k širjenju kulture med Slovenci.

Lesno inžustrijsko
podjetje Bled
Ljubljanska 32
Telefon 77-384
Telex 34-525
Yu lipex

DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM
PRISRCEN 1. MAJ.

litil beton v plašču z
oblikovniki **ISO-SPAN**

89

Po dveh dneh sem šel spet v četrt C, da bi se od njiju dokončno poslovil. Prinesel sem jama toplih oblačil in veliko hrane. Toda nisem prišel sam. Nisem si upal s takim tovorom sam skozi vrata četrti C. Lahko bi se zgodilo, da bi se mudili tam okrog višji oficirji. Zato sem prosil nekega esesovca iz krematorija — bivšega bolnika, ki sem ga ozdravil vnetja prsnice — naj gre z menoj in mi pomaga nositi tovor. Tokrat nisem šel v barako, temveč sem prosil, naj pošljejo mojo ženo in hčerko k ograji iz bodeče žice. Tam smo se nato pogovorili in skozi ograjo sva jama z mojim pomočnikom vrgla svežnje. Nikogar ni bilo, ki bi nas videl. Ločila nas je ograja, tako da se še objeti nismo mogli. V nekaj minutah mi je žena povedala, da se je vse dobro izteklo. Obe so sprejeli, ne da bi se jima bilo treba posebej predstavljati Oberscharführerju. Bil sem zadovoljen, ko sem zvedel, da se je na nasvet moje žene javilo veliko jetnic pristo-
voljno za transport.

27.

Čez tri dni sem se spet odpravil v četrt C. Hotel sem se prepricati na kraju samem, da sta moja žena in hčerka res odpotovali. Vse je v redu poteklo: Auschwitz sta zapustili z dvema transportoma, ki sta štela po tri tisoč oseb. Nisem vedel, kakšna bo njuna usoda, a mi je bilo vseeno lažje pri duši, saj ju je tukaj čakala gotova smrt, medtem ko se utegneta v novih razmerah z malo sreče izmazati. Po številnih znamenjih sem sodil, da gre vojna h koncu, da že kopljejo grob Tretjemu rajhu. Tisti, ki so odšli odtod, lahko še upajo, medtem ko je meni čedalje bolj jasno, kaj me čaka.

Toda čeprav grem naproti gotovi smrti, sem zadovoljen: da sem le ženo in hčerko spravil s poti, ki drži v sežigalno jamo! Pri sklepanju me ne vodita

90

ne obup ne strah: kaj bo z menoj, mi pove krvava tragedija predhodnega Sonderkommanda.

Zdaj zapuščam četrt C. Za slovo se še enkrat ozrem po neprijaznih barakah. Z žalostjo in sočutjem se ločim od groteskne podobe naših žena in deklet, ki so bile nekoč lepe in negovane, zdaj pa so oblečene v cape, ostržene na balin, oropane človeškega dostojanstva, karikature svoje lastne osebnosti. Ko grem skozi vrata, me spreleti mrz, ves zadržim. Sele znaj se zavem, da je že jesen, konec septembra. Burja, ki piha z že pobejnih vrhov Beskidov, zavija med barakami koncentracijskega taborišča in čudno krotoviči plamene, uhajajoče iz krematorijskih dimnikov. Kdaj pa kdaj priletijo vrane. To je edina ptica, ki živi v teh krajih. Iz krematorijev, ki so zgrajeni za večnost, prinaša veter oblake dima z značilnim duhom po mesu in laseh, ki sem ga že navajen.

Dnevi se mi vlečejo kot čreva, ponoči ne spim. Sem malodušen in brez želja. Odkar sta odpotovali žena in hčerka, sem kar bolan od osamljenosti, nič se mi ne ljubi. Nad koncentracijskim taboriščem Auschwitz že več dni visita tišina in dolgčas. To je slabo znamenje. Slutnje me ne varajo. Ta mučna tišina nam obeta nove krvave dogodke. Dvanajsta posebna skupina — Sonderkommando je že preživela tri in pol od štirih odmerjenih ji mesecev. Spodnja polovica naše peščene ure se naglo polni. Usojena sta nam samo še dva tedna življenja.

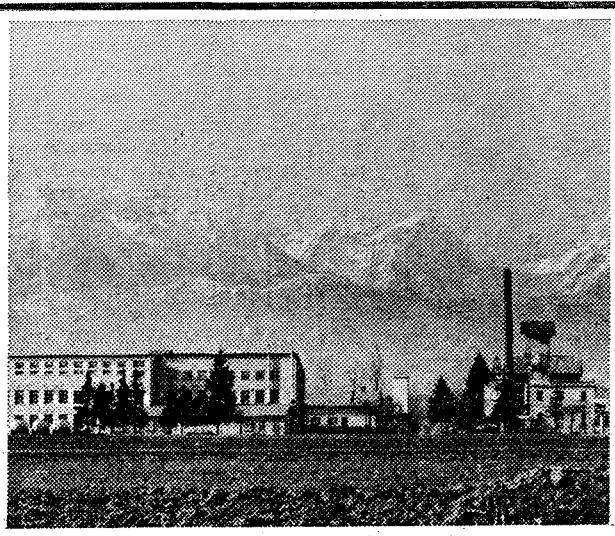
Dr. Mengele uresničuje svoj sklep: začela se je likvidacija četrti C. Večer za večerom vozijo žrtve v krematorij — petdeset kamionov jih pripelje kakšnih štiri tisoč naenkrat. Grozen prizor je ta karavana kamionov s prižganimi lučmi, ki vozijo na dvorišče krematorija s človeškim tovorom, vreščim od strahu pred smrtjo. Kamioni odlagajo že gole žrtve pred stopniščem, ki drži v zaplinjevalnico.

91

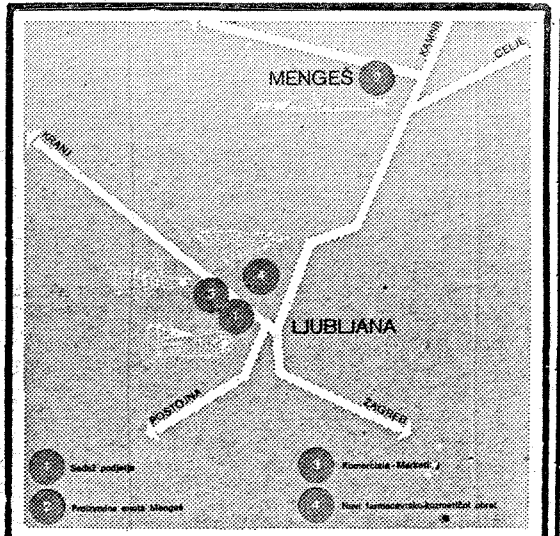
Esesovci jih kot obsedeni pehajo noter. Žrtve vedo, da jih ženejo v smrt, toda trpljenje v štirih mesecih koncentracijskega taborišča jih je tako skrotovilo in duševno strlo, da so jim čuti otopeli in da ne morejo več izraziti svoje volje. Krotko se pustijo peljati kot večne preganjanke v zaplinjevalnico, kjer utrujene od življenja, mirno čakajo na smrt. Le-ta jim bo zamenjala življenje, ki je tu brez cilja, združeno z nepopisnimi moralnimi in telesnimi mukami. Kako dolga je bila pot, ki jih je pripeljala semkaj, koliko bolečin so morale prestatati od postaje do postaje na nji! Njihova mirna, topla ognjišča so razdejali, oropali. Ženske z možmi, otroki in starci so odvele v predmestne opekarne. Tedne in tedne so morale spat na mokrem, med mlakami, ki so nastale ob pomladanskem deževju. To je bil »geto«, od koder so jih dan za dnem gonili v skupinah v posebej za to urejene mučilnice, opremljene z dovršenimi napravami. Z njimi so jih krotovili in zasliševali tako dolgo, da so na pol mrtve od muk povedale za skrivališče svojih dragocenosti ali za osebo, ki so ji te stvari zaupale. Med zasliševanjem jih je mnogo umrlo. Tiste, ki so preživele, so se čutile skoraj olajšane, ko so jih vkrcali po osemdeset ali devetdeset v živinske vagone.

Potem so potovale štiri ali pet dni — z njimi so se vozila tudi trupla tovarišic, ki so umrle na poti — dokler niso pripele na židovsko rampo koncentracijskega taborišča Auschwitz. Kaj so tu doživeli, že vemo. Potem ko so jih ločili od njihovih mož, otrok in staršev, so jih ob selekciji poslali v skupino na desni. Prišlo so v taboriščno četrt C. Preden so se znašle v urnazanih barakah, kjer je bilo leglo mrčesa in nalezljivih bolezni, jih je čakala postaja, ko so jim odvzeli še tisto bore človeškega dostojanstva, kolikor so jim ga bili pustili. Ta postaja je bilo kopanje.

Nagradna križanka LEK številka 21

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	OKOSTJE	MLAJŠA ŽELEZNA DOBA	VELIKA OPICA	NOVAK	LJUBKOVAL Ž.IME	ZOLAJEV ROMAN
PARTIZANSKI ZDRAVNIK (ZMAGO)						
ZNANA FILM. IGRALKA (ANNA)						
VRSTA PLATNA						
NEDELAVEN				DEL DIRKE	AMPER	
MURSKA SOBOTA					SMEŠNICA	
						MIJUJTE IZDELKE LEKA

RISAL: J.K.	STAR NOMADSKI NAROD	FR. GENERAL („OAS“)	VZDRŽNOST V HRANI	STISNJENA BLAN EDVARD KARDELJ					LOPA ZRAČNI DUH V „VIHARJU“				LESKOVAC			MESTECE NA CRESU	REKA V PRIBOJU	PROTOPOPOV	VISOKA VZ PETINA
PREDMESTJE DUNAJA							NORVEŠKI RAZISKOVAL (FRITJOF)	PERGAMSKI VLADAR					POZNAVALEC VIN						
APOLONOV SVEČENIK V TROJI								ŠUKLJE SOVRAŽNICA ŽELEZA					OBED AM. M. IME						
DANSKI OTOK				IDA KRAVANJA ELDA VILER								MERILLO ZA MER.KOTOV DEL DIHALNE POTI							
NATEGO- VANJE									OCVIRK ANTON	STRAN NEBA							GALIJ		
IGOR NOVŠAK			VIKTOR VOLČJAK		MAŠČOBA DEL KNJIGE					DALMATIN. Z. IME GRLO					PETER ZLOBEC	„KOSI POHIŠTVA	AVTOR „ODISEJE“	NAPAD	FR. ZGO- DOVINAR
	VZKLIK NA BIKO- BORBAH						HRIB PRI BEOGRADU	HOTEL V BOVCU TELESNA POŠKODBA					TRST	PARTIZANS. ZDRAVNIK (BRKO)					
	NAŠ DENAR								STAR SLOVAN					NAPAKE, POMOTE					
	NOVI SAD				VALJEVO LOŠČILO			ZVER IZ RODU MAČK TIRNICA					SESTANEK	GL.MESTO JORDANIJE MOUNT					
	ATLANTSKI OCEAN												IGLASTO DREVO JELEN V TRUPU ILETU						

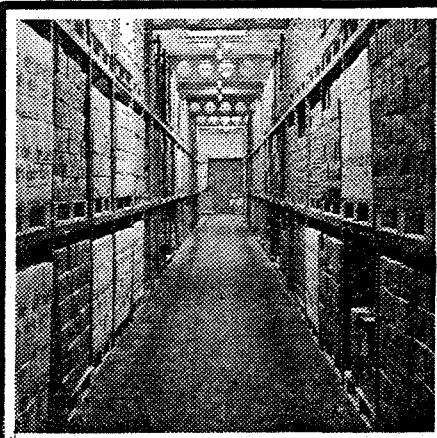

Nagradni kupon 21

Priimek in ime

poklic

točen naslov

Razpis nagradne križanke

Za prvomajске praznike vas bomo malo »zaposlila« z drugo nagradno križanko »Leka« iz Ljubljane. Prosimo, da nam rešitve pošljete do 8. maja 1972; označite jo s »križanka štev. 21«. Imena izbranih bomo objavili v 20. številki, ki izide šele 11. maja.

Pa nagrade: 1 moška ura, kolekcija knjig založbe »Borec« v vrednosti cca. 200.00 din in tretja nagrada — knjižna v vrednosti 162.00 dinarjev.

Hkrati vam želimo prijetne prvomajske praznike,
mnogo veselja in zabave.

Uredništvo in uprava

Iskrene čestitke za praznik dela — Iskrene čestitke za praznik dela

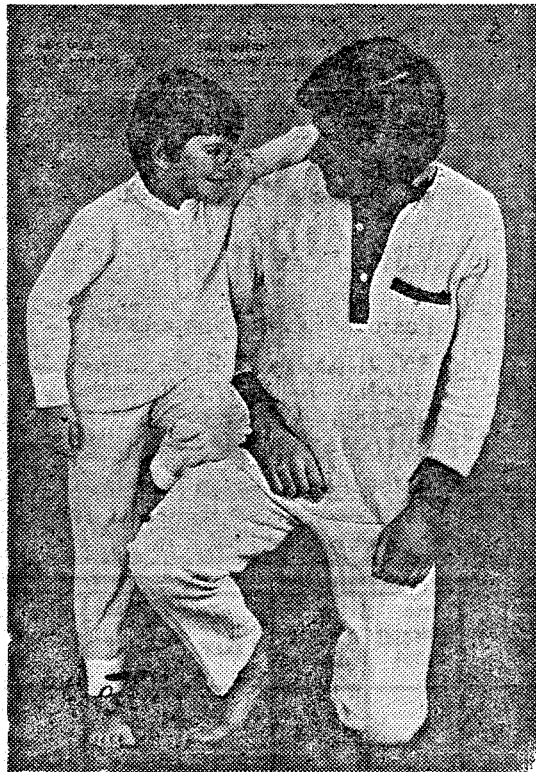

Tel.: 77-170, 77-133 — Telex: 33 719
Predstavništvo Ljubljana, Tomšičeva 3
Tel.: 24-118, 24-119, 21-043 — Telex: 31 108
Obrati: Črnomelj, Mirna Peč, Dobova

BELOKRANJSKA TRIKOTAŽNA INDUSTRIJA-METLIKA

**Del prefinjene modne kolekcije
za poletno sezono 1972**

**DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN
KOLEKTIVOM ČESTITAMO K DELAVSKEMU PRAZNI-
KU 1. MAJU IN ŽELIMO PRIJETNE DNI ODDIHA IN
REKREACIJE.**

TOVARNA KOVINSKIH IZDELKOV IN LIVARNA

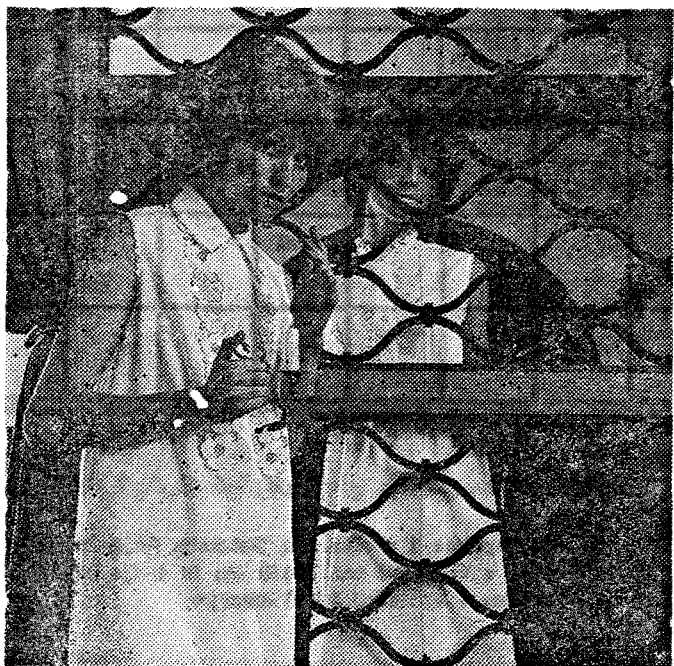
TITAN - KAMNIK

proizvaja:

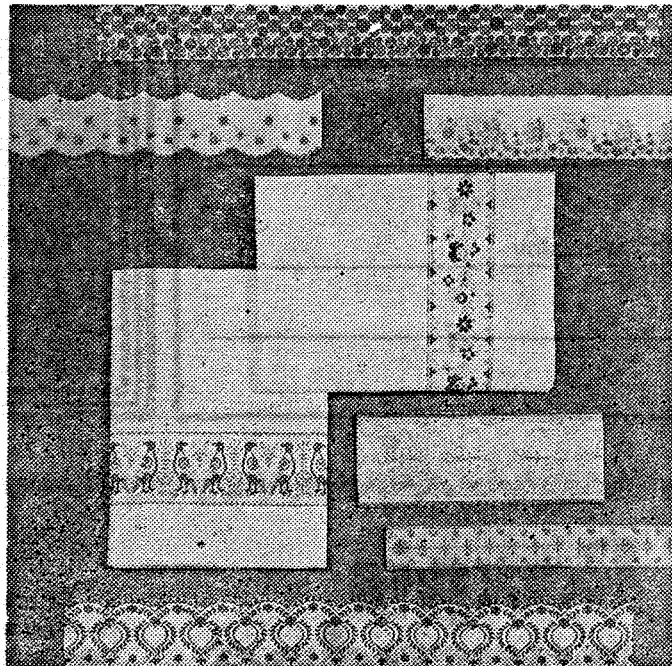
- FITINGE — POCINKANE IN ČRNE
- KLJUČAVNICE — NAVADNE IN CILINDRIČNE
- OBEŠANKE — NAVADNE IN CILINDRIČNE
- GOSPODINJSKE STROJČKE
- ULITKE IZ SIVE IN TEMPERNE LITINE

Cenjenim potrošnikom priporočamo svoje izdelke.

 vezenine **bled**

**NEŽNO
MODERNO
ROMAN-
TIČNO**

Prisrčne čestitke vsem delovnim ljudem za 1. MAJ

 vezenine **bled**

PODJETJE ZA AVTOMATIZACIJO PROMETA

LJUBLJANA, CELOVŠKA C. 6

Poslovni promet podjetja je:

RAZVIJANJE — PROJEKTIRANJE — IZDELOVANJE — MONTIRANJE IN POPRAVLJANJE VSEH VRST SIGNALNO-VARNOSTNIH NAPRAV — SREDSTEV ZA ZVEZE IN NAPRAV AVTOMATIZACIJE.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo za praznik dela — 1. MAJ mnogo prijetnega razvedrila in nadaljnjih delovnih uspehov.

SKUPŠČINA OBČINE ŽALEC

**Z DRUŽBENO POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI**

se pridružuje skupaj z vsemi delovnimi ljudmi in kolektivi praznovanju prvomajskih praznikov in želi vsem ljudem prijeten počitek, razvedrilo in kar najlepše in svečanejšo praznovanje 1. MAJA.

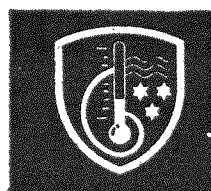
KOMUNALNO PODJETJE DOMŽALE

Ljubljanska cesta 65

Z OBRATI:

KOMUNALNA STORITEV, VODOVODNE STORITVE IN DRUGO DEJAVNOSTJO — OPRAVLJA DELA IN KOMUNALNE STORITVE PO NAROČILU.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem iskrene čestitke in najboljše želje za praznik dela 1. MAJ.

KLIMA

industrija aerotermičnih naprav

CELJE, TITOV TRG 3

**projektira, izdeluje in montira
aerotermične naprave**

**DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM ISKRENE ČESTITKE ZA
PRAZNIK DELA — 1. MAJ.**

ENERGOINVEST

KOVINASTROJ GROSUPLJE

**tovarna za izdelavo gostinske
kovinske opreme**

**61290 Grosuplje, Adamičeva 36,
tel. 771-411, 771-423**

Projektiramo, izdelujemo in montiramo vso hladilno, nevtralno in toplotno opremo za kuhinje hotelov, bolnic, restavracij, ter opremo za samopostrežne restavracijske linije in za ostalo gostinsko dejavnost.

KUPCEM BREZPLAČNO IZDELAMO NAČRTE TEHNOLOŠKE RAZPOREDITVE OPREME IN NAČRTE POTREBNIH INSTALACIJ.

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE IN CENIK NAŠIH KVALITETNIH IZDELKOV.

PRIPOROČAMO SE ZA CENJENA NAROČILA.

Vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem priskrbe čestitke za praznik dela — 1. MAJ.

OBRTNO PODJETJE TRŽIČ

TESARSKA DELA VSEH VRST, PLESKARSTVO, ZIDARSTVO, MIZARSTVO - STAVBENO IN POHIŠTVENO, TAPETNIŠTVO IN SEDLARSTVO.

Ob delavskem prazniku — 1. maju želimo prijetno praznovanje in najboljše želje vsem našim delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

Iskrene čestitke za praznik dela — Iskrene čestitke za praznik dela

KNJIGOVODSKI BIRO GROSUPLJE

KOMUNALNO PODJETJE »UNIVERSAL«
IVANČNA GORICA
INŠTALACIJE GROSUPLJE
GOSTINSKO PODJETJE POLŽEVO, GROSUPLJE
STANOVANJSKO KOMUNALNO PODJETJE GROSUPLJE
PEKARNA GROSUPLJE

VALJČNI MLIN STIČNA
KOVAŠTVO ŠENTVID PRI STIČNI
OTROŠKI VRTEC GROSUPLJE
LJUDSKA KNJIŽNICA GROSUPLJE
AVTO MOTO DRUŠTVO ŠENTVID PRI STIČNI

čestitajo vsem svojim poslovnim prijateljem in delovnim ljudem k prazniku dela — 1. MAJU z najboljšimi željami za osebno srečo, zadovoljstvo in poslovni uspeh.

SLOVENIJALES — LJUBLJANA

lesna in pohištvena industrija RADOMLJE

Ob prazniku dela — 1. MAJU pošiljamo vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem iskrene pozdrave in najboljše želje za nadaljnjimi uspehi za dobrobit naše skupne socialistične družbe.

NAJ BO PROSLAVLJEN MEDNARODNI PRAZNIK DELA V RADOSTI, VESELJU IN ZADOVOLJSTVU.

TOVARNA CELULOZE

MEDVODE — GORIČANE

čestita vsem delovnim ljudem Jugoslavije in poslovnim prijateljem k prazniku dela — 1. maju.

Delovnemu človeku želimo prijeten počitek in razvedrilo v prazničnih dneh z željo, da si sleherni izmed nas nabere nove svežine in moči za nadaljnje delo za procvit naše domovine, za nenehno gospodarsko rast družbe kot celote in delavnega človeka kot samoupravljalca še posebej.

NAJ ŽIVI 1. MAJ, MEDNARODNI PRAZNIK DELAVSKE SOLIDARNOSTI

ELEKTRONABAVA

specializirano trgovsko izvozno-uvozno podjetje z elektrotehničnim materialom

LJUBLJANA

TITOVA CESTA 1

Delovnim ljudem Jugoslavije, poslovnim sodelavcem in prijateljem prisrčen pozdrav k prazniku dela in mednarodne delavske solidarnosti — 1. MAJU!

Praznik dela praznujemo letos v okoliščinah utrjevanja samoupravnih pravic in dolžnosti delavcev in vseh naprednih progresivnih sil v naši družbi.

Praznik naj bo hkrati prijeten oddih in razvedrilo.

KEMIČNA INDUSTRIJA DOMŽALE

ZA POTREBE INDUSTRIJE IN SIROKE
POTROŠNJE PROIZVAJAMO:

- Osnovne temeljne barve in kite
- Emaji, DOM, DOM EXTRA, LUMALIN, LUMALIN EXTRA, TESAROL, TESOLUX, PIRATOL SUPER, za notranji in zunanji premaz
- Nitro lake in emajle za les in kovino
- Dvokomponentne lake in emajle za les in kovino
- HELIOPOL (poliester) lake in emajle
- Eno in dvokomponentne kislinostrdilne lake in emajle NITROPLAST in HELIODUR
- Premaze za embalažo in kovinsko predelovalno industrijo
- Premaze za avtoindustrijo MOBIL in AVTOLUX
- Alkidne in disperzijske barve HELIODEN in HELIOPLAST
- Svinčene okside (minij, glajenko)
- Svinčeno belilo in sulfat
- Kromove pigmente
- Kazeinske in kolodijске barve za usnje
- Škrobe (krompirjev in koruzni) naravne in razgrajene

**hitro-poceni in solidno vam
opremimo vaše stanovanje!**

Žimnica TAPETNIŠTVO DEKORACIJE
Ljubljana, Tobačna ul. 3, tel. 22-665

VAM NUDI: ● VSE VRSTE TAPETNIŠKIH STORITEV
● MONTAŽO TAPET
● OBLAGANJE TAL S PLASTIČNIMI MATERIALI
● IZDELAVO ZAVES VSEH VRST TER MONTAŽO

GOSTINSKO PODJETJE

JELKA - HRASTNIK

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za 1. maj — praznik dela.
Priporočamo obisk gostilne »Pod lipo«, kjer so vam na razpolago tudi prenočišča — Novo gostišče »Marno«, ter »Zasavje« pri kolodvoru, kjer boste dobro postreženi.

TOVARNA POGREBNE OPREME

MENINA - KAMNIK

— PROIZVAJA POGREBNO OPREMO

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO
PRIJETEN 1. MAJ.

KOMUNALNO PODJETJE

BLED

VODOVOD — KANALIZACIJA — SNAGA

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM PRISRČEN
POZDRAV ZA DELAVSKI PRAZNIK — 1. MAJ.

PODJETJE

MESO - KAMNIK

IMA VEDNO NA ZALOGI MESO IN MESNE IZDELKE — SE PRI-
POROČAMO.
DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO PRI-
JETNE URICE POČITKA OB PRVOMAJSKIH PRAZNIKI.

Obrtno, kovinsko, proizvodno in remontno podjetje

KOVINARSKA - VRHNIKA

proizvodnja puš, matic in podložnic za ležaje, kovinskih izdelkov, ka-
roserij za tovornjake in gasilskih prikolic. Proizvodnja lahkih enosnih
prikolic »Močilnik« in prodaja lastnih proizvodov na drobno in debe-
lo iz skladišča.

Popravila avtomobilov, vseh vrst strojev in kovinskih konstrukcij

Prevoz potnikov in blaga — predelava ležajev.

Za občinski praznik 6. maj — iskrene čestitke vsem občanom, delov-
nim ljudem in poslovnim prijateljem.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

SAVA

JESENICE NA GORENJSKEM

Izvaja visoke, nizke, industrijske, športne in turistične
gradnje.

Prav tako gradi za trg razne objekte in jih po ugodnih
cenah prodaja kupcem.

ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ NAŠE PRISRČNE ČESTITKE
VSEMU DELAVSTVU.

TRGOVSKO PODJETJE

ROŽCA

JESENICE

SE PRIPOROČA ZA OBISK SVOJIH SAMOPOSTREŽNIH
TRGOVIN HKRATI PA ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ.

DVAJSET LET OBSTOJA NAŠEGA PODJETJA — DVAJSET
LET POZORNOSTI DO NAŠIH POTROŠNIKOV.

PROJEKT — NIZKE ZGRADBE

LJUBLJANA, PARMOVA 33

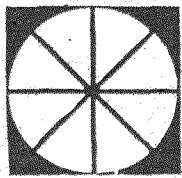
z delovnimi enotami:

- za ceste
- za mostove
- za komunalno hidrotehniko
- za splošno hidrotehniko

PROJEKTIRAMO NIZKE GRADNJE

Poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnim ljudem že-
limo prijetno praznovanje 1. MAJA.

TEKSTILINDUS KRANJ

Ob prazniku dela iskreno čestitamo vsem delovnim ljudem.

Ob tej priliki želimo opozoriti naše potrošnike na izredno obsežno kolekcijo tkanin, ki smo jih pripravili za letošnje poletje.

V trgovinah s tekstilom zahtevajte zato vedno tkanine

»TEKSTILINDUS« KRANJ

KOMUNALA

podjetje komunalnih dejavnosti
KOČEVJE, Tomšičeva 8

ČESTITA POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM ZA
PRAZNIK DELA — 1. MAJ.
OPRAVLJA VSE KOMUNALNE USLUGE.

TRANSPORTNO PODJETJE

METLIKATRANS

METLIKA

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za 1. maj — praznik dela

in se priporoča za cenjena naročila za raznovrstne prevoze.

Slikoplesk

LJUBLJANA — Centrala: Gornji trg 4

- slikarstvo, pleskarstvo, antikorozija, polaganje tapet, obdelava sten
- fasad s plastičnimi ometi
- polaganje tlakov in sten iz umetnih smol
- polaganje vseh vrst plastičnih tlakov
- izdelovanje in oblaganje predmetov iz trde plastike — juvidur
- proizvodnja, polaganje in prodaja florbita
- struženje, polaganje in lakiranje vseh vrst parketa

TERMOPLAST

HOTEL LOVEC BLED

PRISRČNO ČESTITA DELOVNIM LJUDEM ZA PRAZNIK DELA
1. MAJ IN ŽELI PRIJETNEGA RAZVEDRILA V PRELEPI NARAVI.

KO SE BOSTE MUDILI V PRAZNIČNIH DNEH V GORENJSKEM
KOTU — SE TOPLO PRIPOROČAMO ZA OBISK.

PLETENINA

TOVARNA TRIKOTAŽNEGA PERILA

LJUBLJANA, Zaloška cesta 14

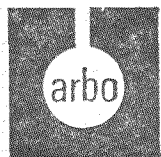
ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA
1. MAJ — PRAZNIK DELA.

PREVOZNIŠTVO

CELJE, CESTA V TRNOVLJE

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM ZA 1. MAJ — PRAZNIK DELA

IN SE S SVOJIMI PREVOZNIMI STORITVAMI IN USLUGAMI
PRIPOROČA ZA CENJENO NAKLONJENOST.

ARBO

TOVARNA KEMIČNIH IZDELKOV
LJUBLJANA-POLJE

čestita vsem poslovnim prijateljem za 1. MAJ, praznik dela, in se obenem priporoča s svojimi proizvodi:

TERACO in MARMOR, čistilno sredstvo za kamnite površine, emulzija AVTO, sredstvo za nego avtomobila, ARBONITI, impregnacijska sredstva za les.

ISKRA ZP KRANJ

TOVARNA ELEKTROMOTORJEV

ŽELEZNIKI

DELOVNI LJUDJE IN POSLOVNI PRIJATELJI — PRAV PRIJETNO PRAZNOVANJE OB PRVEM MAJU — MNOGO POČITKA IN RAZVEDRILA.

DELOVNI KOLEKTIV

pridružite se
varčevalcem

- zbiramo hranilne vloge in jih obrestujemo od 7,5 do 10 odst.
- vodimo žiro račune in devizne račune občanov
- opravljamo devizno-valutne posle, odkup in prodajo valut
- dajemo kredite za stanovanjsko gradnjo, pospeševanje kmetijstva, obrti in turizma na podlagi namenskega varčevanja
- odobravamo kratkoročne in dolgoročne kredite
- opravljamo vse druge bančne posle.

Zaupajte nam svoje denarne zadeve! Opravimo jih hitro, natančno in zaupno pod najugodnejšimi pogoji. Vsak varčevalec, ki ima pri svoji banki vloženih vsaj 500 din, je nezgodno zavarovan.

DOLENJSKA BANKA IN HRANILNICA NOVO MESTO

s poslovnimi enotami v KRŠKEM, METLIKI,
NOVEM MESTU in TREBNJEM

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM, POSLOVNIM
PRIJATELJEM ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ

SKUPŠČINA OBČINE ZAGORJE OB SAVI

Z DRUŽBENO POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsem občanom — delovnim ljudem, kolektivom za
mednarodni praznik dela — 1. MAJ.
Prijeten in koristen počitek delovnemu človeku, da bomo
sveži in zdravi prišli nazaj na svoja delovna mesta.

TOVARNA KLOBUKOV ■ SKOFJA LOKA ■ YUGOSLAVIA

PRIPOROČA NAKUP SVOJIH KVALITETNIH
IZDELKOV:

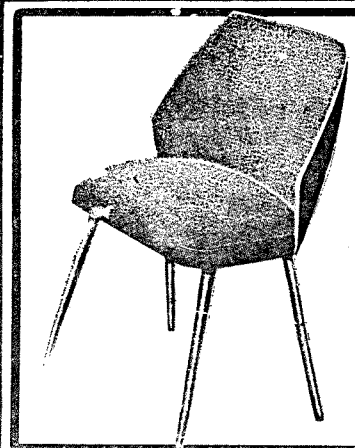
- MOŠKIH IN DAMSKIH KLOBUKOV

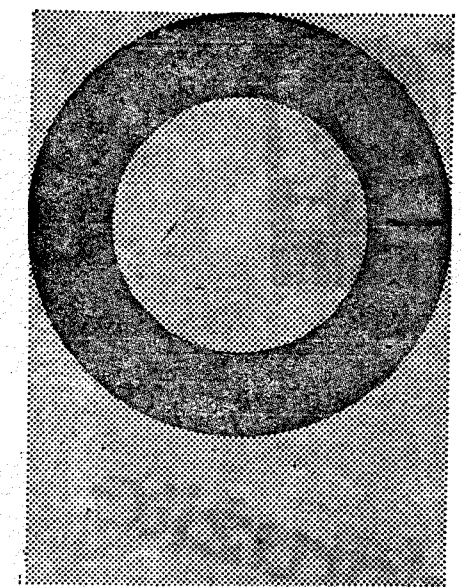
PICCADILY

IZ NAJBOLJŠE ZAJČJE IN KUNČJE DLAKE.
VEDNO IN POVSOD S KLOBUKOM »PICCADILY«

KOLEKTIV TOVARNE KLOBUKOV »ŠEŠIR«
SE PRIDRUŽUJE ČESTITKAM ZA 1. MAJ.

Nagradna križanka „TOTRA“ številka 22

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	Z BESEDAMI IZRAŽENA MISEL	SLOVANSKO Z.IME	RAZTELE- ŠEVALEC	ST.JAPONSKO MESTO	OS.ZAIMEK	AM.FILM. IGRALEC (RUDOLFO)	GRŠKI FILOZOIF	DOKUMENTI	ELDA VILER	CELJE	
NAJEMNIK STANOVANJA											
GL.MESTO MADAGAS- KARIJA											
LILIJI PODOBNA ROŽA									ELEMENT	... DE JANEIRO	
SANITETNI MATERIAL						DERIVAT ALKOHOLA DELO ALEKS. TOLSTOJA					
HERCE- GOVEC				OTOČJE V ATLANTIKU							
VPRA - SALNICA				UNIVERZA PRI LONDONU				REKA V ROMUNIJI POLMER			
				VOTLA MERA					JOKAV OTROK		
				ANGLEŠKI MOTORJI					TIP SREDNJE SOLE		
				M.IME					RISAL: J.K.		IZKUŠENOST ZORAVILNA RASTLINA
									PRŠNE KOSTI		
									SEKIRA ŠIROČKA		NAAELEKTREN DELEC
									KRAJ PRI POLJANAH		SUKANEK
PORIRALEC NAROČNINE									VRSTA METULJA	OZIM IGOR	
GORA NAD MARTULJKOM									MENJAČICA		
SOSEDNJI ČRKI									POKRAJINA V VIETNAMU RASTLINSKO STEBLO	RIBIŠKA MREŽA	
STEZA								PISMENO POTRDILO ASTATIN			
RIBJE JAJČECE								NAŠA REKA			
DEL SKELETA								VODNE ŽIVALI			

Pričujočo nagradno križanko prispeva tovarna trakov, ve-
zalk in elastike »Totra«.

Rešitev te nagradne križanke pričakujemo do 8. maja
1972, a v 20. številki z dne 11. maja objavljamo rešitve te na-
gradne križanke. Na ovojnico napišite samo »nagradna kri-
žanka 22.«

Nagrade prispeva tovarna »Totra« in to:

5. nagrad — ležalna mreža
5 nagrad — vlečna vrv za avtomobile

Zelimo vam mnogo razvedrila.

Uredništvo in uprava

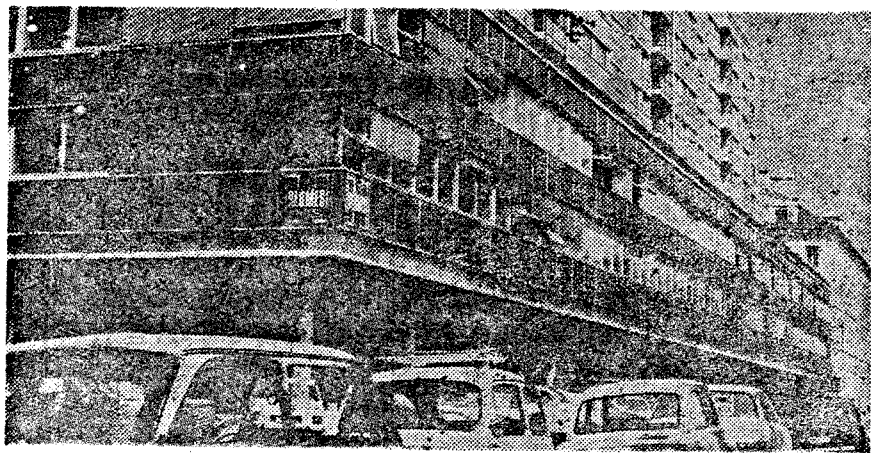
Nagradni kupon št. 22

Preimek in ime _____

poklic _____

točen naslov stanovanja _____

3

**Trgovsko, poslovno stanovanjski objekt, ki ga je zgradilo SPLOŠNO GRADBENO
PODJETJE, GROSUPLJE, v Ljubljani, Moša Pišadejeva ulica.**

Splošno gradbeno podjetje

GROSUPLJE

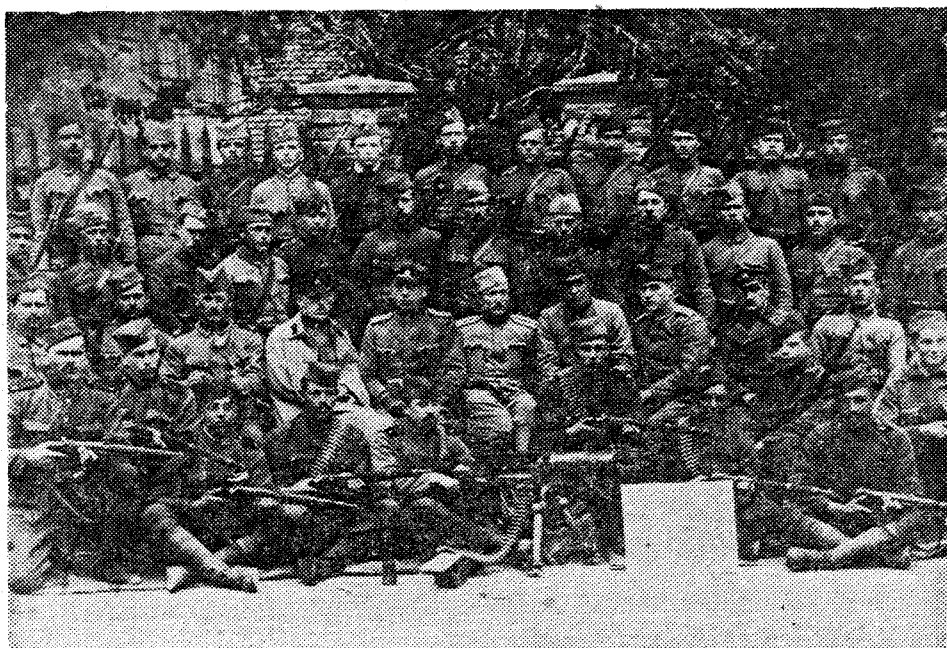
Telefon 77-010

**Projektiramo in gradimo visoke in nizke ter industrijske gradnje.
Prodajamo stanovanja in poslovne prostore.**

**DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZELIMO
PRIJETNO PRAZNOVANJE DELAVSKEGA PRAZNIKA 1. MAJA**

Stane Žagar je bil tudi borec za našo severno mejo

dobro je, če veste

Prostovoljci primorski rojaki v peti četi planinskega polka v Dravogradu februarja 1919. Sedijo: drugi od leve je Kogej Mario iz Idrije, dalje četovodja Vodopivec Franc z Dornberka, poročnik Andrej Flajs iz Soče pri Bovcu, nadporočnik Černe iz Gorice oziroma s Sv. Gore (ta dva sta bila od 7. čete), komandant 5. čete poročnik Drago Janežič iz Gorice, praporščak Stane Žagar z Žage pri Bovcu, praporščak Križaj, računski narednik Jeglič (edino ta dva nista primorska rojaka), dalje četovodja Jerančeta iz Branika, v vrsti za tem od desne proti levi sta tretji in četrti tudi Jerančeta — bili so namreč kar trije bratje v isti četi kot prostovoljci. Od zadnjega Jerančeta levo je korporal Černe z Gradišča pri Renčah, ki je vodil prvo patroljo ob napadu na sovražnika v zadnji ofenzivi na tem sektorju.

Ob 30-letnici smrti narodnega heroja Staneta Žagarja smo se tudi nekdanji prostovoljci za severno mejo 1918–19 spomnili svojega tovariša iz časov, ko smo takoj po prvi svetovni vojni morali braniti naše meje. Tisti, ki smo bili s Stanetom Žagarjem v isti četi in tudi v istem vodu, kate-

rega komandir je bil, ga imamo še posebej v lepem spominu od dneva, ko smo začeli zadnjo ofenzivo proti sovražniku dne 28. maja 1919, torej pred 53 leti.

Bili smo na hribu nad vasjo Sv. Jedert nad Slovenj Gradcem, kamor smo prišli po ponesrečeni ofenzivi pri Labotu mesec

dni pred tem. Na dan zadnje ofenzive zjutraj, ko je bila še tema, je Stane Žagar izbral patroljo 6 mož s korporalom na čelu, katerim je vedno zaupal, saj jih je v tistih mesecih dobro spoznal. Patrolja je šla precej daleč pred četo in je na skrajnem koncu tega hriba zasledila sovražnika, ki je imel tu dobro utrjeno postojanko. Žagar je takoj prihitel s svojim vodom in nato še celotna 5. četa. Komaj se je začelo dani, že smo sovražnika napadli in mu prizadeli težke izgube — menda se je le enemu posrečilo, da je pobegnil, zaplenili smo tudi minomet, dve strojnici ter večjo količino drugega orožja in municije. S tega hriba smo kasneje lahko videli, kako se sovražniki, ko so bili napadeni tudi z druge strani, umikajo čez leseni most pri Dravogradu. Stane Žagar je potem vodil svoje fante daleč po Koroški, tja do zadnjih naselij našega slovenskega življa, na grebene onstran Krke, nad St. Lipšem. Ostal mi je v lepem spominu posebno od takrat, ko smo se ob ponesrečeni ofenzivi 23. aprila umikali od Labota ob Dravi proti Dravogradu, ko mi je pomagal, da sva lahko rešila ranjenega Testena — ta je dobil strel skozi stegno desne noge (doma je bil s Spodnjega Loga pri Kanalu). Žagar je videl, da z ranjencem zaostajam, in mi prikočil na pomoč, čeprav so svinčenke še vedno sikale za nami. ŠORLI SREČKO

Obiščite bazo 20

Kot vsako leto so znameniti spomeniki NOB na Kočevskem Rogu Baza 20 ter bolnišnici Jelendol in Zgornji Hrastrnik s 27. aprilom, dnevom ustanovitve OF, odprti za številne obiskovalce.

V sezoni je moč obiskati te spomenike vsak dan; stalna muzejska razstava o življenju in delu vodstva osvobodilnega boja na Kočevskem Rogu v letih 1942–1944 v dveh barakah na Bazi 20 pa je redno odprta ob sredah in sobotah od 10. do 15., ob nedeljah in praznikih pa od 9. do 17. ure; v teh dneh je na voljo obiskovalcem tudi vodnik po bazi in po potrebi tudi do bolnišnice Jelendol. Pravočasno, vsaj tri dni prej najavljenim skupinskim obiskom na naslov: Murn. Lojze, Poljane 8, 63350 Dolenjske Toplice — bo omogočen ogled razstave tudi zunaj tega časa.

Ob Červanovi cesti pod Bazo 20 je nova brunarica, gostišče »Lukov dom«, imenovano po prvem komandantu glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet Francu Leskošku-Luki. Obiskovalcem baze so v gostišču poleg okrepčila na voljo tudi barvni prospekti o Bazi 20, barvne razglednice, spominski žigi in vpisna knjiga.

Vodstva skupinskih obiskov organizacij Zveze borcev, šolskih skupin kot tudi ostale obiskovalce baze naprošamo, da se vpišujejo v knjigo obiskovalcev baze — ali pa številu obiskovalcev sporoče upravniku gostišča — zakaj le tako bo mogoče imeti brez vstopnic vsaj približno točen razvid obiska.

Obiskovalcem, ki se bodo odpravili na Bazo 20 z belokranjske strani preko Črmošnjic, priporočamo, da se spotoma obiščejo tudi bolnišnico Zgornji Hrastrnik, kamor pelje zaznamovana pot s ceste Črmošnjice — Komarna vas — Lukov dom — Podstenice. Obiskovalci, ki si želijo ogledati tudi notranjost barak, se naj ogledajo pri Krašovčevih v Komarni vasi.

Muzej ljudske revolucije Slovenije

VABILO V DRAGOMLJO VAS

Vašceni Dragomlje vasi in občinski odbor ZZZ NOV Metlika vabita preživle borce NOV 1 belokranjske grupe, ki se je zbrala 9. maja 1942 v dragomeljskem gozdu, na tovarski srečanje in proslavo 30-letnice.

Srečanje bo v Dragomlji vasi v nedeljo, 14. maja 1972, ob 10. uri.

Vabi pripravljalni odbor!

KAKO SE SPORAZUMEVAJO RIBE? Kaže, da bodo naravoslovci kmalu znali odgovoriti tudi na to vprašanje. Doslej so nekateri menili, da tudi ribe in druge vodne živali niso popolnoma neme in da so morske globine polne zvokov, ki pa izhajajo valovno dolžino, kakršne človeško uho ne dojame. Eno novejših doseganj pa je, da imajo ribe poseben, »šesti« čut: izredno so občutljive za kemikalije, bolj kakor najboljši instrument. Tako so v Nemčiji dosegli, da je jegulja začutila v 17 km dolgem in 100 metrov širokem bazenu (globokcm 10 metrov) v čisti vodi primes zgolj enega samega miligrama alkohola.

PRENOSNE, NAJMANJSE ELEKTRARNE NA SVETU so začeli preskušati, pa tudi že širiti v Sovjetski zvezi. Skoraj neverjetno se zdi, da je takšno elektrarno mogoče prenesti kot prtjago in da ne tehtaja več kot dvajset kilogramov. Doslej so bili že precej razširjeni majhni prenosni japonski generatorji na pogon na nafto, ki pa so vendar precej težji od teh sovjetskih »elektrarn«. Najbolj presenetljivo pa je, da to niso naprave na pogon s tekočim gorivom, marveč da so vodne elektrarne (hidrocentrale). Odvisne so torej od vode. Takšno napravo pa lahko poganja že potok. Vendar to niso igrače, kakšni vodni mlinček, marveč zelo koristne naprave, ki lahko dajejo dovolj električnega toka za potrebe manjšega (kmečkega) doma.

NAJHUISE VIHARJE, TAKO IME NOVA NE URAGAN? bo mogoče vsaj delno krotiti. Ti pogubonosni viharji, ki nastajajo pogosto v vročem, tropskem podnebnju ali kjer se zrak zaradi močnega segrevanja pri tleh naglo dviga, so ponekod nenehna velika nevarnost in povzročajo velikansko škodo. V Ameriki računajo, da jim vrtnčasti viharji povzročajo po 400 milijonov dolarjev gmotne škode na leto, terjajo pa tudi precej človeških žrtev. Začeli so delati poskuse s srebrenim jodidom, ki ga razpršijo v središču vrtnčastega viharja. Tako bolj ali manj zmanjšajo razliko med temperaturo zraka in zračnim tlakom. Proti uraganom pošiljajo reaktivna letala in v višini iz letal obmetavajo zračne vrtnice z bombami, pripravljenimi nalašč v ta namen. Ko se bomba razleti, razprši daleč naokoli oblak kristalov srebrnega jodida. Ob teh kristalih nastajajo kristalčki ledu ali vodni hlapi se kondenzirajo. Zato se sprosti precej toplote in uragan izgubi več ali manj svoje pogubne poti. Z dosedanjimi poskusi so precej zadovoljni, tako da smejo upati: v prihodnosti bo človek ugnal tudi uragane.

ZDRAVSTVENI POKLICI PRITEGUJEJO NAJVEČ ŽENSK SKORAJ v vseh deželah po svetu. Zdravnic samih pa ni še nikjer več kot zdravnikov. Zato je značilno, da število zdravnic zlasti narašča v vzhodnoevropskih državah in Sovjetski zvezi. V Bolgariji je zdaj že približno toliko zdravnic kot zdravnikov. V bolgarski zdravstveni službi dela 120 tisoč zdravstvenih delavcev (žensk in moških), med katerimi jih ima 21.000 zdravniško diplomu in izmed njih je polovica žensk. Na 10.000 prebivalcev imajo po 17 zdravnikov. Povprečna življenjska doba moških je 70, žensk pa 72 let.

V ČUDODELNO MOČ ČESNA VERUJEJO SE DANDANES PREPOSTI LJUDJE ponekod v Srbiji. Česnu sicer pripisujejo zdravilnost tudi mnogi izobraženci ne le pri nas, marveč še marsikje po svetu, zato ga uporabljajo še toliko rajši kot začimbo. V starih časih so ljudje tudi na Slovenskem pripisovali česnu izredno učinkovitost, tako da so ga obešali otrokom kot nekakšno svetinjo okrog vratu, češ da preganja gliste. Na Pomoravju (v Srbiji) pa še dandanes celo nekateri odrasli ljudje nosijo česen kot amulet, ker verujejo, da preganja »kugo« in druge nadloge. Nekateri nosijo česen stalno v žepu, drugi pa ga imajo zašitega v pasu. Zlasti materam priporočajo, naj skrbijo, da bo v neposredni bližini dojenčka zmeraj nekaj česna. — Znanstveno je ugotovljeno, da utegne česen biti bolj ali manj zdravilen, ker vsebuje nekaj antibiotičnih snovi. Utegne pa biti tudi škodljiv, vsaj za nekatere ljudi, npr. za bolne na dihalih. Iz česna se namreč med prebavo izloča grizoč plin neprijetnega vonja, ki ga potem iz krvi izdihavajo pljuča po več ur med izdihavanjem, medtem pa plin draži dihalo.

Plošča pove dovolj

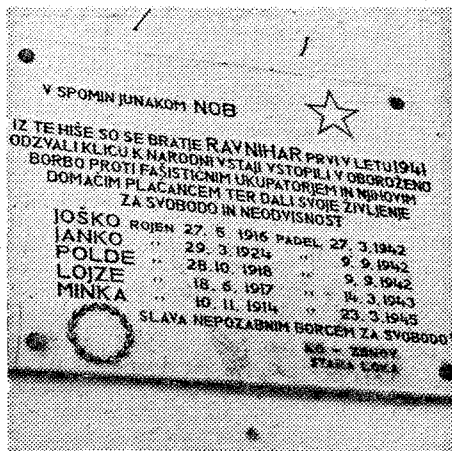
Na škofjeloškem področju ni partizanskega srečanja, komemoracije ali kakršne koli prireditve, ki spominja na osvobodilni boj, da bi se je ne udeležil star dobrodušen možak z odlikovanji na prsih. Vselej tedaj nekoga išče, vprašuje po nekdanjih tovariših. To je šestinosmdesetletni Jože Ravnihar s Križne gore nad Škofjo Loko. Zdaj je že naglušen in pomehek z njim je težavnejši.

Morda pa je dovolj zgovorna in prepričljiva plošča, vzdridana na njegovem domu: kar pet Ravniharjev je padlo — štirje sinovi in hči. To je krvni davek, ki so ga plačali Kalanovi — kakor se pravi pri hiši — za svobodo. Požgali pa so jim tudi dom.

Kaj pa stari Kalan — Jože Ravnihar? Čeprav zadovoljen v sedanjih boljših, mirnih časih in v živi zadoščenju, da je njegova družina toliko prispevala, vendar ne more skriti bolečine za padlimi.

In kaj je spričo vseh žrtev dobila sama Kalanova domačija? Veliko in — nič, kot pravi Franc, eden izmed preživelih, ki se je oprijel grunta. Prva leta mu je bilo žal, da si ni poiskal dela v kaki tovarni. Zdaj se je sprijaznil s kmetovanjem. V hiši je sedem otrok, tako da se rod Kalanovih nadaljuje. »Pri kruhu« pa sta šele najstarejša. Vsi drugi obiskujejo šolo v Škofji Loki — poldrugo uro daleč. Šele letos so uvedli za ta kraj prevoz šolarjev s kombijem, poprej so morali otroci vselej napraviti dolgo pot peš, ne glede na vreme in letni čas.

Kmetujejo še precej po starem. Vendar kosilnico imajo. Radi bi kupili tudi trak-

tov, a niso dobili zanj posojila. Stari oče — Jože Kalan — prejema 420 din priznavalnine ali nekaj takega. Vesel je tega. Zmerom je dobre volje. Zlasti pa je vesel tovarišev, ki so nekoč hodili tam mimo, se ustavljali v njihovi hiši in pripovedovali, kako bo v svobodi. Škoda le, da se tisti, ki so preživeli vojno, ne spominjajo več Kalanovih, ali tako tičijo v svojih službah ter opravkih, da več ne pridejo na Križno goro. Marsikaj so mi pripovedovali pri Kalanovih. Toda pri odhodu se mi je zdela vendar najzgovornejša plošča nad vrati. Toliko žrtev iz ene hiše! Na svetu pa je še toliko grozot. Vietnam!

KAREL MAKUC

POSLOVNO ZDRUŽENJE PROIZVAJALCEV TEKSTILA IN KONFEKCIJE

PRODAJNI SERVIS
modna hiša
LJUBLJANA

Biro: Ljubljana, Miklošičeva 8/I
Telefoni: 311-285, 311-485
Računovodstvo: 313-254
Poštni predal: 535

MODNA HIŠA V LJUBLJANI IN MARIBORU VAM NUDI ZA POMLADNE DNI BOGATO KOLEKCIJO PREHODNIH MODELOV ZA VSE STAROSTI IN POSTAVE. TOKRAT VAM MODNA HIŠA SVETUJE DAMSKI PLAŠČ Z IMENOM ARENA, KI JE PRIMEREN TUDI ZA MOČNEJŠE POSTAVE. CENA 550.— DIN.

Korošca v Kočevju

Marija in Peter Čero

Rožna ulica v Kočevju je nekolikanj odmaknjena od hrupa, ki zajema tudi to, nekdanj mirno mestece. Tam preživljata po burnih letih dveh svetovnih vojn svojo starost zakonca Čero, Peter in Marija ali Mojca po koroško.

Dokaj nenavadna usoda je privedla ta koroški zakonski par v Kočevje. Ona je bila doma iz zavedne slovenske vasice Sveče, on pa iz prav take vasiče Mače. Obe vasiči ležita v Rožu na Koroškem, v vznožju Karavank.

V prvi svetovni vojni, ki se je začela, ko je komaj odslužil redno vojaško službo, pa se je zgodilo, da se je moral Peter Čero bojevati za Avstrijo. Konec vojne je dočakal na Piavi.

Po končani svetovni vojni so se na Koroškem kmalu razplamteli protinemški boji, ker so zavedni Slovenci hoteli narodnostno mejo začrtati tudi kot državno, potem ko so se odločili za priključitev k Jugoslaviji. V teh bojih je izkušen vojak Peter Čero, ki si je s svojo hrabrostjo in razumom prislužil podoficirski čin, kmalu pokazal, kaj zna in zmore. Sodobniki se ga spominjajo kot enega izmed najbolj znanih junakov. Udeležil se je mnogih bojev po domači deželi, zlasti v okolici domačih krajev. Tako ga sračamo tudi v bojih okoli prelaza Ljubelj. Prislužil si je medaljo Miloša Obilića, ki je bila ena izmed najvišjih odlikovanj v stari Srbiji in Crni gori.

Na Ljubelju je služil skupaj s Keznarjevimi fanti. Sestra jih je prihajala obiskat in tako je našel Peter svojo življenjsko družico.

Po umiku jugoslovanske vojske s Koroške se je umaknil tudi Peter Čero. Kaj kmalu se je razočaral nad bivšo jugoslovansko vojsko in zato leta 1922 izstopil iz aktivne službe. Nekaj časa je bil oskrbnik Hajnriharjevega posestva v Kokri, nato pa je odšel v Kočevje. Spet je bil gozdni delavec, kot pred vojno. Nastanil se je v črnem potoku. Drug za drugim so prihajali na svet otroci, dva sinova in dve hčerki.

V razdobju med obema vojnama so Kočevsko razdirala huda narodnostna nasprotja, ki so slednjič pripeljala Kočevjarje v naročje nacizma. Ti ljudje se namreč nikakor niso mogli sprijazniti z izgubo različnih ugodnosti, ki so jih uživali v Avstro-Ogrski kot pripadniki vladajočega naroda. Izkušen iz podobnih razmer na Koroškem, se je tudi na Kočevskem Peter Čero vedno zavzemal za to, da bi se Slovenci bolj čutili Slovence in se ne pustili goljufati za svoje pravice. Nekateri tega niso mogli razumeti, še vedno so se vdajali praznim upom o nekakšni strpnosti na račun slovenske manjšine. Petru so zamerili, češ da je premalo strpen do Kočevjarjev, zato ga tudi niso razmeroma dolgo sprejeli v Partijo. To se je zgodilo šele 1939, ko je postalo bolj očitno, kaj se dogaja, zlasti pa, da so Nemci množično naselili nacistični demagogiji. Tako je Peter Čero dočakal začetek druge svetovne vojne kot komunist in je kot tak tudi takoj začel sodelovati v pripravah za vstajo in pri organiziranju Osvobodilne fronte. Pri tem je bil povezan s kasnejšim narodnim herojem profesorjem Jožetom Šeškom.

Ze avgusta 1941 pa se je Čero znašel v okupatorskih zaporih, kajpak zaradi izdajstva. Sodili so mu pred vojnimi sodiščem na Reki, ker takrat sodišča za take zadeve v Ljubljani še ni bilo. Dobil je tri leta, ki jih je tudi izdržal po raznih italijanskih ječah. Nazadnje je bil v Casale Monferrata. Niso ga izpustili, zato je navezal stike z bratom, ki je živel na Koroškem, ta pa je uradno zahteval, da ga izpuste, in to tudi dosegel. Peter Čero se je vrnil v Ljubljano, od tam pa je odšel v Kočevje. Spotoma so ga hoteli aretirati domobranci, rešil se je z večšim zagovorom in znanjem nemščine.

Dosegel je, da so mu dovolili izhod iz Kočevja in 1. septembra 1944 je bil že na komandi mesta Kočevje. Kasneje ga srečamo na okrajnem ljudskem odboru Kočevje in na novomeškem okrajnem ljudskem odboru. Leta 1952 je bil upokojen kot referent za narodno imetje, star 62 let.

Medtem ko je bil v zaporu, je njegova družina veliko pretrpela. Spomladi 1942 sta žena in hči Justi zbežali v gozdove k partizanom, poleti pa so ju med roško ofenzivo zajeli in poslali v Gonars. Ena hči in sin Ivan sta živela na Koroškem, medtem ko je starejši sin Aleksander, predvojni gojenec podoficirske šole v Bileci, postal partizan že v začetku 1942 ali konec 1941. Po italijanski kapitulaciji sta se Marija in Justa Čero vrnila v Kočevje, ko pa so mesto ponovno zasedli sovražniki, se je začelo tudi preganjanje. Sorodniki so izposlovali, da sta se lahko preselili na Koroško. Tam sta se takoj vključili v delo za osvoboditev. Dne 20. marca 1944 pa so ju po partizanski akciji v Svečah, ki je odšel k partizanom Ivan Čero, skupaj z drugimi zaprl. Potem ko so ju vlačili po celovških zaporih, so obe poslali v taborišče. Marija je bila nekaj časa tudi v Auschwitzu, kjer je tako oslabela, da so jo že mislili vreči v krematorij, saj ni več kazala znakov življenja. Rešila jo je neka Avstrijka, sojetnica. Hči Justa pa je bila v taboriščih za mladoletnike. Vrnili sta se šele po vojni.

Ob očetu in materi Čero ne moremo mimo zaslug njunih dveh padlih sinov za razvoj osvobodilnega in protifašističnega boja na Koroškem. Aleksander Čero kot nekdanji gojenec podoficirske šole v bivši Jugoslaviji bi bil brez dvoma lahko postal kje na Dolenjskem dober poveljnik bataljona ali brigade. Toda konec leta 1942 so ga poslali na Koroško. Osrednje slovensko politično in vojaško vodstvo, ki se je po veliki polletni okupatorski ofenzivi nastanilo v Dolenjskih, je od tam budno spremljalo razvoj osvobodilne vojne na Gorenjskem in Primorskem, prav tako pa tudi na Koroškem. Tja je skušalo poslati čim več politično izkušenih ljudi. Med njimi so bili Aleksanderov bratranec Matija Verdnik-Tomaž, narodni heroj ter Ivan Rac-Franz. Prek Koroškega odreda sta odšla na Koroško Stane Mrhar in Ivan Zupanc-Johan. Ti dve skupinici pa sta bili vsekakor premalo, zato je osrednje vodstvo skušalo najti še nove. Tako je prišel na vrsto še Aleksander Čero, ki je prišel na Koroško k Verdniku zgodaj spomladi 1943. Takrat so bili v Verdnikovi skupini tudi Ivan Vovk-Tomi (kasneje Zivan), Tonček Strumpfelj-Ante, Boris Praprotnik-Pavle ter nekaj časa tudi Tine Višter-Dravski. Ti ljudje so na spomlad 1943 svoje delovanje močno okrepili, tako da se je osvobodilno gibanje že kar razmahnilo, čeprav sta Verdnik in Rac prve stike navezala že v drugi polovici leta 1942.

Pri navezovanju prvih stikov s posamezniki pa je Verdnikovi skupini že od začetka veliko koristil Ivan Čero. Na koga drugega naj bi se obrnila Verdnik in Čero Aleksander kot na bratranca oziroma brata? Pošljala sta ga na nevarna potovanja daleč v Avstrijo. Kakšne naloge je pri tem opravljal, najbrž ne bo mogoče nikoli več ugotoviti, ker so vsi, ki so o tem kaj vedeli, že mrtvi. Le mati se spominja, kako je pogosto kot kurir hodil čez Dravo, spominja se tudi poti v Lienz, Gradec in nekam na gornje Koroško. Morda pa je bil prav Ivan Čero, tisti, ki je hodil tudi na Dunaj. Kaj je tam počenjal, pa lahko le sklepamo. Na splošno mati ve povedati, da je vzdrževal stike z nekakšnimi Avstrijci. Lahko pa, da bomo kdaj kasneje zvedeli kaj več o teh zvezah, ki bi utegnile pojasniti nekatere odnose in zveze med našo KP in Kominterno prek Dunaja in Švice tudi v vojnem času.

MILE PAVLIN

Francka se zasopla ustavi in spusti breme na tla. Svet se ziblje, svetloba ugaša, drevesa plešejo v krogu. Nehote razširi roke, kot bi hotela poleteti. Kot ptica pod oblaki, kot postovka, jo spreleti. Dobro, spet je dobro. Razpokana ilovnata pot zadiši spet domače, znano, potem se oglasijo na senožetih cvrčki. Tisto hudo izgine. Upehana išče po bregu. Grečo, tudi drugi grečo, tudi teta se poganja za njo. Oddaljeno, enolično mrmranje se spreminja v jasne šume: ropot izsušenega voza, ki ga nekdo podi po trdi cesti, zateglo oglašanje živine, robata kletev starega Rileca, potem jezo vzklikanje vznemirjenih žena, potem tam daleč grozeče brnenje, v samotni cerkvi nad vasjo bijejo plat zvona.

Venceslav Winkler: BEG

»Komu se še ljubi živeti? Komu se še ljubi ogledovati? Kdo pa še ne ve?« vzdihuje teta za njo, sope pod bremenom in hlipaje molči.

Saj res, kdo še ne ve? Kar je živega, se izgublja v njivah, tone med zelenjem, lega v razore, kolne, kriči, joka. Preplašeno živino so spustili, zdaj bega po njivah in se začudena ozira.

Zgoraj v cerkvici se maje v linah človek in zateglo kriči: »Grečo! Grečo!« Ozira se po rdečih hišah, stresa jo drhtavica. Nekaj dni so se pripravljali, zdaj prihajajo zares. Čez uro bodo zažgali hiše, polovili zbegano živino, tekal za ljudmi. Zamizi in vidi pred seboj oblake težkega sivga dima in se strese. Nič se ne da premakniti. Fantje so odšli proti njim, pomagali bodo partizanom. Pravijo, da jih ni mogoče ustaviti. Fantje so odšli molče, sklonjeni in temni.

»Francka!«

Teta sope prav za njo. Z levico vleče Nežiko in objema polno naročje blaga, kakor ga je v naglici zgrabila.

»Čakaj, ti pomagam.«

»Sama bom. Nesite svoje!«

Kaj vse prenašajo ljudje! Nanaglo ma se ozre po drugih beguncih. Prežeči obrazi, kuštrave glave, hlastajoči koraki. Lovretovka objema staro uro, svete podobe, Jernejc se peha z nedeljsko obleko, drugi so pobrali v naročje škroplivke, lonce, steklenino, Malnar kračo in dežo z mastjo — kar je kdo ugledal.

Nejček se vrača z onstran vode, vidi ga in se zgane, nehoti si popravi lase. Prihaja hlastno, vendar ni nič zasopel, hodi trdno kakor kdo izmed odraslih. Hribovi na gornji strani so v megli, nad meglami se vzdiguje počasni črna tema, črna stena. Ali bo zagrnila ves svet?

Nejček se ustavi, gleda v tisto črno steno.

»Živina je na oni strani. Zdaj prepelem se kaj drugega. Dokler se ne prikažejo na klancu, še zmeraj lahko skočiš. Podgorka kriči, da prihaja konec sveta, da je že videla antikriste, nekateri joka.«

»Ali boš pomagal?«

Pogleda njeno breme, potem teta in prikima. Nanj se lahko zaneseta. Takoj se vrne, naj počakata. Francka se počuti lažjo, nekako oddahne se. Čakali ne bosta, pomisli. Znova pobere breme in hiti pred teta. Voda šumi, žubori, vztrepetava. Nihče je ne ogleduje, naglo zabredejo vanjo, iščejo trdna tla, stopajo s kamna na kamen.

Na bregu stoji stari Rilec. Položil je breme na tla, vzpenja se, hoče preseči redka drevesa in pihiti pesti proti gornji strani.

»Pridite, vragi! Pridite! Pokažemo vam!«

Francka se otresa vode, lovi Nežiko, ki se hoče ustaviti v strugi in igrati. Tu je vse polno ljudi. Posedajo za gramovjem, nekateri lezejo globlje v zelenino, drugi plezajo v breg, od koder vidijo razločnejše. Tista črna stena na gornji strani! Zdaj se ne premakne več, ne raste več, podobna je mrtvi roki, ki straši nad dolino. Ali res pridejo? Nikogar ne bo, nikogar ne bo, trepetajo

ustnice. Nikogar ne bo, pripoveduje tudi kovač Marko, hodi z dolgimi koraki od gruč do gruč, kuštravi črni lasje mu vihrajo, zdaj pa zdaj pogladi otroke, pokima ženskam. Vse bo dobro. Potem Francka prisluhne. Vidi, vsi ljudje poslušajo z napol odprtimi ustmi, z grozo v očeh. Zdaj se začnejo tisto. Nekje daleč treskajo strelji, zamolkli, nagli. Ne razloči se dobro, za katerim bregom, v kateri hosti. Zenske zajočejo, možje zakričijo, potem pa stoje nepremično, čakajo. Rilec išče svoje, znova vzdigne veliko vrečo, prenaša jo od gruč do gruč.

»Daj mir!« zarohni nekdo.

Teta sklepa roke, postavlja po ileh podobe in trepeta:

»Proti vsemu svetu, proti vsemu svetu sami. To je napuh. To je velik greh.«

»Sami, sami,« ponavlja Francka. Zasopla sedi na bremenu. Nežika sili k vodi, lomi vejice, meče jih vanjo. Znova je svet poln nerazločnega zibanja in trepeta, šuma vode in mrmranja ljudi, prebujajočega se večernega vetra, neznanega zvenenja. Zagrne obraz, hoče ubežati vsemu, tudi pomirjajočim besedam črnega kovača Marka. Ne, mogoče jih to pot še ne bo do kraja. Ko se vse umiri, glasovi usahnejo, vzdigne glavo in vidi Nežika, kako počasi leze iz vode in gre naravnost k njej.

»Nič nisi pripeljal,« pravi očitajoče, toliko, da nekaj reče, da skrije nemir.

»Saj ni treba,« sope Nejček. »Kurir je hitel skozi vas. Odbili so jih, nocoj jih ne bo. Prav do železnice so tekli za njimi. Nocoj jih že ne bo.«

»Kurir?« sprašujejo ljudje, prihajajo od vseh strani. Gledajo ga tiho, ne verno, pripoveduje jim mirno, vdano, kakor bi se ne zgodilo nič posebnega. Nekateri obsedijo, gledajo zamisljeno v črno steno na gornji strani, ne vedo, če bi se nasmejnili. Neskončno utrjevanje so. Potem se vseeno zasmejejo kratko, presekano, stari Rilec se znova iztegne pod nebo in grozi s koščeniimi rokami tistim neznanim, oddaljenim.

Nejček pa že lovi živino in jo vleče za seboj.

»Francka, pojdiva!«

Zaziblje se za njim, pozabi na teta in Nežiko. Ali bo res pomagal? Breme jo tišči k tlom, v ušesih ji zvoni, ziblje se hkrati z vodo kot bi hotela plavati, najraje bi sedla in se prepustila žuborenju. Potem ugleda trdne Nejčkove noge, stopajo zanesljivo, brez premišljanja. Nekdo čeblja za njo, teta glasno molči. Pot je nič kako dolga, steza se je stisnila, njiva pa iztegnila v neskončnost, v neko nesluteno daljavo, kjer vse izginja v nič in v tisto sivo steno. To breme! Tetina molitev ugaša, spreminja

Ilustracije: IVE SUBIC

se v zateglo sopenje utrujenega človeka.

»Ali jih vidiš?« pravi Nejček nekje pred njo.

Vzpine se, odmakne breme, zastrmi kot bi pogledala skozi lino v košček odprtega sveta. Ne spregovori, samo kot v sanjah prikima.

Čez cesto hiti z dolgimi koraki vrsta partizanov, ne ozro se nikamor, gredo sklonjeni kakor ljudje, ki so opravili hudo delo in bi radi sedli, počivali, počivali.

berilo za mlade

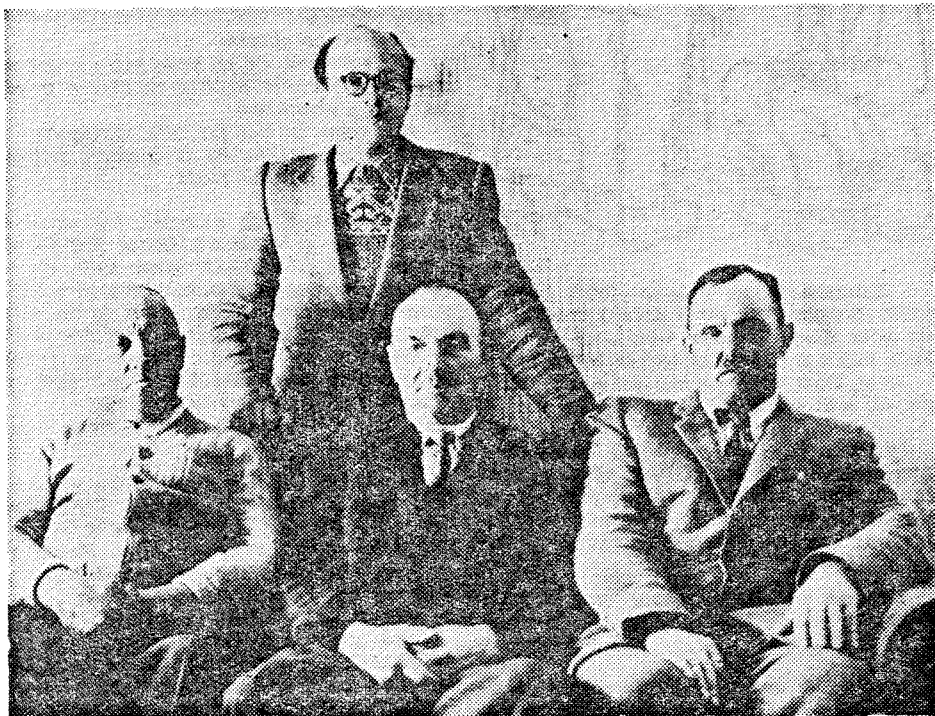
„Kot bi se zgodilo včeraj!“

SPOMINI MARIJE IN JANEZA PIRCA IZ IDRJE

Idrijčani poznajo Janeza Pirca kot dolgoletnega borca za lepše življenje in kot najstarejšega komunista v mestu. Obiskala sem ga da bi mi povedal kaj več o svojem revolucionarnem delu. Prijazno me je sprejel in ko sem mu zapala svojo željo je začel pripovedovati:

»Dolgo je že tega kar sem spoznal krivico in sprevidel da se moramo boriti proti njej. Ustvariti si moramo lepše in pravičnejše življenje v prihodnosti ter si zgraditi domovino na trdnjših temeljih sem govoril. Razmere so me torej privedle do tega da sem se vključil v KP že leta 1922. V Idriji je bila prva ilegalna sekcija KP ustanovljena pomlad leta 1922, sprejel pa me je tedanji sekretar Franc Vidmar. Zelo malo nas je bilo takrat le kakih šestnajst članov, a ti smo delali vestno. Do leta 1930 smo

Najinemu pogovoru se je pridružila žena Janeza Pirca tovarišica Marija ki je svojemu možu vseskozi stala ob strani in mu pomagala. Ze prej je bilo v Pirčevi hiši mnogo partijskih sestankov in tu so vedno skrivali dosti vojnega materiala. Zanimalo me je, če je po maju leta 1943 delo za narodnoosvobodilno gibanje v tej hiši zamrlo. Tovarišica Pirčeva mi je povedala, da je prevzela moževe naloge na svoja ramena. Potem ko se je vrnil iz zapora, je nadaljeval z delom. Pri njih so zbirali hrano, obutev, obleko in kurirji so bili skoraj vsakotredenski gostje. Mnogokrat pa je moral Janez Pirc s kakšno važno pošto kar sam do partizanov. Bil je edini, ki je poznal vse poti do postojank ter bunkerjev in mu je bil do teh dovoljen tudi dostop. Toda doma je za Janeza Pirca kmalu postalo prevroče, odšel je v

Prvi odbor OF v Idriji: Janez Pirc (od desne proti levi), Medved, Ivan Gantar (stoji) in Franc Kolec

se redno sestajali na organizacijskih in študijskih sestankih. Proučevali smo Komunistični manifest, ki sta nam ga tolmačila Alojz Hreščak in Franc Vidmar. Že takrat so nas preganjali fašisti in naše vodstvo je moralo zapustiti mesto. Tako smo leta 1930 ostali brez glave naše celice. Naše delo kljub temu ni prenehalo toda do leta 1942 smo se v strogi ilegali obdržali le še štirje.»

»Zanima me tudi, kaj ste delali v drugi svetovni vojni?»

»Mnogo gorja sem okusil... Dne 16. 7. 1942 sem imel v Trstu prvi sestanek, kjer sem se s tovarišem Francem Platišem dogovoril o sodelovanju v narodnoosvobodilnem gibanju. Novembra istega leta smo na Kočevskem rovtu nad Idrijo ustanovili prvi odbor OF za naše mesto v katerem smo sodelovali: Franc Kolec, Medved, Ivan Gantar, Minka Treven in jaz. Moje delovanje je prišlo kmalu na uho Italijanom, zaprli so me in odpeljali v Trst, od koder sem se vrnil šele maja 1943!«

kramljanje

Spoštovana urednica!

Sedim pri mizi, oči pa mi topo zro v zvezek. Ne morem se zbrati in pripraviti k učenju. Spomnila sem se vas in vaše mizice, ki čaka naših pisemc, pa prvega maja in zabeležila skromno razmišljanje ob tem prazniku.

Gotovo se vprašujete, kaj je z Natašo iz Podklanca. Preveč sem se zamaknila v svoj svet — lep je in včasih sem ga tako potrebna. Ne sodite me napak, saj se hudo kesam za nestorjeno. Vedno si pojem isto pesem: bom storila, kasneje pa vse utone v pozabo.

Res je tudi, da je dan hudo kratek, če hočeš z mirno vestjo vse opraviti, zato morda ni krivda za molkle na moji strani.

Vesela bi bila, če bi me pošteno okregali. Veste, potem bi se vsaj resno oprijela stvari in v prihodnje delala manj napak, vam pa pošljala boljše prispevke.

Draga moja tovarišica Milena! Danes bi vam rada povedala, kako okradena se počutim, odkar ne slišim več vaših besed. Prijetne so, resnične, tolažilne in ohrabrujoče. ... Kaj pa jaz? Narava je bujna razcvetena. Mar moje misli še vedno ne ovira zimski led? Ne vem, kdaj bo nastopila odjuga. Verjemite mi, da se je veselim kot lačen otrok pogache.

Pogled na zvezek me je spom-

nil, kaj me še čaka. Kdo ve, morda je ljubosumen na vas? Samo še to, dragi zvezek, dovoli mi, da pozdravim vse bralce »TV 15« in jim zaželim prijetno praznovanje prvega maja.

Vas poljublja vaša

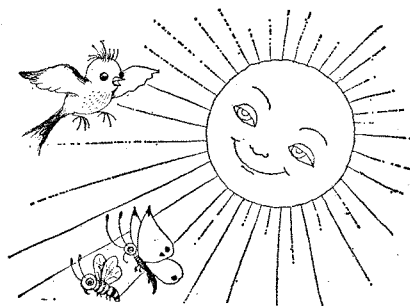
Nataša Kajin, Podklanc 15
68344 Vinica pri Črnomlju

Draga Nataša!

V pravi spomladanski šopek si zvezla svoje besede, v pisemcu in prazničnem razmišljanju. Hvaležna sem ti zanj v imenu vseh, ki si jim ga bila namenila.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Majski pozdrav

Postavila sem si vprašanje, kakšen je današnji praznik dela, kdo ga praznuje in kako. Odgovor sem zapisala, čeprav sem prepričana, da moje misli ne bodo vsem ugažale. Koga naj opišem prvega: kmeta, mladince, delavca...? Odločila sem se za slednjega, kajti on je bil tisti, ki se je boril za ta dela prosti dan, prvi maj.

Zivljenje delavca je povezano s strojem. Zaslužek, ki mu ga omogoča, naj bi bil tak, da bi oblekel otroke, zakrpal luknje v hiši, nahranil družino... S tem, ko je delavec zaposlen, ima mnoge ugodnosti, ki ščitijo njega in njegove najbližje. Kaj bo njemu pomenil praznik dela? Prekinitev enolične pesmi strojev ali še kaj drugega? Ostal bo v domačem krogu, drugi pa se bo napotil v naravo na izlet, zadovoljen in srečen, da se bo lahko jutri vrnil k delu.

Tudi kmetu bi storila krivico, če bi ga ne omenila v tem prazničnem razmišljanju. Njegovo delo je prav tako zlata vredno. Od zore do mraka rije po zemlji, ki mu ne daje vedno takšnega kruha, kakršnega zasluži. Bo v njegovi vas postal spomladanski žarek upanja? Ga bo na prvi maj spomnila le kukavica? Kdo ga bo zdramil iz zaskrbljenosti? Ali ga bo kdo videl potnega in sklonjenega od bremena? Mogoče ga bo za kratek hip na predvečer praznika razvedril glas harmonike in vrisk fantov. Mogoče bo le odložil plug in motiko ter se usedel za mizo, na kateri bo praznično kosilo? Zaslužil ga je, morda bolj kot kdo drug.

Praznovanje mladine bo najbolj razkošno, zagnano. Kurili bodo kresove in rajali ob njih. Za njih ne bodo simboli groze, ki so na sosednjih gričih naznanjali prihod Turkov in ne tisti plamen, ki je med zadnjo vojno pomenil smrt in trpljenje. V tej tihi spomladanski noči bodo sklenjena nešteta prijateljstva, ogenj pa kašipot, kakšne misli in dejanja naj nas vodijo v nadaljnji izgradnji naše socialistične Jugoslavije. Naloga ni lahka. Zavedati se moramo, da bomo živeli v takšni domovini, kakršno si bomo z lastnimi žulji zgradili ter kakršno bomo lahko edinole spoštovali in ljubili.

Manj razveseljivo je ob prazniku dela to, da za delovnega človeka še vedno ni vse urejeno in da povsod človek le ni plačan tako, kakor zasluži... V majhen opomin sem to zapisala, a z zavestjo, da je pri nas vseeno tako lepo, da bi ne želela živeti nikjer drugje.

Zato še enkrat: živel prvi maj!

NATAŠA KAJIN

sem kislega mleka. Na srečo je imela hiša vrata tudi na zadnji strani; skozi nje sem Nemcem ušel tako rekoč izpred nosu. Prej sem seveda še domačine obvestil o nepovabljenih gostih in o kislem mleku. Res ne vem, kaj bi se bilo zgodilo z menoj, če bi me bili spoznali.»

»Ste tudi vi kdaj doživeli takšno srečanje?« sem vprašala tovarišico Marijo.

»Velikokrat so prišli v našo hišo, zasliševali so me in preiskovali po vseh sobah. Nekoč je bila soba polna partizanskega tiska, pred hišo sem pa ugledala Nemce. Kaj storiti, sem se v strahu vprašala. Se danes ne vem, kako mi je uspelo v tako kratkem času in tako dobro poskriti velik kup partizanskih knjig, lepakov, koledarjev... Ničesar niso našli in lahko si misliš, kako sem se oddahnila!«

»Ali ste ostali v Idriji do konca vojne?«

»Ne, tudi zame je postalo prenevarno. Osem mesecev pred osvoboditvijo sem se priključila IX. korpusu. Zadrževala sem se predvsem v okoliških vaseh, kjer sem kuhala, prala in šivala. Vse, kar sem pač lahko storila za partizane.«

Takoj ob vstopu v Pirčevo hišo mi

je zbudilo pozornost veliko odlikovanje oziroma priznanje, viseče na steni. Na njem je bilo z velikimi črkami napisano, da ga tovarišu Janezu Pircu podeljuje Josip Broz—Tito za dolgoletno požrtvovalno revolucionarno delo. Tudi medaljo, ki sodi k temu priznanju, sta mi prijazna gostitelja pokazala. Tovariš Pirc je prejel še več odlikovanj in ponesen je nanje, pa tudi zaslužil jih je. Povedala bi vam tudi, da je pred kratkim

praznoval devetinsedemdeseti rojstni dan. Želim mu še veliko srečnih let v domovini, ki jo je pomagal graditi in ki jo ima tako rad!

Le še eno vprašanje sem imela pripravljeno za Marijo in Janeza Pirca. Mnogo sestankov je bilo v njuni hiši, veliko kurirjev se je ustavilo v njej... »Ali vas še kdaj obiščejo?« sem ji pokazala.

»Veš, stara sva že in mnogo najinih sodelavcev ni več živih. Vsakogar, ki pride, sva vesela in rada se spominjamo tistih časov. Če s kom govorim o vojni dneh, se vsega spomnim čisto natanko, kot bi se zgodilo včeraj!« mi je odgovoril Janez Pirc.

Dolgo smo še kramljali. Prijetno je bilo, a morala sem se posloviti. Janezu in Mariji Pirc sem se zahvalila za topel sprejem in odšla. Po poti domov sem premišljevala, če bom o njima lahko napisala vse, kar sta mi pripovedovala. Povedati pa vam moram tudi to, da je bil to le delček vsega, kar sta v svojem dolgoletnem delu storila za nas in naše lepše življenje.

SLAVICA DRAGOŠ

KDO JE LIKVIDEN IN KDO NELIKVIDEN

Na vprašanje, kdo je danes likviden in kdo nelikviden, je Julij Drasinover, direktor zveznega zavoda za raziskavo tržišča, odgovoril takole: Menim, da so nelikvidni tisti, ki nimajo dovolj sredstev na žiro računu. To so praviloma tisti, ki svoje proizvode redno dobavljajo, a naročniki jim jih neredno plačujejo. Na drugi strani so »likvidni«, ki prevzemajo blago, zadržujejo plačilo, zagotavljajo redno izplačilo osebnih dohodkov svojim delavcem in najnujnejših obveznosti do svojih upnikov. Navadno tudi ne prijavljajo vseh svojih obveznosti in tako živijo s tujim denarjem, tj. neupravičeno uporabljajo del tujega dohodka.

NIN — 23. IV. 1972

PROJEKT

Okrog 6 milijard starih din so porabili za projekt Južni Jadran, katerega namen je bil, da bi čim bolj in čim bolj koristno uredili del naše obale od Makarske pa tja do albanske meje. Ta projekt so pripravljali svetovno znani strokovnjaki, ki jih je vodil dr. Adolf Ciborowski, Poljak, ki je projektiral novo Varšavo in sodeloval pri izdelavi načrta za obnovo Skopja. Kaže, pa da je zdaj krenilo vse drugače, da se nihče ne ravna po pripravljenem projektu, kajti občine in vplivni ljudje delajo čisto po svoje. Tako zdaj gradijo vile, hotele in druge turistične objekte, kjer si pač kdo zaželi.

— Projekt so pripravili strokovnjaki, izvajajo pa ga laiki.

DNEVNIK — 19. IV. 1972

TEŽAVNA ODLOČITEV

Zahteve študentov Bosne in Hercegovine so sprejeli, zato bodo od prihodnjega leta fakultete in visoke šole v tej republiki dobivale sredstva od izobraževalne skupnosti po odstotku študentov, ki uspešno končajo leto. S tem prehodom na »delo po učinku« bodo po predvidevanjih število študentov, ki uspešno »končajo« leto, zvišali od približno 45 % na nad 70 %.

Račun je verjetno točen, edina pomanjkljivost sprejetega sistema je v tem, da vsakega profesorja postavlja pred neprijetno izbiro, ali naj študenta »vrže« in s tem objektivno zniža svoj zaslužek, ali pa naj ga »spusti« in tako zagotovi sebi in svojim kolegom nekoliko večje kritje.

EKONOMSKA POLITIKA — 17. IV. 1972

VISOKE OBRESTI MAJHNEGA RAČUNA

Učencu Zlatku Križanoviću iz Novega Slankama je »JUGOSLOVANSKA KNJIGA« poslala račun, da za nakup prej kupljene knjige doplača 10 par.

Oni so, pravi Križanović, dali ta račun v kuverto za 40 par in nanjo nalepili znamko za 50 par, on sam je kupil nakaznico za 5 par, zlačal teh zloglasnih 10 par in dal za poštnino 20 par. Vsega 1,45 dinarja.

Ce k temu dodam še kuverto za 10 par in znamko za 50 par za pismo, ki ga je Križanović meni poslal, potem je dolg 10 par stal 2,05 dinarja.

Tisti, ki je to solato skuhal, prav gotovo ne da na ta račun niti 5 par.

VEČERNJE NOVOSTI — 20. IV. 1972

Za dobro voljo med prazniki

Spomladi 1944 je bila v Gabrovici na Krasu konferenca aktivistov OF za kraško — okrožje. Le-te se je kot zastopnik OO OF za Goriško udeležil tovariš Sokol. Ko s'a s kurirjem prišla na Kras, ki ga sicer nista dobro poznala, je Sokol v prvi vasi vprašal neko žensko:

»Tovarišica, koliko je do Gabrovice?«

»Pet minut od Cokljave,« odvrne navihana Kraševka.

»Koliko pa je od tu do Cokljave?«

»Poldrugo uro.«

Jana
sodoben ženski tednik

Pri napadu na belogardistično postojanko v Godoviču je v sklopu XXXI. divizije sodelovala tudi artilerija. Ker pa so bili topovi brez merilnih naprav, so si artiljerji pomagali, kakor so vedeli in znali. Tako je Ludvik, ki je imel funkcijo merilca pri enem izmed topov, usmerjal top tako, da je gledal skozi cev, dokler ni ujel vanjo tarčo. Ko je prvič nameril top, je rekel nabijaču:

»No, zdaj pa le porini štruco v peč, Tone!«

Tone je porinil granato v cev, France je potegnil sprožilec in buuumf! In glej šmenta! Granata je sfrčala naravnost skozi eno izmed oken postojanke in temeljito opravila svoje.

»Mejduš!« je veselo vzkliknil Čiko. »Ludvik, ti pa imaš oko od samega hudiča! Le kako si jo mogel poslati naravnost v okno?«

»Zelo preprosto: cev sem nameril v vrata sosedne hiše.«

Partizan Lojz od komande mesta Kočevje je bil zelo dolg in suh, snedel pa je toliko robe, da je bilo strah in groza. Pa ga nekega dne vpraša kurir Vardar:

»Ti, Lojz, koliko pa pravzaprav tehtaš?«

»Kadar sem lačen 65, kadar sem pa sit pa 74 kil.«

Zame, ki je bil sestavni del artilerije Cankarjeve brigade, je po napadu na domobransko postojanko v neki hiši navdušeno pripovedoval:

»Tako smo obdelovali z granatami bele, da ni niti eden ostal živ, drugi pa so se predali.«

Mitraljezec Niko je dobil čin desetarja. Njegov pomočnik Risto mu je čestitaj in pripomnil:

»No, še dva taka skoka, Niko, pa boš general.«

Naša brigada se je zimskega dne mimosgrede ustavila v neki vasi. Desetar Smeli je stopil v hišo, da bi se malo ogrel. Pa vpraša mladega gospodarja:

»Zakaj pa ti ne greš v partizane, a?«

Gospodar je odgovoril:

»Ja, tovariš, kdo bo pa ljudska množica, če pojdemo vsi v partizane?«

Bataljon je za večerjo dobil konjski golaž. Boštjan je v svoji porciji našel kake tri cole dolgo bukovo vejico, ki je med kuho padla v kotel. Zaklical je kuharju:

»Hej, Tevž, meni pa nisi dal samo konja, ampak tudi gajžlo!«

Bolničarka Nada je rekla mitraljezcu Igorju, da mu bo iztisnila čir, ki ga je imel zaradi opisa lege na neprimernem mestu. »Ja, ampak ta operacija bo pa hudičevo bolela. Ali imaš kaj proti bolečinam?« je žalostno zastokal Igor.

Kaj da ne, tvoje zadnje vice ti bom povedala, pa še enega novega, ki sem ga pobrala v štabu.«

Na Jančah se bje boj »Stajercev« s Sva-bi. Mastekov težki »švarcloz« hrupno drdra. Nedaleč od tam sta na položaju komisar Gustl in tovariš Pepi. Čez čas reče prvi drugemu:

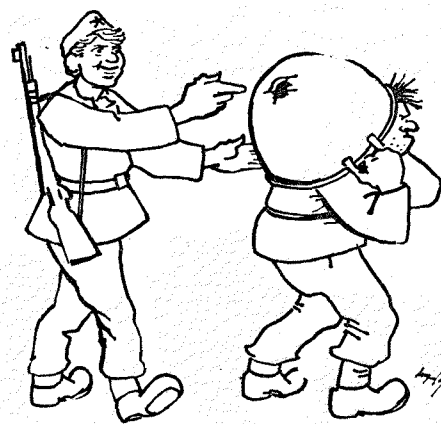
»Mastekov težki mitraljez ropota kot sto hudičev!«

»Kaj si rekel?«

»Rekel sem, da Mastekov mitraljez ropota kot sto hudičev!«

»Ne razumem te, Mastekov mitraljez ropota kot sto hudičev!«

Četa je padla v laško zasedo, a se je srečno izmazala iz nje. Malo zatem je desetar Tone opazil luknjo, ki jo je kroglja naredila na dnu kotla, ki ga je nosil kuhar Fazan. Ko ga je opozoril na luknjo, si je Fazan ogledal in strokovno povedal:

»No ja, od zdaj naprej bom lahko kar skoznjo videl, če gori ogenj pod kotlom.«

Partizanka Špela se je malo pred osvoboditvijo poročila s komandirjem Risom. Nekaj dni pred poroko jo je intendant Povh vprašal:

»Ali boš tudi mene povabila na ohcet, Špela?«

»Tudi tebe, tovariš Polh. Tebe pa še posebej vabim.«

»Kje pa bo ohcet?«

»V onile hiši. Če pa bodo hišna vrata zaprta, s komolcem pritisni na ključo in od-suni jih s kolenom.«

»Ja, čemu pa naj jih tako odpiram?«

»I, lej ga šmenta! Pa ja ne misliš priti na mojo ohcet praznih rok!«

Povh je kaj rad zabavljajl čez nekatere nenasitneže v bataljonu. Očital jim je, da nimajo dna, da so jih sama usta, da so pravcane poseobljene trakulje, da so prišli v hosto samo žret in da sploh še ni videl takšnih požeruhov. Ko je nekega dne prišlo v bataljon nekaj prostovoljcev in je bil med njimi tudi neki hudo ješč fant, je Povh pri delitvi večerje zagledal:

»Na, spet smo dobili enega trota v naš panj!«

Iz neke postojanke je pribežal v partizansko edinico italijanski vojak. Komandant ga je zaupal v prevzgojo desetarju Nanosu, ki je bil doma s Primorskega. Nanos ga je med drugim začel učiti tudi slovensčine. Pokazal mu je žlico in rekel:

»To je žlica, ž-ž-ž-ž žli-ca!«

»Š-š-š-š-li-sa,« j ponovil Italijan.

»No šli-sa, ma žli-ca!« ga je poučeval Nanos. Po večkratnih brezuspešnih poskusih je Nanos pokazal skorjo kruha in rekel:

»To je kruh! K-k-k-r-r-ruh!«

»Kruk,« je ponovil Italijan.

Po dveh urah se nista premaknila od šlise in kruha.

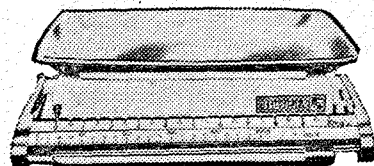
»Ostja, jesti pa znaš!« se je nazaadnje naveličal Nanos.

Igralsko skupino IX. korpusa so hudo-mušneži imenovali tudi »Cirkus Joco«. Ne-kega dne se je po Čepovanu raznesel glas, da pride gostovat »Cirkus Joco«. Tisto po-poldne res pride v vas skupina partizanov in partizank. Medtem ko jih vaški pobje radovedno ogledujejo, se eden okorajši in vpraša največjega partizana:

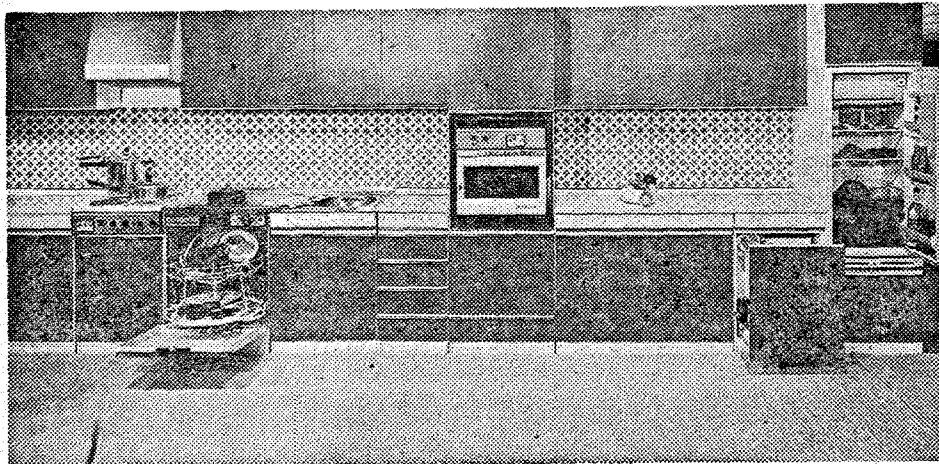
»Tovariš, a ste vi »Cirkus Joco?«

»Ne, jaz sem samo Joco,« odvrne Joco in pokaže na svoje tovariše, »cirkus« so pa tile.«

kuhinjska tehtnica

LIBELA-CELJE

vega 60
brest cerknica